

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

FAYDALI MODEL VE FAYDALI MODELİN KORUNMASI

**Hazırlayan
Çiğdem DOĞAN ÇELİK**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL**

Yüksek Lisans Tezi

**Ekim 2011
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

**FAYDALI MODEL VE FAYDALI MODELİN KORUNMASI
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Çiğdem DOĞAN ÇELİK**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL**

**Ekim 2011
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Çiğdem DOĞAN ÇELİK

İmza :

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

Faydalı Model ve Faydalı Modelin Korunması adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Enstitüleri Tez Hazırlama ve Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Çiğdem DOĞAN ÇELİK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL

ABD Başkanı

Prof. Dr. İsmail KAYAR

Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL danışmanlığında Çiğdem DOĞAN ÇELİK tarafından hazırlanan "Faydalı Model ve Faydalı Modelin Korunması" adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

13.10.2011

JÜRİ:

Danışman Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL

Üye Prof. Dr. İsmail KAYAR

Üye Prof. Dr. Murat DOĞAN

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 02.12.2011 tarih ve 23 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

04.12.2011

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Hukuk lisans mezunu olarak geldiğim Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda her şeyden önce Yüksek Lisans tez konuma adaptasyonumda, çalışmalarımı yönlendirmesinde, araştırmalarımın her aşamasında bilgi, öneri ve yardımlarını esirgemeyerek akademik ortamda olduğu kadar insani ilişkilerde de sonsuz desteğiyle gelişmeme katkıda bulunan danışman hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL'e; yüksek lisans öğrenimimin ders aşamasında derslerime ve çalışmalarına devam edebilmem için gösterdiğim insanüstü gayretlere sağladığı kolaylıklardan dolayı üstadım Avukat Seyit Mehmet Aksebzeci'ye ve tüm çalışma arkadaşlarıma, tez yazım aşamasındaki çalışmalarına fedakârlıklar gösterip beni destekleyerek her an yanımda olan ve yaşamımın her döneminde bana duydukları güven için sevgili anneme ve babama; çalışmamın biçimsel olarak yönergelere uygun olması için her türlü teknik desteği sağlayan canım kardeşime; başta tez çalışmam olmak üzere hayatın en zor zamanlarında manevi desteğini esirgemeyerek yalnız olmadığımı hissettirdiği için eşim Avukat Onur Çelik'e en derin duygularıyla teşekkür ederim.

Çiğdem DOĞAN ÇELİK

Kayseri, Ekim 2011

FAYDALI MODEL VE FAYDALI MODELİN KORUNMASI

Çiğdem DOĞAN ÇELİK

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Ekim 2011

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL

KISA ÖZET

Ekonomik ve teknolojik açıdan büyük bir öneme sahip olan buluşların, insan zihninin ve emeğinin sonucunda ortaya çıkması nedeniyle, özel bir korumayı hak ettiğine şüphe yoktur. İnsan yaşamını kolaylaştıran tüm teknolojik gelişmeler sınai mülkiyetin konusunu oluşturur. Sınai mülkiyet hakkı buluşçuya, buluşunu belirli bir süre tekel olarak kullanma hakkı verir. Ayrıca buluşun üçüncü kişiler tarafından izinsiz olarak kullanılmasına engel olma hakkı da sağlar.

Teknolojik bir ilerleme sağlayan buluşlar Türk hukukunda patent ve faydalı model belgeleri ile korunur. Her iki belge birbirine benzer bir koruma sağlamakta, ancak aralarında ufak da olsa önemli farklılıklar bulunmaktadır. Tezimizin konusunu oluşturan faydalı model belgesi, yeni ve sanayiye uygulanabilen buluşların korunmasını sağlamaktadır. Patent koruması, faydalı model korumasına göre daha ileri düzeydeki teknik gelişmeleri kapsamaktadır. Böylece, patentle koruma şartlarını taşımayan ancak korunmayı hak eden buluşlar, faydalı model belgesi ile korunabilecektir.

Bu tez çalışmasında öncelikle faydalı model korumasının konusu, amacı, şartları, faydalı model belgesinin sağladığı haklar, patent ile aralarındaki farklar ve faydalı model ile ilgili hukukumuzdaki düzenlemeler ele alınmıştır. Faydalı model koruması ile ilgili her türlü hukuki mevzuat, bilimsel çalışma ve mahkeme kararı incelenerek, uygulamaya yönelik çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Buluş; teknolojik gelişme; patent; faydalı model koruması; sınai mülkiyet.

USEFUL MODEL AND PROTECTION OF USEFUL MODEL**Çiğdem DOĞAN ÇELİK****Erciyes University, Graduate School of Social Sciences****Graduate Thesis, October 2011©****Supervisor: Assistant Professor Burak ADIGÜZEL****ABSTRACT**

An invention has economically and technologically great importance; it is result of human intellect and requires a great effort. Because of all these things; it merits a special protection. All technological developments which are simplify human life, constitutes the subject of industrial property. Industrial property right authorizes inventor to monopolize his/her invention for a limited time. Furthermore; it prevents invention from unpermitted using by third persons.

An invention which provides a technologic development is protecting with patents and useful model vouchers in Turkish legal system. Both vouchers provide almost same protection; but they have certain tiny important differences. Useful model voucher which is main subject of our thesis provides a protection for inventions which are new and applicable on industry. On the other hand patent protection involves more complicated technical developments according to useful model protection. Thus, inventions which cannot protect with patents but merit protection can protect with useful model voucher.

In this thesis, firstly; subject matter, intendment, conditions of useful model protection, privilege of useful model voucher, differences between useful model and patent, and arrangements relevant to useful model in Turkish legal system had been handled. All kinds of legislations, scientific works and court decisions relevant to protection of useful model had been analyzed, then had been tried to offer a solution aimed to implementation.

Key Words: Invention; technologic development; patent; protection of useful model; industrial property.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI.....	I
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI.....	II
KABUL ONAY SAYFASI.....	III
ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR.....	IV
KISA ÖZET	V
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FAYDALI MODEL AÇISINDAN BULUŞ

1.1. Buluş Kavramı, Tanımı ve Unsurları.....	3
1.2. Buluşların Korunması	3
1.2.1. Buluşların Korunmasının Amacı ve Önemi	4
1.2.2. Tarihsel Süreç.....	5
1.2.3. Buluş Haklarının Kapsamı ve Sınırları.....	7
1.2.3.1. Süre Sınırı.....	9
1.2.3.2. Bölgesel Sınır.....	10
1.2.3.3. Doğrudan Kullanım	11
1.2.3.4. Dolaylı Kullanım	13
1.2.3.5. Lisans Sözleşmeleri	13
1.2.3.6. Hakkın Tüketilmesi	14
1.2.3.7. Ön Kullanım.....	15
1.2.3.8. Patent Haklarının Bağımlılığı	16
1.2.4. Koruma Talep Edebilecek Kişiler.....	17
1.2.4.1. Önce Başvuranın Korunması İlkesi.....	19
1.2.4.2. Tek Kişi Buluş Sahibi.....	19

1.2.4.3. Müşterek Buluş Sahibi	20
1.2.4.4. Çalışanların Buluşları	20
1.2.4.1. İşçi Buluşları	22
1.2.4.1.1. Hizmet Buluşları	24
1.2.4.4.1.2. Serbest Buluşlar	26
1.2.4.4.2. Memur ve Silahlı Kuvvetler Mensuplarının Buluşları	26
1.2.4.4.3. Üniversite Mensuplarının Buluşları.....	26
1.2.5. Patent ile Koruma	27
1.2.5.1. Patent ile Korunabilecek Buluşlar	29
1.2.5.1.1. Yenilik Unsuru.....	31
1.2.5.1.2. Buluşa Patent Verilmesini Etkilemeyen Açıklamalar	32
1.2.5.1.3. Tekniğin Bilinen Durumunun Aşılması Unsuru.....	33
1.2.5.1.4. Sanayiye Uygulanabilirlik Unsuru	34
1.2.5.1.5. Patent ile Korunamayacak Buluşlar	35
1.2.6. Faydalı Model Belgesi ile Koruma.....	36
1.2.6.1. Faydalı Model Belgesi ile Korunabilecek Buluşlar.....	38
1.2.6.1.1. Yenilik Unsuru.....	40
1.2.6.1.2. Sanayiye Uygulanabilirlik Unsuru	40
1.2.6.2.Faydalı Model Belgesi ile Korunamayacak Buluşlar	42
1.2.6.3. Faydalı Model ile Patent Arasındaki Farklar	44

İKİNCİ BÖLÜM

FAYDALI MODEL BELGESİ ALINMASI VE FAYDALI MODELİN KORUMASI

2.1. Faydalı Modelin Konusu ve Kapsamı	47
2.2. Faydalı Model Belgesi Başvurusu	48
2.2.1. Başvuru İle İlgili Esaslar	48
2.2.1.1. Başvuru Prosedürü.....	48
2.2.1.2. Başvuru Tarihi.....	51
2.2.1.3. Rüçhan Hakları	52
2.2.1.3.1. Milletlerarası Anlaşmalarla İlgili Rüçhan Hakları	52
2.2.1.3.2. Sergilerde Teşhirden Kaynaklanan Rüçhan Hakları	53

2.2.1.4. Buluşun bütünlüğü İlkesi.....	54
2.2.1.5. Başvurunun İncelenmesi	55
2.2.1.6. Başvurunun Yayınlanması ve Başvuruya İtiraz.....	55
2.2.1.6.1. Başvuruya İtiraz.....	57
2.2.1.6.2. Belge Verildikten Sonra Yapılan İtirazlar.....	58
2.2.2. Enstitü Kararlarına İtiraz	60
2.2.3. Faydalı Modelin Patent Başvurusuna Çevrilmesi.....	60
2.2.4. Faydalı Model Konusunun Endüstriyel Tasarım Olarak Tescili	61
2.3. Faydalı Model Belgesinin Sağladığı Haklar	61
2.3.1. Buluşun Doğrudan Kullanılması.....	62
2.3.1.1. Üretim.....	62
2.3.1.2. Satış.....	63
2.3.1.3. Kullanma	63
2.3.1.4. Elde Bulundurma	64
2.3.1.4. İthalat.....	64
2.3.2. Buluşun Dolaylı Kullanılması.....	64
2.4. Faydalı Modelin Korunması.....	65
2.4.1. Faydalı Model Hakkına Tecavüz	65
2.4.1.1. Ürünü Taklit Etmek.....	66
2.4.1.2. Tecavüze Konu Ürünleri Ticaret Alanına Çıkarmak.....	67
2.4.1.3. Lisans Haklarına Aykırı Davranmak.....	67
2.4.1.4. Bilgi Vermekten Kaçınmak.....	68
2.4.1.5. Tecavüz Fiiline İştirak Etmek	68
2.4.2. Tecavüzdən Kaynaklanan Hukuk Davaları	68
2.4.2.1. Tespit Davaları	70
2.4.2.1.1. Delilleri Tespiti	70
2.4.2.1.2. Tecavüzün Tespiti Davası.....	72
2.4.2.1.3. Tecavüzün Mevcut Olmadığı Hakkında Dava.....	73
2.4.2.2. Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi (Men'i) Davaları.....	74
2.4.2.3. Tecavüzün Giderilmesi (Ref'i) Davaları	76
2.4.2.4. Tazminat Davaları.....	76

2.4.2.4.1. Maddi Tazminat Davaları.....	76
2.4.2.4.2. Manevi Tazminat Davaları.....	79
2.4.2.4.3. İtibar Tazminatı Davaları	79
2.4.2.5. Tecavülden Kaynaklanan Hukuk Davalarında Usul.....	80
2.4.2.5.1. Görevli Mahkeme	80
2.4.2.5.2. Yetkili Mahkeme	81
2.4.2.5.3. Dava Zamanaşımı	81
2.4.2.5.4. Davanın Tarafları.....	81
2.4.2.5.5. Faydalı Model Sahibinin Talepleri.....	84
2.4.2.5.6. İhtiyati Tedbir Talepleri	85
2.4.3. Tecavülden Kaynaklanan Ceza Davaları	86
2.4.3.1. Faydalı Model Hakkına Tecavüz Suçları	91
2.4.3.2. Soruşturma ve Kuvuşturma Prosedürü.....	93
2.4.3.3. Tecavüz Suçunda Müeyyideler.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FAYDALI MODEL HAKKININ SONA ERMESİ

3.1. Sona Erme Halleri.....	95
3.1.1. Koruma Süresinin Sona Ermesi.....	95
3.1.2. Vazgeçme	96
3.1.3. Yıllık Ücretlerin Ödenmemesi.....	96
3.1.4. Hükümsüzlük	97
3.2. Hükümsüzlük Davaları	98
3.2.1. Hükümsüzlük Nedenleri.....	98
3.2.1.1. Buluşun Faydalı Model Koruma Şartlarını Taşımaması.....	104
3.2.1.2. Buluşun Açık ve Tam Olarak Tanımlanmaması.....	106
3.2.1.3. Faydalı Model Belgesi Konusunun Başvuru Kapsamı Dışına Çıkması.....	106
3.2.1.4. Faydalı Model Belgesi Sahibinin Gerçek Hak Sahibi Olmadığının İspatı.....	107
3.2. Hükümsüzlük Davalarında Usul	108
3.2.1. Görevli Mahkeme	108
3.2.3.2. Yetkili Mahkeme	109

3.2.3.3. Dava Açma Süresi	110
3.2.3.4. Davanın Tarafları	110
3.2.3.5. Hükümsüzlük Kararının Etkileri.....	112
3.2.3.6. İtiraz Edenlerin Tazminat Hakkı.....	113
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA.....	117
ÖZGEÇMİŞ	123

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Haklar Mahkemesi
ar-ge	: Araştırma- Geliştirme
A.Ş.	: Anonim Şirket
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BK	: Borçlar Kanunu
bkz	: Bakınız
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
CoğİŞKHK	: Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
E.	: Esas
EndTasKHK	: Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
EPC	: The European Patent Convention
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
FSHM	: Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HSYK	: Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletme
Ltd. Şti.	: Limited Şirket
md.	: Madde
no.	: Numara
örn.	: Örnek

PatKHK	: Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
PatKHKY	: Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye İlişkin Uygulama Yönetmeliği
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
PTC	: Patent Cooperation Treaty
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TRIPS	: Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve devamı
YTL	: Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Gelişen ve değişen dünyanın, insan ihtiyaçlarını karşılamada teknolojiyi ve buna bağlı olarak sanayiye daha etkin biçimde kullanması, insan zihninin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi süreç içinde, insan zihninin ürünü olan ve buluş olarak tabir ettiğimiz teknolojik faaliyetler ülke ekonomilerinin gelişmişlik düzeylerini belirleyen ve küresel rekabeti artıran bir araç olarak kendini göstermiştir. Hal böyle iken ülkeler için sosyal, ekonomik ve teknolojik açıdan bu denli önemli hale gelen buluşların ve hatta buluşçuların belirli bir sistemle korunması gereksinimi ortaya çıkmıştır. Sistemin en temel işlevlerinden biri de buluşu ve buluşçuyu korumanın yanı sıra, gelişimin sürekliliğini sağlama amacına yönelik olarak buluşçuların buluş yapmaya özendirilmesi ve teşvik edilmesidir.

Serbest piyasa ekonomisinin hakim olduğu günümüz dünyasında, devlet tarafından korunan ve desteklenen teknolojik gelişmeler şirketlerin de rakipleri ile yarışında en önemli unsur haline gelmiştir. Şirketler faaliyet alanları ile ilgili teknik alt yapıya sahip birçok kişiyi bir araya getirmek suretiyle, yatırım alanındaki teknolojik gelişmelere ortam sağlamaktadır. Günümüzde ar-ge olarak anılan bu çalışmalar sayesinde şirketler büyük kar elde etmekte, buna bağlı olarak rekabet artmakta, ülkesel ekonomi gelişmekte ve tüm dünyada teknolojinin mevcut durumunu bir adım ileriye götürme çabaları artmaktadır.

İşte anılan bu gelişmeler sınai mülkiyet haklarının temelini oluşturmaktadır. Sınai mülkiyet hakkı, buluş üzerinde buluşçuya belirli bir süre ile buluşu üzerinde tekel olarak tasarrufta bulunma hakkı anlamına gelmektedir. Böylece buluş üzerinde hiçbir emeği olmayan üçüncü kişiler, buluştan faydalanabilmek için hak sahibinden izin alacaklar ve bunun karşılığında belirli bir bedel ödeyeceklerdir. Buluşu meydana getirmek için uzunca bir süre emek ve para harcayan buluşçunun bu şekilde korunması hakkaniyete uygundur.

Buluş haklarından faydalı model hakkı; “yeni ve sanayiye uygulanabilen küçük buluşlar için sağlanan bir korumadır”. Türk hukukunda sınai haklardan patent hakkı ile benzer nitelikteki bu hakkı korumak için özel olarak düzenlenmiş bir kanun ya da KHK bulunmamaktadır. Koruma, 551 sayılı PatKHK vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu KHK faydalı modele özgü bir takım düzenlemeleri içermekle birlikte genel olarak patent hükümlerine atıf yapmaktadır. Ancak bu düzenlemeler faydalı model korumasının etkin biçimde sağlanması için çoğu zaman yeterli olmamaktadır.

Bu çalışmamızda hangi buluşların faydalı model belgesi ile korunabileceği, patentle faydalı modelin farkları, kimlerin bu korumadan faydalanabileceği, başvuru prosedürü, hakkın kapsamı ve sınırları ile hakka ilişkin davalar ele alınacaktır. Çalışmanın birinci bölümünde genel olarak “buluş kavramı ve buluşların korunması”, ikinci bölümde “faydalı model belgesi başvurusu, faydalı modelin sağladığı haklar ve faydalı model hakkının korunması”, son olarak da üçüncü bölümde “faydalı model hakkının sona ermesi” ele alınacaktır. Faydalı model hakkı ile ilgili esaslar incelenirken, konu ile ilgili teorik bilgilerin yanı sıra doktrindeki tartışmaları, Yargıtay’ın davalara bakış açısını ve yerleşik içtihatlarını, ulusal ve uluslararası mevzuat ve konu ile ilgili kanun tasarısını değerlendireceğiz. Neticede, çalışmanın amacına uygun olarak faydalı model hakkının korunması ile ilgili, uygulamada karşılaşılan aksaklıkları ve buna yönelik çözüm önerilerini ele almaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

FAYDALI MODEL AÇISINDAN BULUŞ

1.1. Buluş Kavramı, Tanımı ve Unsurları

Buluş kavramının doktrinde çeşitli tanımları yapılmış ancak, buluş haklarını koruyan mevzuatlarda açıkça buluş tanımlamasına yer verilmemiştir. TDK sözlüğünde “buluş”; ilk defa yeni bir şey yaratmak, bilinen bilgiden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşmak, tanınmayanı araştırıp bulup ortaya çıkarmak, büyük ve çok önemli bir bulgu, yeni bir ürün ya da üretim tekniğinin ortaya atılması şeklinde tanımlanmıştır¹.

Doktrinde yapılan tanımları genel itibariyle değerlendirdiğimizde, belirli ihtiyaçlar sonucu ürün veya usul olarak geliştirilen ve teknik bir ilerleme sağlayan yaratıcı fikirlerin buluş olarak tanımlandığını görmekteyiz. Hırş'e göre buluş “sanayide, zanaatta, ticarete ve ziraatta faydalanılması kabil olan ve yeniden bulunan her netice, eser ve usuldür”; Blum/Pedrazzini'ye göre buluş “teknik bir ilerleme meydana getiren ve bir sonuç halinde somutlaşan fikirdir; Kohler'e göre ise buluş “doğal kuvvetlerin egemenlik altına alınarak amaçlanan problemin çözümünü sağlayan yaratıcı fikrin teknik ifadesidir”²; Tekinalp'e göre buluş “bir kuramın getirdiği, teknik ilerleme sağlayan, beşeri gereksinim sonucu bir nesne ya da usul şeklinde ortaya çıkan bir fikir ürünü, bir çözümdür”³.

Ortaya konulan çözümlenin ya da ürünün buluş olarak addedilebilmesi için her şeyden önce “yeni” olması gerekmektedir. Yenilik kavramı ile kastedilen daha önce var olmayan bir usul ve ürünün ortaya konması ya da var olan bir usul ve ürünün

¹ www.tdkterim.gov.tr

² Ebru Aliusta, “Türk Hukukunda Patent Hakkının Korunması ve Rekabet Hukuku Açısından Sonuçları”, Ankara 2004 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 14.

³ Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, *Beta Yayınevi*, İstanbul 2004, s. 13.

geliştirilmesi, iyileştirilmesidir⁴. Buluşun en önemli unsurlarından biri de sorunun çözümünün “teknîğe yönelik” olması, yani doğanın hakimiyet altına alınmasıdır⁵.

1.2. Buluşların Korunması

Günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeyleri teknolojileri ve ekonomileri ile doğrudan ilintilidir. Sanayi alanındaki her türlü yenilik ve gelişme ekonomiyi doğrudan etkilemektedir. Dolayısı ile zaman içerisinde ülkelerin buluşlara verdiği önem de artmış, buluşların koruma altına alınması gereksinimi söz konusu olmuştur.

Buluşların korunması ile buluşu yapan kişinin ortaya koyduğu ürün ya da usule ilişkin tüm haklar, tıpkı mülkiyet hakkı gibi şahsa özgülenmiş ve güvence altına alınmıştır. Böylece hem buluşu yapan kişi emeğinin karşılığı olarak ödüllendirilmiş hem de tüm insanlığın buluşa yönelmesi için teşvik edici bir sistem meydana getirilmiştir. Türkiye’de modern anlamda sınai mülkiyet sisteminin uygulamaya geçmesi TRIPS⁶ (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights - Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması) ve Türkiye’nin AB’ye uyum sürecindeki gelişmeler ile mümkün olmuştur⁷. Buluşların korunması, ülkemizde 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK aracılığı ile yapılmaktadır. Bu KHK’ye göre koruma, patent ve faydalı model belgeleri ile sağlanmaktadır. Patent ve faydalı model korumaları birbirine benzer nitelikte olduğu halde bir buluşun hem patent hem faydalı model belgesi ile korunması mümkün değildir. Bu nedenle hangi buluş için hangi belge ile koruma sağlanması gerektiğinin doğru bir biçimde tespiti oldukça önemlidir⁸.

⁴ Uğur Yalçın, *Sınai Mülkiyetin İlkeleri*, Ankara 2000, s. 123.

⁵ Sami Karahan, Cahit Suluk, Tahir Saraç vd., *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, *Seçkin Yayıncılık*, Ankara 2009, s. 184.

⁶ 15 Nisan 1994 tarihinde imzalanan ve fikri mülkiyet alanında uluslararası alanda imzalanan en kapsamlı anlaşma olan TRIPS aracılığı ile üyeler, uluslararası ticaretteki engelleri ve bozuklukları azaltmak isteğiyle fikri mülkiyet haklarının korunmasında yeterliliği ve etkinliği artırma ihtiyacını göz önüne alarak, fikri mülkiyet haklarının uygulanmasına ilişkin usul ve önlemlerin bizzat yasal ticaret için bir engel oluşturmamasını sağlamak amacıyla söz konusu anlaşma hükümleri konusunda mutabakata varmışlardır. Üye ülkeler bu anlaşma hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, milli mevzuatlarıyla bu anlaşmada öngörülenden daha kapsamlı bir koruma sağlayabilirler. Ayrıca üye ülkeler anlaşmanın uygulanması ile ilgili usul ve esasları iç hukuk kurallarıyla belirleyebilirler.

⁷ Tülay Alıca, “Marka Tasarım ve Patent Hakkına Tecavüz Suçlarına İlişkin Hükümlerin Anayasaya Aykırılığı Sorunu”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2007, Yıl: 65, Sayı: 2, s. 149.

⁸ Erdal Noyan, *Patent Hukuku*, *Adalet Yayınevi*, Ankara 2009, s. 250.

1.2.1. Buluşların Korunmasının Amacı ve Önemi

551 sayılı PatKHK'nin 1. maddesi uyarınca amaç "buluş yapma faaliyetlerini özendirmek, buluşların sanayiye uygulanması ile teknik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin gerçekleşmesini sağlamaktır"⁹. Bu amaca yönelik olarak buluş sahiplerine patent veya faydalı model belgesi verilecektir.

Buluşların korunmasında amaç öncelikle buluş faaliyetlerinin özendirilmesi, buluşçunun ödüllendirilmesi ve buluşa konu çalışmaların ayrıntılı olarak açıklanarak bilginin yaygınlaşmasını sağlamaktır¹⁰. Koruma ile hem buluşçunun hakları koruma altına alınmış olacak hem de kamuya açıklanan bilgiler dahilinde, tekniğin daha ileri düzeye taşınması ve ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi sağlanmış olacaktır.

Günümüzde sanayileşme ve teknolojinin yarattığı rekabet ortamının gereği olarak işletmelerin hepsi ar-ge faaliyetlerine önem vermektedir. Buna bağlı olarak buluşların korunması sistemi, buluş yapmaya teşvik etmekten ve buluşçunun ödüllendirilmesinden de önemlisi işletmelerin ayakta kalabilmesi için adeta bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹. Küreselleşen piyasa ekonomisinin temeli olan rekabetin yerleşmesi ve devam ettirilebilmesinde tartışmasız öneme sahip olan ve ekonomik sistemdeki işletmelerin önemli bölümünü oluşturan KOBİ'ler için de buluşların hukuken korunması artık ertelenemez bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Doktrinde patent sistemini, devlet ile buluş sahibi arasında yapılan ve her iki tarafın da çıkarları olan bir anlaşma olarak tanımlayanlar bulunmaktadır. Bu anlaşmada buluş sahibinin çıkarı tekel hakkını kullanması olup, devletin çıkarı da teknik bilginin yayınlanmasını sağlamaktır¹². Bu sayede buluş sahibi, üçüncü kişilere karşı belirli bir süre ile sınırlı olarak hukuki açıdan güçlendirilmekte, buluşların açıklanmasıyla da yeni araştırmalara alt yapı oluşturulmaktadır. Patent/Faydalı model belgesi sahiplerinin menfaatlerini destekleyen koruma alanının genişlemesi kamu menfaatinin sınırlandırılmasına, bilginin sınırsız olarak yayılması ise patentten beklenen ekonomik menfaatlerin zedelenmesine bağlı olarak, patent/faydalı model başvurusunun düşmesine neden

⁹ Ömer Camcı, *Endüstriyel Tasarım Davaları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2000, s.27.

¹⁰ Yalçın, *Sınai Mülkiyetin İlkeleri*, s. 124.

¹¹ Feyzan Hayal Şehirli Çelik, *Patent Sisteminin İşlevleri ve Bu İşlevlerin Etkinliğini Sağlayan Yasal Düzenlemeler*, Batider Haziran 2006 Cilt XXII Sayı 3, s. 114.

¹² Arife Yılmaz, *Sınai Haklar Küresel Rekabetin Anahtarı*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Sınai Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Değerleri, İstanbul 2006, s. 38.

olabilecektir. Bu nedenle patent/faydalı model koruması, buluşun araştırma faaliyetlerinin başlamasından itibaren koruma süresi boyunca etkili olmaktadır¹³.

Buluş koruması, hak sahibine buluşunu “tek başına kullanma”¹⁴ ve üçüncü kişilerin müdahalesini önleme hakkı verir. Bunun bir sonucu olarak patent/faydalı model belgesi sahibi kişi, hakkını sadece buluşunu taklit yoluyla kullananlara değil aynı buluşu bağımsız olarak gerçekleştiren diğer kişilere karşı da ileri sürebilmektedir. Dolayısı ile aynı buluşu meydana getirenler içerisinde, ilk başvuru yapanın hakkının diğerlerine göre daha üstün tutulduğu, bunun da teknik bilginin daha kısa sürede açıklanması amacıyla benimsendiği açıktır¹⁵.

Buluşların korunması, hem buluşçunun hem de ülkenin menfaatlerinin korunması için önemlidir. Şöyle ki; buluşların korunması, buluş sahibini ödüllendirmekle kalmayıp düşünce ürünlerinin toplum tarafından tanınarak geliştirilmesinin yolunu da açmaktadır. Bunun dışında, teknoloji transferi sağlanarak yabancı yatırımların artması ve sınai politikaların belirlenmesi ile ülkelerin ekonomik ve siyasi gelişimlerine katkıda bulunmaktadır¹⁶.

Ülkemiz çapında buluşların korunması ve önemi hakkında yapılan bir çalışmada; korumanın ve ar-ge'nin ticarileştirilmesinde, patent/faydalı model korumasının önemli olduğu, ancak bunun için gerekli etkin çalışmanın yapılmadığı, fakültelerde buluşların korunması konusunda uzmanlık dersleri verilmesi gerektiği, işletmelerde bu konuda uzman kişilerin bulunması gerektiği ve koruma ile ilgili şirket içi eğitimler yapılması gerektiği sonuçlarına varılmıştır¹⁷. Araştırma sonuçları; özgün ürünlerin korunması, ürünlerin ticarileştirilmesinde korumanın kullanılması, şirketlerin bu konuya daha çok önem vermesi ve buna ilişkin teşkilatlanmayı sağlamaları gerekliliğini ortaya koymaktadır¹⁸.

¹³ Şehirali Çelik, *Patent Sisteminin İşlevleri*, s. 113; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 221; Tekinalp, s. 543.

¹⁴ Amerikan Federal Mahkemesi'nin deniz sürat motorları ile ilgili olarak baktığı bir patent hakkına tecavüz davasında verdiği kararda, patent hakkının korunmasının amacı yaratıcı çalışma ve bu çalışma ve çabanın ürünü buluşların bu buluşun konusu olan ürün veya usulü sadece kendisinin üretmesi kullanması ve satışını yapması karşılığında topluma açıklamasıdır şeklinde ifade edilmiştir/ Camcı, *Endüstriyel Tasarım Davaları*, s. 27.

¹⁵ Şehirali Çelik, *Patent Sisteminin İşlevleri*, s. 119.

¹⁶ Nevzat Erdağ, *Marka- Patent Belgelendirme El Kitabı, Arıkan Yayınları*, İstanbul 2006, s. 60.

¹⁷ Tuba Seyyah, *Büyük Ölçekli Şirketlerde Yapılan Ar-Ge Çalışmaları ve Patent/Faydalı Model korumasının Önemi*, Ankara 2007 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 131.

¹⁸ Seyyah, s. 134.

Bireylerin ve kamunun menfaatlerinin korunmasında son derece önemli rol oynayan patent/faydalı model sisteminin maalesef ülkemizde gerektiği gibi değerlendirilemediğini, bunun için gerekli bilgi birikiminin yeterli olmadığını ve yeterli bütçe ayrılmadığını görmekteyiz¹⁹.

1.2.2. Tarihsel Süreç

Tarihsel süreç içerisinde buluşların korunması gerekliliği, bunların ekonomik bir değer ifade etmesinin anlaşılması ile gündeme gelmiştir. Buluşun topluma kazandırılarak herkes tarafından kullanılabilir hale gelmesi ve buluşçu dışındaki herkesin bu buluştan ekonomik yarar elde etmesi, buluşların hukuken korunması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır²⁰.

Ortaçağdan yeniçağa geçiş sürecinde yaşanan gelişmeler sanayi ve teknoloji alanında da kendini göstermiş, el emeğinin yerini makineler almaya başlamıştır. Bu dönemde İngiltere kralı, yabancı ülkelerde sınai faaliyette bulunanları, faaliyetlerini İngiltere’de gerçekleştirmeleri şartı ile koruma altına almıştır. Böylelikle günümüzdeki patent sisteminin temelleri atılmıştır²¹.

Dünyada ilk kez 1474 yılında buluşların korunmasını sağlayan Venedik Patent Yasası, kamu yararı için buluşçuluğu teşvik etmek amacıyla düzenlenmiştir. Kamu yararı için buluşçuluk ruhunu teşvik etmek ve buluşçuluk şerefini korumak amacını taşıyan bu yasadaki koruma süresi on yıl olarak belirlenmiştir. Daha sonra ise sırasıyla 1624 yılında İngiltere’de, 1790 yılında ABD’de, 1791’de Fransa’da, 1877’de Almanya’da ve son olarak 1879 yılında Türkiye’de “İhtira Beratı Kanunu” yürürlüğe girmiştir.²² Buluş sahiplerinin hakları her ülkenin yasasında farklı temeller üzerine kurulmuştur²³:

- Fransa’da buluşçu, buluşu üzerinde mülkiyet hakkına sahip olup buna bağlı olarak kendisine patent isteme hakkı tanınmış,

¹⁹ Seyyah, s. 136.

²⁰ Şehirali Çelik, *Patent Sisteminin İşlevleri*, s. 106.

²¹ Şehirali Çelik, *Patent Sisteminin İşlevleri*, s. 107.

²² Uğur Yalçın, *Türkiye’de Patent Sistemi ve Yönetiminin Bugünü ve Yarını, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu*, Ankara 1992, s. 100.

²³ Şehirali Çelik, *Patent Sisteminin İşlevleri*, s. 109.

- Amerikan sisteminde mülkiyet hakkına benzer bir hak tanımı yapılmamakla birlikte patent isteme hakkı tanınmış,
- İngiliz hukukunda patentin tekeli bir hak olduğu belirtilmiş,
- Avusturya’da buluş sahibinin korunma hakkı olmadığı vurgulanmakla birlikte ekonomik nedenlerle buluş sahibine bir imtiyaz verilmesinin kamu yararına olacağı kabul edilmiştir.

Türk hukukunda buluşların korunmasına dair ilk yasal düzenleme 1879 tarihli “İhtira Beratı Kanunu”dur. Fransız Patent Kanunu örnek alınarak hazırlanmış olan bu yasa 1995 tarihinde yürürlüğe giren PatKHK tarafından ilga edilmiştir. Türkiye’nin 1925 yılında “Sınai Mülkiyet’in Korunması İçin Uluslararası Bir Birlik Oluşturulması Hakkındaki Paris Sözleşmesi” ne katılımı bu konudaki ikinci büyük adım olmuştur. Ülkemiz 1994 yılından bu yana on bir uluslararası sözleşmeye taraf olmuş, sınai haklara yönelik ihtisas mahkemeleri kurulmuş, sistemin kullanıcılarını bilinçlendirmek üzere birçok eğitim ve tanıtım faaliyetlerinde bulunulmuştur²⁴.

Ülkemizde buluşların korunması sistemi TPE aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. 5000 sayılı Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun uyarınca TPE, Türkiye’nin teknolojik ilerlemesine katkıda bulunarak, ülke içi serbest rekabet ortamının oluşmasını temin etmek, araştırma faaliyetlerinin gelişmesi için koruma sağlamak ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin yurt içinde ve yurt dışında var olan dokümantasyonu kamunun istifadesine sunmakla görevlidir.

Türkiye 2000 tarihinde Avrupa Patent sistemine girmiştir. Avrupa Patent Sözleşmesi 5 Ekim 1973 tarihinde imzalanmış ancak, Türkiye bu sözleşmeyi ilk imzalayan ülkeler arasında yer almamıştır. Türkiye’nin başlangıçta bu sözleşmeyi imzalamamasının ilk nedeni, ulusal sanayiye koruma düşüncesidir. 1990’lı yıllarda Türkiye’de AB’ye uyum amacıyla birçok kanun çıkarılmıştır. Bunlardan biri de patentler için çıkarılan KHK idi. Ayrıca, TRIPS imzalanmış ve AB Gümrük Birliği’ne girilmiştir. 1996 yılında Patent İş Birliği Anlaşması imzalanarak ilaçların da patent korumasından yararlanması sağlanmıştır²⁵. Avrupa Birliği Hukukunda ilk faydalı model çalışması Max Planck Enstitüsü tarafından hazırlanmıştır. 1994 yılında Avrupa Faydalı Modeli için Max Planck

²⁴ Muammer Aydın, “Sınai Haklar Komisyonu ve TPE”, *İstanbul Barosu Dergisi Fikri ve Sınai Haklar Özel Sayısı* Temmuz 2007, s. 26.

²⁵ Seda Arkan, “Avrupa Patent Sistemi ve Türkiye’nin Konumu”, *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Sınai Haklarda Son Gelişmeler Tebliği*, Ankara Ekim 2003, s. 31.

Enstitüsü'nün önerisi yayınlanmıştır²⁶. Söz konusu öneri metni ile patent korumasının yanı sıra tali bir koruma yöntemi getirilmiş, böylece katı patent verilebilirlik şartları ve yüksek maliyet sebebiyle korunamayan buluşların korunması sağlanmıştır. Avrupa parlamentosu 19 Temmuz 1995 tarihinde “Ortak Pazarda Faydalı Model Koruması’na İlişkin Yeşil Rapor” isimli bir inceleme yayımlamıştır. Söz konusu rapordan faydalı model korumasının avantajları ortaya konularak, korumanın patent koruması elde edilinceye dek geçici bir koruma teşkil ettiği, ayrıca patente oranla daha ucuz ve hızlı bir koruma olduğu ifade edilmiştir²⁷. Yeşil Rapordan sonra “Faydalı Model Buluşlarının Korunması Hakkındaki Yasal Düzenlemelerin Uyumlaştırılması İçin Yönerge Önerisi” yayınlanmıştır. 3 Şubat 1998 tarihli yönerge önerisinde faydalı modellerin hali hazırda ulusal hukuk düzeyinde korunduğu, ulusal faydalı model koruma sistemleri arasında büyük farklılıklar bulunduğu, bu farklılıkların ulusal faydalı model haklarını ulusal sınırların dışında ileri sürmeye engel olduğu, bu durumun adil rekabet, şeffaflık ve serbest dolaşım ilkeleri ile bağdaşmadığı tespit edilmiştir. Yönerge önerisinde ayrıca korumanın on yıl ile sınırlandırılması, yeni ürünleri ve yeni yöntemleri kapsamaması gerektiği ifade edilmiştir. Yaratıcı aktivitelerin çok hızlı değişip geliştiği, buluşlardan elde edilen ürünlerin ömürlerinin kısaldığı, böyle bir ortamda ulusal hukukları faydalı model koruması hakkında uyumlaştırma ihtiyacının kaçınılmaz hale geldiği açıklanmıştır. Kolay, ucuz ve esnek koruma sisteminin, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin işine yarayacağı; bu öneriyle ulusal hukukların uyumlaştırılmasının amaçlandığı dile getirilmiştir²⁸.

1.2.3. Buluş Haklarının Kapsamı ve Sınırları

Patentten doğan hakkın kapsamı PatKHK md. 73 ve 74’ te düzenlenmiştir. Bu düzenleme, hak sahibinin patentten kaynaklanan haklardan yararlanması ve hakkın başkaları tarafından kullanılmasını engelleme şeklinde ifade edilebilir. Kanun, patentten doğan hakkın kapsamını “sınırlı sayı ilkesi”ne göre belirlemiş olup bu sayılanlar dışında bir korumadan söz edilemez²⁹.

²⁶ Özlem Tüzüner, *Faydalı Modelin Korunması ve Faydalı Modelin Korunmasına Uygulanacak Hukuk*, İstanbul 2011, *Vedat Kitapçılık*, s. 27.

²⁷ Tüzüner, s. 29.

²⁸ Tüzüner, s. 30.

²⁹ Noyan, s.209.

PatKHK md. 75'e göre aşağıdaki fiiller patentten doğan hakların kapsamı dışında kalır:

a- Sınai veya ticari bir amaç taşımayan ve özel maksatla sınırlı kalan fiiller;

b- Patent konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller;

c- Sadece bir reçetenin oluşturulması için eczanelerde yapılan ilaçların seri üretim olmadan hazırlanarak kullanılması ve bu şekilde hazırlanan ilaçlara ilişkin fiiller;

d- Patent konusu buluşun Paris Anlaşması'na dahil ülkelerin gemi veya uzay aracı veya uçak veya kara nakil araçlarının yapımında veya çalıştırılmasında veya bu araçların ihtiyaçlarının karşılanmasında, söz konusu araçların geçici veya tesadüfi olarak TC sınırları içinde bulunması şartıyla kullanılması;

e- 07.12.1944 tarihli Milletlerarası Sivil Havacılık Anlaşması'nın 27. maddesinde öngörülen fiiller bir devletin hava aracı ile ilgili ise, bu araçlara bu maddenin hükümleri uygulanır.

f- İlaçların ruhsatlandırılması ve bunun için gerekli test ve deneyler de dahil olmak üzere, ruhsat konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller.

1.2.3.1. Süre Sınırı

Patent korumasını süre bakımından ele alacak olursak buluşların belirli bir süre ile sınırlı olarak korunduğunu söylemek gerekir. Gerek patent hakkı sahiplerine gerekse patent başvurusu sahiplerine, patent başvurusunun ilgili bültende yayınlandığı tarihten başlayarak başvuru yürürlükte kaldığı sürece koruma sağlanmaktadır³⁰. PatKHK md. 72 hükmü uyarınca incelemeli patentlerde koruma süresi, başvuru tarihinden itibaren yirmi yıldır ve bu süre uzatılamamaktadır. İncelemesiz verilen patentlerde ise yedi yıllık koruma süresi, patent verilmesine ilişkin kesin karara göre başvuru tarihinden itibaren yirmi yıla kadar uzatılabilmektedir³¹. PatKHK md. 164 uyarınca faydalı model belgesi, başvuru tarihinden itibaren on yıllık bir süre için verilir ve bu süre uzatılamaz. Bu sürelerin sona ermesi ile buluş kamuya açık hale gelir ve üçüncü kişiler tarafından serbestçe üretilerek pazarlanabilir.

³⁰ Ayşe Odman, *Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Seçkin Yayıncılık*, Ankara 2002, s.257; Şehirali Çelik, *Patent Sisteminin İşlevleri*, s. 113; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 221; Tekinalp, s. 543.

³¹ Mehmet Emin Kaya, *Patent- Faydalı Model, İstanbul Matbaacılık*, Ankara 1998, s. 54.

Buluş haklarının koruma sürelerinin sınırlılığı anlamında bir diğer sınırlama da hakkın belirli bir süre kullanım zorunluluğunun bulunmasıdır (PatKHK md. 96-97). Patent sahibinin veya yetkili kıldığı kişinin, patent verilmesine ilişkin ilanın bültende yayınlanmasından itibaren üç yıl içinde patenti kullanmasının zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Patent sahibinin bu yükümlülüğü yerine getirip getirmediği, piyasa koşulları göz önünde tutularak değerlendirilir. Patent sahibi, yetkili kuruluş nezdinde buluşun kullanılmakta olduğunu resmi nitelikte bir belge ile kanıtlamakla yükümlü tutulmuştur. Patent konusu buluşun uygulanmakta olduğunu ve ticaret alanına konulduğunu belirten kullanım belgesi, buluşun kullanıldığı işletmedeki üretimin incelenmesi sonucunda verilir³². Kullanım belgesi patent siciline kaydedilir. PatKHK md. 98 uyarınca, patent konusu buluşun kullanılmakta olduğu belgelendiği takdirde, aksi dava yoluyla ispat edilmedikçe, patent konusu buluşun kullanıldığı kabul edilir. Objektif nitelik taşıyan ruhsatlandırma, standartlara uygunluk, değişik alanlarda yeni uygulamaların yapılmasına ihtiyaç duyma gibi teknik, ekonomik veya hukuki sebepler patentin kullanılmamasının haklı sebepleri olarak kabul edilir³³. Faydalı model belgesinin kullanım zorunluluğu ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Ancak PatKHK md. 166 düzenlemesinden yola çıkarak “faydalı model belgesine ilişkin açık bir hüküm bulunmadığından ve faydalı model belgesinin özelliği ile çelişen bir durum bulunmadığından” kullanım zorunluluğunun faydalı modele konu buluşlar bakımından da geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.3.2. Bölgesel Sınır

Patentin ve faydalı modelin yer bakımından korunmasında ülkesellik prensibi geçerlidir, yani dünya çapında etkili bir koruma söz konusu değildir³⁴. Dolayısı ile her ülke için ayrı bir patent verilebilirlik incelemesi yapılacaktır. Buluşların diğer ülkelerde korunması için, koruma istenen ülkelerde de patent veya faydalı model belgesi alınmak üzere başvuru yapılması gerekmektedir. Şayet buluşun taklit edildiği ülkede patent tescil

³² Dilek Karakuzu Baytan, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, *Beta Yayınları*, Ankara 2005, s. 196; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 220.

³³ Noyan, s. 429.

³⁴ Özgür Öztürk, *Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları*, *Arıkan Yayınları*, İstanbul 2008, s. 17; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 8; Feyzan Hayal Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, *Turhan Kitabevi*, Ankara 1998, s. 97.

edilmemişse, buluş sahibi bu fiili engelleyemez ve patente tecavüz gerekçesi ile dava açamaz³⁵. Faydalı model koruması olmayan ülkelerde Türkiye'deki faydalı model başvurusuna dayalı olarak patent başvurusu yapılabilir³⁶.

1977 yılında yürürlüğe giren Avrupa Patent Sözleşmesi (The European Patent Convention-EPC) ile kısa sürede ve az maliyetle üye ülkelerin tümünde yirmi yıl süre ile koruma sağlamaktadır. Patent konusu buluşun önemli bir ekonomik getiri sağlayacağı beklentisinin bulunduğu durumlarda, genelde bu yöntemle koruma yoluna gidilmektedir. Avrupa patentinin verilebilmesi için buluşun yeni, buluş faaliyetine dayanan ve sanayiye uygulanabilen bir buluş olması gerekmektedir. Aksi halde bu koşulları içermeyen buluşlara patent verilemeyecek ya da verilmiş olan patent, üye devletlerde hükümsüzlük iddiası ile karşı karşıya kalabilecektir³⁷. Avrupa patenti sadece sözleşme üyesi ülkelerde koruma sağlayan, kapsamı dar, bölgesel bir sözleşmedir.

Buluşlarını birden fazla ülkede koruma altına almak isteyen buluşçular, bu ülkelerden her birinde veya Avrupa patenti ve Afrika patenti gibi bölgesel patentlerde, ilgili bürolara ayrı ayrı müracaatta bulunmak zorundadırlar. Başvuruların her ülkede o ülkenin dilinde yapılması, o ülkenin mevzuatına göre dosyalanması, ücretlerin o ülke parasına göre ödenmesi gerekmektedir. Bu farklı sistemlerden kaynaklanan yoğun çaba ve masraflar neticesinde ise buluşçu, buluşunun teknik ve ticari alanda başarı elde edemeyeceğini ve hatta patent korumasından yararlanma şartlarına sahip olup olmadığını dahi bilemeyecektir³⁸. Birden fazla ülkede buluşlarını koruma altına almak isteyen buluş sahipleri, Türkiye'nin 01 Ocak 1996 tarihinde taraf olduğu Patent İşbirliği Anlaşması (Patent Cooperation Treaty-PCT) kapsamında Ağustos 2002 tarihi itibarıyla 115 ülkenin tamamında veya seçecekleri ülkelerde buluşlarını daha kolay bir şekilde koruma altına alabilirler³⁹. Sözleşme ile dünya çapında bir iş birliği sistemi oluşturulmuş ve bu sistem ile tek bir dilde yapılan yalnızca bir uluslar arası patent başvuru ile üye ülkelerin tamamında patent koruması garanti altına alınmıştır.

³⁵ Öztürk, s. 18.

³⁶ <http://www.avrupapatent.com/marka.php?tescili=uluslararasıpatenttescili>, erişim aralık 2010.

³⁷ Ali Necip Ortan, *Avrupa Patent Sistemi*, Cilt II, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara, 1992, s. 310.

³⁸ Bahadır Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, *Beta Yayınevi*, İstanbul 2002, s. 61.

³⁹ <http://www.avrupapatent.com/marka.php?tescili=pctuyeulkelerdepatenttescili>, erişim aralık 2010.

1.2.3.3. Doğrudan Kullanım

Patentin doğrudan kullanılması ürün patentlerinde patent konusu ürünün üretilmesi ve ticarete sunulması; usul patentinde ise patent konusu usulün uygulanması, uygulanmasının başkasına önerilmesi ve usulün uygulanmasıyla elde edilen ürünlerin ticaret alanına konulması şeklinde tanımlanabilir. PatKHK 73. maddesinin ilk fıkrasında “patent hakkı sahibi, buluşun yeri, teknoloji alanı ve ürünlerin ithal veya yerli üretim olup olmadığı konusunda herhangi bir ayırım yapmaksızın patent hakkından yararlanır” denilmektedir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında, patent sahibinin buluşunun üçüncü kişilerce kullanılmasını engelleme hakkından bahsedilmiştir. Buna göre patent sahibi, patent konusu ürünün üçüncü kişilerce üretilmesini, satılmasını, kullanılmasını, ithal edilmesini veya kişisel amaçlar dışında bir amaçla elde bulundurulmasını; patent konusu usulün de kullanılmasını veya kullanılmasının üçüncü kişiler tarafından başkalarına teklif edilmesini, usul ile doğrudan doğruya elde edilen ürünlerin satışa sunulmasını veya kullanılmasını veya ithal edilmesini veya kişisel amaçlar dışında elde bulundurulmasını engelleyebilecektir⁴⁰. Sınırlı sayı ilkesi nedeniyle burada sayılanlar dışında bir fiilin önlenmesi mümkün bulunmamaktadır⁴¹.

1.2.3.4. Dolaylı Kullanım

Buluşun dolaylı olarak kullanılması, PatKHK md. 74’te düzenlenmiştir. Dolaylı kullanım ifadesinde anlaşılması gereken, patenti kullanmaya yetkili olmayan kişilere, patentle ilgili malzeme ve araçların verilmesidir. Ancak kanunda da belirtildiği gibi bu madde hükmünün geçerli olabilmesi için üçüncü kişilerin bu araçların buluşu uygulamaya yaradığını bilmeleri veya bilebilecek durumda olmaları gerekir. Ayrıca söz konusu araçlar piyasada kolaylıkla temin edilebiliyor ise üçüncü kişilerin kullanıma teşviki olmadığı sürece bu hükmün uygulanması söz konusu olmayacaktır.

⁴⁰ Öztürk, s. 17; Tekinalp, s. 542; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 209.

⁴¹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 209.

1.2.3.5. Lisans Sözleşmeleri

Patent hakkı sahibinin buluşu üzerindeki bir diğer hakkı da buluşunu lisans sözleşmesi⁴² ile başkalarının kullanımına sunmasıdır. Lisans sözleşmeleri patent hakkı sahibinin inhisari haklarını zayıflatmakta ancak diğer taraftan da hem patent hakkı sahibi hem de lisans alanlar bir takım ekonomik yararlar sağlarken, piyasadaki rekabet ortamının da canlanması sağlanmaktadır⁴³.

Patent lisansları belirli sınırlamalarla inhisari olarak verilebileceği gibi inhisari olmadan da verilebilir. Lisans sözleşmesinde aksi öngörülmedikçe inhisari lisans hakkı tanıyan patent sahibi, kendisi de patenti kullanmamakla yükümlü hale gelir. Lisans alanın haklarını iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürebilmesi için lisans haklarını patent siciline kayıt ettirmesi gerekmektedir⁴⁴. Patent lisans sözleşmelerinde sözleşme konusu buluşun teknik açıdan kullanılabilir nitelikte olması gerekir. Yani teknik buluş, kullanım amacına uygun niteliklere sahip olmalıdır⁴⁵.

Patent konusu buluşun kullanılmaması, patent konularının bağımlılığının söz konusu olması ve kamu yararının bulunması hallerinde, zorunlu lisans verilebilecektir (PatKHK md. 99). Bir patenti kullanmak amacıyla zorunlu lisans verilmesini isteyen bir kimse önce, TPE'den PatKHK md. 104 çerçevesinde arabuluculuk talebinde bulunur. Gerekli araştırma sonucunda ilgilinin, buluşun kullanımı için gereken olanaklara sahip

⁴² 551 sayılı PatKHK. md. 88 - Patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkı, milli sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde, lisans sözleşmesine konu olabilir. Lisans, inhisari lisans veya inhisari olmayan lisans şeklinde verilebilir.

Bu maddenin birinci fıkrasında öngörülen sözleşme şartlarının lisans alan tarafından ihlali halinde, patent başvurusu veya patentten doğan haklar, patent sahibi tarafından lisans alana karşı, dava yoluyla ileri sürülebilir.

Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, lisans inhisari değildir. Lisans veren patent konusu buluşu kendi kullanabileceği gibi, üçüncü kişilere aynı buluşa ilişkin başka lisanslar da verebilir.

İnhisari lisans söz konusu olduğu zaman, lisans veren başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı

Tutmadıkça kendisi de patent konusu buluşu kullanamaz. Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye dayalı lisans sahipleri, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devir edemez veya alt lisans veremez.

Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye dayalı olarak lisans hakkını alan kişi, patentin koruma süresi boyunca milli sınırların bütünü içinde patent konusu buluşun kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilir.

⁴³ M. Haluk Arı, *Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar*, Ankara 2003, s. 16.

⁴⁴ Saibe Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, *Beta Yayınları*, İstanbul 2002, s. 104.

⁴⁵ Burak Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, *Seçkin Yayıncılık*, Ankara 2007, s. 92.

bulunduğunun anlaşılması üzerine, isteğinin uygun bulunduğu istek ve patent sahibine bildirilir. TPE tarafları, en fazla iki ay sürecek olan lisans görüşmelerine davet eder. Bu görüşme sonucunda tarafların anlaşması durumunda istek sahibine lisans verilir. Patent konusu buluşun, patent sahibi ya da yetkili kıldığı kişi tarafından, patentin verilmiş olduğuna ilişkin duyurunun ilgili bülten ile yayımlandığı tarihten başlayarak üç yıl içerisinde kullanılması bir zorunluluk olarak öngörülür. Taraflar arasında yapılan görüşmeler sonucunda, lisans verilmesi konusunda bir anlaşmaya varılamamışsa veya enstitü arabuluculuk talebini reddetmişse, mahkemeye başvurmak suretiyle zorunlu lisans talebinde bulunulabilir⁴⁶.

1.2.3.6. Hakkın Tüketilmesi

PatKHK md. 76’da, patent sahibi veya onun izni ile Türkiye’de satışa sunulmuş olan patentli ürünlerle ilgili fiillerin patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalacağı ifade edilmiştir. Patent hakkının tüketilmesi ile anlatılmak istenen, tükenmenin sadece patent konusu mal veya patent konusu usul ile doğrudan doğruya elde edilen malla ilgili olduğu ve bu malın satım yoluyla el değiştirmesini kısıtlayan hakların tükeneceğidir⁴⁷. Patent sahibinin izni ile bir defa ticaret alanına çıkmış bulunan malların el değiştirmeleri önlenemez. Bu ilke, izin verilmek suretiyle ticaret alanına çıkarılan ürünlerin piyasada serbestçe tedavülünü sağlar, yoksa buluşu serbest hale getirmez⁴⁸. Patent sahibinin patent üzerinde sahip olduğu inhisari hak ile ürünü devralan şahsın ürün üzerinde kazandığı hak nedeniyle bunlar arasında doğan menfaat ihlali, “patentten doğan hakkın tüketilmesi ilkesi” ile çözülmeye çalışılmıştır⁴⁹.

Patent haklarının tüketilmesinde ülkesellik prensibi geçerlidir. Şöyle ki; patent sahibi, malı Türkiye’de değil de başka bir ülkede ticaret alanına sunuyorsa, hakkını Türkiye’de tüketmiş olmamaktadır. Bu durumda malın Türkiye’de satımına engel olabilir. Ancak malın Türkiye’de satışa sunulmasından sonra yurt dışına satılması söz konusu ise artık bu malın Türkiye’de satışına engel olunamaz⁵⁰. Türkiye, AB Gümrük Birliği’ne dahil

⁴⁶ Karakuzu Baytan, s. 195; Noyan, s. 418; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 328; Tekinalp, s. 550.

⁴⁷ Erdem, s. 66; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 97; Odman, s. 259.

⁴⁸ Tekinalp, s. 548.

⁴⁹ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz*, s. 128 (Hubmann/Götting/Folker, s.175 naklen.)

⁵⁰ Şaziye Yurtsever, *Patentin Hukuki Korunması ve İlgili Mevzuat*, *Adalet Yayınevi*, Ankara 1999, s. 31.

olduğu halde, Gümrük Birliği'ne dahil ülkelerin birinde satışa sunulan mallar, Türkiye yönünden tükenmiş sayılamaz. Bu kural 1/95 Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi kararının 8 sayılı ekinin 9.2.maddesinde açıkça öngörülmüştür. Oysa AB ülkeleri arasında bunun tam tersi kabul edilmiştir. Yeni bir AB ülkesinde satışa sunulan patentli ürünler ile ilgili olarak, tüm AB ülkelerinde hakkın tükenmesi söz konusu olur⁵¹.

1.2.3.7. Ön Kullanım

PatKHK md. 77'ye göre patent başvurusunun yapıldığı tarih ile rüçhan hakkı tarihi arasında, buluşu iyi niyetli olarak ülke içinde kullanmakta olan veya kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişi veya kişilere karşı, patent konusunu aynı şekilde kullanmaya devam etmelerini veya alınmış tedbirlere uygun olarak kullanmaya başlamalarını önlemeye, buluş sahibinin hakkı yoktur. Ancak, üçüncü kişilerin patent konusunu kullanmaya devam etmeleri veya alınmış tedbirlere uygun kullanımları, sahip oldukları işletmenin makul ihtiyaçlarını giderecek ölçüde olabilir. Bu kullanma hakkı ancak işletme ile birlikte devredilebilir.

Ön kullanım hakkı buluşu kullanana değil, işletmeye verilmiş eşyaya bağlı bir haktır. Bu nedenle işletme ile birlikte devredilebilir, mirasa ve hacze konu olabilir, iflas masasına yazdırılabilir, üzerinde intifa ve rehin hakkı tesis edilebilir⁵².

Ön kullanım diğer yandan, buluşun patent alması için yapılan yenilik değerlendirmesinde de etkili olacaktır. Buluşun patent tescil başvurusundan önce belirli şartlar altında kullanılmış olması, buluşun koruma altına alınabilmesi için gerekli olan yenilik şartının gerçekleşmemiş sayılmasına yol açabilir. Ön kullanımın, yeniliğe zarar verdiğinin kabulü için gerçekleşmesi gereken şartları şöylece sıralayabiliriz⁵³:

1. Buluşun tamamlanmış olması gerekir.
2. Kullanımın aleni olması gerekir.
3. Kullanımın deneme amacı dışında bir amaçla gerçekleştirilmesi gerekir.
4. Kullanımın uzmana, buluşu gerçekleştirilebilmek için gerekli bilgileri verecek düzeyde olması gerekir.

⁵¹ Tekinalp, s. 548 (Brandel, s. 122; Hubmann/Götting, s.19 naklen)

⁵² Tekinalp, s. 550; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 12.

⁵³ <http://www.fikrimulkiyet.com/images/%D6n%20kullan%FDm.pdf>, Saraç; Tahir, *Smal Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi*, s. 4, erişim aralık 2010.

5. Kullanımın ispat edilmiş olması gerekir.

Buluş için patent verilmesi aşamasında ön kullanımın yeniliğe etkisini araştırırken, kamunun çıkarları ile buluşçunun çıkarları arasındaki menfaat dengesinin en iyi şekilde sağlanması gerekir. Buluştan beklenen amacın gerçekleşip gerçekleşmediğinin öğrenilmesi için başvuru ön kullanımlarda, buluşçuya bir imkan tanınması gerekmektedir⁵⁴.

1.2.3.8. Patent Haklarının Bağımlılığı

Patent haklarının tükenmesi ile ilgili, patent konularının bağımlılığı üzerinde durmak gerekmektedir. İki patent hukuken birbirinden bağımsız fakat konuları bakımından birbirine bağlı olup, sonraki tarihli patentin kullanılması ancak önceki tarihli patentin kullanılmasına bağlı olabilir. PatKHK md. 79'a göre patent konusu buluşun kullanılmasının, önceki tarihli bir patentle korunan buluşun kullanılması ile mümkün olması hali, patentin geçerliğine hiç bir engel teşkil etmez. Böyle bir durumda, ne önceki tarihli patent sahibi, sonraki tarihli patenti onun geçerli olduğu süre içinde sahibinin izni olmaksızın kullanabilir, ne de sonraki tarihli patent sahibi önceki tarihli patentin geçerliliği süresince, sahibinin izni olmaksızın patent konusunu kullanabilir. Ancak, sonraki tarihli patent sahibi, önceki tarihli patent sahibinin iznini almış veya o patent üzerinde zorunlu lisans elde etmişse, önceki tarihli patenti de kullanabilir. Mesela; patentli bir otomobil motoruna takılan ve yakıt tüketimini azaltan patentli bir araç, motor olmaksızın kullanılamıyorsa her iki aracın kullanılması patent sahiplerinin iznine tabidir. Söz konusu örnekte birinci patent benzin tasarrufu olmadan kullanılabilir, ikinci patent ise tamamen birinci patente bağlıdır. Sonraki patent sahibi, ilkinden izin almış veya bir zorunlu lisans anlaşması yapmışlar ise patentten serbestçe yararlanabilir⁵⁵.

1.2.4. Koruma Talep Edebilecek Kişiler

Patent ve faydalı model belgesine konu, korunmaya değer bir buluşun korunması için TPE nezdinde başvuru hakkına sahip olanlar, PatKHK md. 11'de düzenlenmiştir. İlgili hüküm uyarınca patent isteme hakkı, buluşu yapana veya onun haleflerine ait olup başkalarına devri mümkündür.

⁵⁴ <http://www.fikrimulkiyet.com/images/%D6n%20kullan%FDm.pdf>, erişim aralık 2010.

⁵⁵ Tekinalp, s. 550.

Buluş, birden çok kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmişse, patent isteme hakkı, taraflar başka türlü kararlaştırmamışsa, bunlara müştereken ait olur. Aynı buluş, birbirinden bağımsız birden çok kişi tarafından aynı zamanda gerçekleştirilmişse, patent isteme hakkı, daha önce başvuru yapana veya diğerine göre rüçhan hakkı olana aittir. Patent almak için ilk başvuran kişi, aksi sabit oluncaya kadar patent isteme hakkının sahibidir.

Patent ve faydalı model korumasından yararlanabilmek için, 551 sayılı KHK'de öngörülen koşulların varlığı gereklidir⁵⁶.

Patent hukukunda, patent isteme hakkı sahibinin belirlenmesinde, gerçek buluşçu ilkesi ve başvuru ilkesi olmak üzere iki ilke vardır. Gerçek buluşçu ilkesine göre patent isteme hakkı, buluşçuya ve haleflerine aittir. Başvuru ilkesinde ise patent ve faydalı model belgesi, gerçek buluşçu olup olmadığı dikkate alınmaksızın ilk başvurana verilir⁵⁷. 551 sayılı KHK'de patent isteme hakkının belirlenmesinde hangi ilkenin benimsendiği açıkça belirtilmemiştir. Kararnamenin, hak sahipliğine ilişkin 11. maddesi incelendiğinde her iki sistemin de izlerini görmek mümkündür. Başvuran kişinin, aksi sabit oluncaya kadar hak sahibi olduğunun belirtilmesi ve enstitüde hak sahipliğinin ileri sürülememesi, başvuru sisteminin; patent isteme hakkının buluşçu ile haleflerine ait olduğunun belirtilmesi ve patentin verilmesi işlemleri sırasında gerçek olmayan buluşçuya karşı dava açılabilmesi ise gerçek buluşçu ilkesinin yansımasıdır⁵⁸. Hukukumuzda hangi ilkenin geçerli olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak kanaatimizce KHK'nin yorumundan, gerçek buluşçu ilkesinin benimsenmiş olduğunu kabul etmek gerekir. Patent veya faydalı model belgesinin gerçek buluşçu dışında birine verilmesi durumunda gerçek buluşçunun açacağı davada, hem başvurunun iptalini hem de başvurunun kendi başvurusu gibi kabul

⁵⁶ PatKHK md. 2- Bu Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan korumadan TC sınırları içinde ikametgahı olan veya sınai veya ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya Paris Anlaşması hükümleri dahilinde başvuru hakkına sahip kişiler yararlanır.

Bu maddenin birinci fıkrası hükmü kapsamı dışında kalmasına rağmen, TC uyuğundaki kişilere kanunen veya fiilen patent ve/veya faydalı model belgesi koruması tanıyan devletlerin uyuğundaki gerçek veya tüzel kişilerde, karşılıklılık ilkesi uyarınca Türkiye'de patent ve/veya faydalı model belgesi korumasından yararlanır.

⁵⁷ Deniz Topçu, *Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar*, *Seçkin Yayıncılık*, Ankara 2007, s. 147; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 193; Şehirali, *Patent Hakkının Korunması*, s. 56.

⁵⁸ Tahir Saraç, *551 Sayılı KHK'nin 11. Maddesine Göre Patent İsteme Hakkı ve Hakkın Sahibi*, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı I. Cilt, İstanbul 2001, s. 524.

edilmesini isteme hakkının bulunması, gerçek buluşçuya öncelik verildiğinin en önemli göstergesidir⁵⁹.

1.2.4.1. Önce Başvuranın Korunması İlkesi

Bir buluşun birbirinden habersiz ve bağımsız birden fazla kişi tarafından meydana getirilmesi halinde çifte buluştan söz edilir. Bu durumda, PatKHK md. 11/3 uyarınca “aynı buluş birbirinden bağımsız birden çok kişi tarafından aynı zamanda gerçekleştirilmişse, patent isteme hakkı, daha önce başvuru yapana veya diğerine göre rüçhan hakkı olana aittir” hükmü uygulanacaktır. Diğer kişi bakımından gerekli koşullar varsa ön kullanım hakkı söz konusu olacaktır⁶⁰. Bu nedenle ilk başvuru sahibinin tespiti için PatKHK’de başvurunun gün, saat ve dakika olarak belirtilmesi, öngörülmüştür.

1.2.4.2. Tek Kişi Buluş Sahibi

Buluş, tek kişi tarafından gerçekleştirilmişse faydalı model isteme hakkı, bu kişiye veya onun haleflerine aittir. Faydalı model başvurusu veya faydalı model belgesi ile sağlanan koruma başkasına devredilebilir veya miras yoluyla intikali sağlanabilir. Buluş sahibinin, fiil ehliyetine sahip olmasına gerek yoktur çünkü buluş hukuki bir işlem değil, maddi fiildir. Buluş üzerinde hak sahibi olmak için bir iradenin varlığı gerekmemektedir. Buluş zilyedi buluş sahibi olarak kabul edilemez⁶¹.

Buluş sahibi her zaman gerçek kişidir. Tüzel kişiler veya ticari işletmeler buluş sahibi olamaz. Tüzel kişiler buluşçu olamaz ancak, buluşçunun halefi olmak suretiyle, buluş sahibinden ya kanunen ya da bir hukuki işlem ile faydalı model isteme hakkını kazanabilir⁶². Çalışanların buluşları ile ilgili olarak işverene tanınan haklar, buluş sahibinin gerçek kişi olduğu kuralını değiştirmez⁶³.

⁵⁹ Saraç, Patent İsteme Hakkı, s. 530.

⁶⁰ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 194.

⁶¹ Tekinalp, s. 507.

⁶² http://www.parentpatent.com/bulus_sahipligi_ve_patent_isteme_hakki.html, Gültekin Ayşegül, *Buluş Sahipliği ve Patent İsteme Hakkı*, erişim ekim 2010; Saraç, Patent İsteme Hakkı, s. 528.

⁶³ Tekinalp, s. 507.

1.2.4.3. Müşterek Buluş Sahibi

Buluşlar tek bir kişi tarafından gerçekleştirilebileceği gibi birden fazla kişi tarafından birlikte de gerçekleştirilebilir. Ortak buluşçu kavramından anlaşılması gereken, buluşun gerçekleştirilmesinde bağımsız nitelikte ve zihin ürünü bir yaratıcılığın ortaya konulması olup; buluş faaliyetinin gerçekleştirilmesi için yapılan parasal destek, teknik ve deneysel bilgi ya da araç gereçleri sağlayanlar, ortak buluşçu sayılamazlar çünkü ortak buluşçuluktan söz edebilmek için, yapılan katkıların bağımsız nitelikte ve zihni katkılar olması gerekir⁶⁴. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça buluşu gerçekleştiren birden fazla kişi, faydalı model isteme hakkına müştereken sahip olacaktır. Müşterek buluş sahipliği için buluşçular bir sözleşme yapmamışlarsa TMK'daki paylı (müşterek) mülkiyet hükümleri uygulanacaktır⁶⁵. Buna göre, ortak buluş üzerindeki hak, eşit paylara ayrılmıştır ve her bir buluşçu kendi payı üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecektir. Ancak, pay sahiplerinin faydalı model isteme hakkı ya da bundan doğan haklarla ilgili tasarruflarında ve önemli idari işlemlerde oy birliği ile karar almaları gerekmektedir⁶⁶. Hirş'e göre, birden çok kişinin buluşu müştereken oluşturması durumunda, adi şirkete ilişkin hükümlerin uygulanması uygundur ve dolayısıyla iştirak halinde mülkiyet hükümlerinin uygulanması gerekir⁶⁷.

Ortak buluşçu, ortak buluş üzerindeki payından feragat edebilir ancak, feragate rağmen paydaşın buluşa ilişkin kişilik hakkı devam ettiğinden, faydalı model başvurusunda isminin buluşçu olarak anılması hakkı devam eder⁶⁸.

1.2.4.4. Çalışanların Buluşları

Özel veya kamusal bir iş ilişkisi içerisinde bulunan kişilerin, yüklendikleri işin yerine getirilmesi sırasında meydana getirdikleri buluşlar nedeniyle, maddi ve manevi haklarla ödüllendirilmesinin yanında, işverenin de patent/faydalı model hakkının sahibi

⁶⁴ Saraç, Patent İsteme Hakkı, s. 533 (naklen Hubman/Götting/Forkel, s.137; Schulte, s. 16).

⁶⁵ Tekinalp, 508; Noyan, 226.

⁶⁶ Karahan,Suluk,Saraç vd., s. 194.

⁶⁷ Ali Necip Ortan, *Avrupa Patent Sistemi*, Cilt I, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara 1991, s. 95; Nuşin Ayiter, *İhtira Hukuku*, Ankara 1968, s. 66; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 57.

⁶⁸ Saraç, Patent İsteme Hakkı, s. 538 (naklen Hubman/Götting/Forkel, s. 138).

olması, hukuki düzenlemelerle desteklenmiştir. Böylece hem çalışanların buluş yapmaya özendirilmesi sağlanmış hem de ar-ge çalışmaları teşvik edilmiş olacaktır⁶⁹.

Patent ve faydalı model başvuruları, buluşun birden çok kişi tarafından meydana getirildiği ve buluşçuların başkasına ait bir iş yerinde çalışmaları durumunda karmaşık hale gelebilir. Ortaya çıkan buluş üzerinde, hak sahibinin buluşçu veya buluşçular olduğu konusunda bir şüphe bulunmamakla birlikte, tescil başvurusunun kim tarafından yapılacağı konusu, akla bir takım soruları getirebilir. Şöyle ki; her türlü malzemeyi ve imkanı sağlayan kuruluş mu yoksa yaratıcı fikrini ortaya koyan buluşçu veya buluşçular mı tescil başvurusunu yapabilecektir? İşte bu soruya açıklık getirmek bakımından çalışanların buluşları ile ilgili, birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Bazı ülkelerde (örn. Almanya) bu hususta özel kanunlar çıkartılmış, bazı ülkelerde (örn. ABD.) ise durum tamamen sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde değerlendirilerek yasal düzenlemeye konu edilmemiştir. Ülkemizde ise, konunun özel kanunlarla düzenlenmesi veya hiç düzenlenmeyip tamamen sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi yerine karma bir sistem benimsenmiştir. Yasal olarak hak sahibi belirlenmekle birlikte, tarafların belirli şartlar altında bu konuda sözleşmeler yapmalarına da imkan tanınmıştır⁷⁰.

551 sayılı KHK'nin çalışan buluşları ile ilgili hükümleri, işçiler aleyhine değiştirilemeyecek, emredici hükümlerdir (PatKHK md. 34). Ayrıca işçi ile işveren arasında buluş ile ilgili sözleşme yapılması halinde bile, sözleşme hükümlerinin hakkaniyetle bağdaşmaması ve işçi aleyhine olması durumunda, sözleşme geçersiz sayılacaktır (PatKHK md. 35).

Hizmet buluşları ve serbest buluşlar olmak üzere iki tür buluş vardır. 551 sayılı KHK hükümlerine göre işçi, bir özel hukuk sözleşmesi veya benzeri bir hukuk ilişkisi gereği, başkasının hizmetinde olan ve bu hizmet ilişkisini işverenin gösterdiği belli bir işle ilgili olarak, kişisel bir bağlılık içinde ona karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişidir. İş kanununa göre ise işçi, bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişidir⁷¹.

⁶⁹ Gültekin Ayşegül, Buluş Sahipliği ve Patent İsteme Hakkı, http://www.parentpatent.com/bulus_sahipligi_ve_patent_isteme_hakki.html, erişim ekim 2010.

⁷⁰ Saraç Tahir, *Çalışanlar Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlarda Patent Kime Verilecektir*, s. 5, <http://www.fikrimulkiyet.com/images/isci%20buluslar%FD.pdf>, erişim aralık 2010.

⁷¹ Noyan, s. 209.

1.2.4.1. İşçi Buluşları

1.2.4.1.1. Hizmet Buluşları

Hizmet buluşları, işçinin bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği veya işletmenin ya da kamu idaresinin büyük ölçüde deneyim ve çalışmaları dolayısı ile işçinin, iş ilişkisi sırasında yaptığı buluşlardır (PatKHK md. 17).

Bir buluşun hizmet buluşu sayılabilmesi için işçinin buluşu, çalıştığı yerde ve çalışma saatleri içinde meydana getirmesi şart değildir. Sadece işletmenin ar-ge, üretim ve satım faaliyetlerinden elde edilen bilgi birikiminden istifade edilmiş olması yeterlidir⁷².

PatKHK md. 18'e göre işçi, bir hizmet buluşu yaptığında bu buluşunu yazılı olarak ve gecikmeksizin işverene bildirmekle yükümlüdür. Buluş birden çok işçi tarafından gerçekleştirilmişse bu bildirim birlikte yapılabilir. İşveren, kendisine ulaşan bildirim tebellüğ tarihini bildirimde bulunan kişi veya kişilere gecikmeksizin ve yazılı olarak bildirir. İşveren, bildirim kendisine ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde, bildirim hangi hususlarda düzeltilmesi gerektiğini işçiye bildirir. İşverenin söz konusu bildirim düzeltilmesi konusunda iki ay içinde talep yapmaması halinde belirtilen bildirim, şartlara uygun olmasa dahi geçerli sayılır. Maddenin gerekçesinde, 18. maddenin üçüncü fıkrasında bahsedilen "diğer çalışanlar" ifadesinin müşterek buluşlar olarak anlaşılması gerektiği, buluşu yapan dışındakilerin bildirilmesinin amacının, işverenin buluşu yapan işçinin katkısını kolayca tespit etmesini sağlamak olduğu belirtilmiştir⁷³.

Hizmet buluşu için ülke içinde patent başvurusunda bulunma hak ve yükümlülüğü PatKHK md.26'ya göre işverene verilmiştir⁷⁴. Bu hükme göre, üç halde işverenin başvuru yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır:

- Hizmet buluşu serbest buluş niteliği kazanmışsa,
- İşçi, buluşu için başvuru yapılmamasına rıza göstermişse,
- İşletme sırlarının korunması, başvuru yapmamayı gerektiriyorsa.

İşverenin tam hak talebinde bulunduğu hizmet buluşu için başvuruda bulunmaması halinde işçi, işveren adına ve hesabına hizmet buluşu için enstitüye başvurabilir. İşveren,

⁷² Tekinalp, s. 521; Noyan, s. 211.

⁷³ Noyan, s. 213.

⁷⁴ Kaya, s. 30.

hizmet buluşu serbest buluş niteliğini kazanmadan önce başvuruda bulunmuş ise başvurudan doğan haklar buluşun serbest bırakılmasıyla işçiye geçecektir.

İşveren PatKHK md. 23 uyarınca tam hak talebi yerine, kısmi hak talebinde de bulunabilir. İşverenin hizmet buluşuna ilişkin kısmi hak talep etmesi halinde işveren, kısmi hakka dayanarak buluşu kullanabilir. Ancak kullanma, işçinin buluşunu değerlendirmesini önemli ölçüde güçleştiriyorsa işçi, buluşa ilişkin hakkın iki ay içinde tamamen devralınmasını ve kendisi için serbest bırakılmasını isteyebilir (PatKHK md. 20/2).

İşveren hak talebini işçiye yazılı olarak bildirmek zorundadır. Bu talep işçinin bildirimini işverene ulaştığı tarihten itibaren dört ay içinde yapılabilir (PatKHK md. 19). Bu süre hak düşürücü niteliktedir zira, bu süre geçirildikten sonra hizmet buluşu serbest buluş haline gelir⁷⁵. İşverenin hizmet buluşuna ilişkin talepte bulunmasından önce işçinin buluş üzerinde yapmış olduğu tasarruflar, işverenin haklarını ihlal ettiği ölçüde geçersiz sayılır (PatKHK md. 20/3).

İşverenin tam hak talebinde bulunması ile ilgili bildirim işçiye ulaştığı andan itibaren, buluş üzerindeki tüm haklar işverene geçer (PatKHK md. 20). Yani işverenin tam hak talebine yönelik bildirim kurucu yenilik doğuran bir haktır⁷⁶.

İşveren, hizmet buluşu üzerinde tam hak talep ederse işçinin, kendisine uygun bir bedel ödenmesini isteme hakkı doğar. Bedelin hesaplanmasında hizmet buluşunun ekonomik değerlendirilebilirliği, işçinin işletmedeki görevi, işletmenin buluşun gerçekleştirilmesindeki payı özellikle göz önünde tutulur (PatKHK md. 22).

İşveren, hizmet buluşuna ilişkin talepte bulunduktan sonra buluşun korunmaya değer olmadığını ileri sürerek bedelin ödenmesinden kaçınamaz. Ancak, buluşun korunabilir olmadığı konusunda enstitü tarafından veya enstitü aleyhine açılan bir dava sonucunda mahkemenin karar vermesi halinde işçi, bedel talebinde bulunamaz. İşçinin bedel talebi, buluşun korunabilirliğine ilişkin kararın kesinleşmesine kadar ileri sürülebilir (PatKHK md. 23/2).

İşveren, işçinin hizmet buluşu nedeniyle talep ettiği bedeli ödemediği önce, patent verilmesi için yaptığı başvuruyu takip etmek istemez veya patent hakkının korunmasından vazgeçmek isterse, durumu işçiye bildirmekle yükümlüdür. İşçinin talebi üzerine işveren,

⁷⁵ Kaya, s. 27; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 196; Tekinalp, s. 517.

⁷⁶ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 196; Tekinalp, s. 516.

masrafları işçiye ait olmak üzere patent hakkını veya patent alınması ve korunması için gerekli olan belgeleri işçiye devretmek zorundadır. İşçi, bu konuda kendisine yapılan bildirimle, bu bildirim ulaştığı tarihten itibaren üç ay içinde cevap vermezse işveren, patent başvurusundan veya patennden doğan haklarından vazgeçebilir. İşveren belirtilen bu bildirimle birlikte hizmet buluşundan inhisari nitelikte olmayan yararlanma hakkını uygun bir bedel karşılığında saklı tutabilir (PatKHK md. 29).

PatKHK md. 21 uyarınca, hizmet buluşu aşağıdaki hallerde serbest buluş niteliği kazanır:

- İşveren, hizmet buluşunu yazılı olarak serbest bırakmışsa,
- İşveren, buluşa yönelik kısmi hak talebinde bulunursa,
- İşveren, işçinin hizmet buluşu için kendisine yaptığı bildirim aldığı andan itibaren dört ay içinde veya işçinin işverene yaptığı buluşun serbest bırakılması teklifinin kendisine ulaşmasından itibaren iki ay içinde cevap vermemişse.

Buluşun serbest hale gelmesi, işverenin kullanma hakkına zarar vermez. Ayrıca, işçi serbest buluş niteliği kazanan hizmet buluşu konusunda dilediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahip olur.

Buluş, teknik iyileştirme teklifi niteliğinde ise işçi buluşu olarak kabul edilmez ve bu tür teklifler ferdi-toplu iş sözleşmeleri ile korunur⁷⁷.

1.2.4.4.1.2. Serbest Buluşlar

Hizmet buluşları dışında kalan buluşlar serbest buluşlardır. Bu buluşlar işçinin iş ilişkisi sırasında tamamladığı ancak işçinin iş görme borcundan kaynaklanmayan ve büyük ölçüde işletme deneyim ve çalışmalarına dayanmayan buluşlardır⁷⁸.

551 sayılı KHK, kişisel bağımlılık içinde çalışanları işçi olarak kabul ettiğinden; istisna sözleşmesine, vekalet sözleşmesine ve adi şirket sözleşmesine göre çalışanlar işçi kabul edilemeyecektir. Bu kişilerin buluşlarına, işçi buluşları ile ilgili hükümler uygulanamaz. Bu nedenle bu buluşlar serbest buluş niteliğinde kabul edilir⁷⁹.

⁷⁷ Gültekin Ayşegül, *Buluş Sahipliği ve Patent İsteme Hakkı*, http://www.parentpatent.com/bulus_sahipligi_ve_patent_isteme_hakki.html, erişim ekim 2010.

⁷⁸ Talat Canbolat, *İşçi Buluşları*, *Beta Yaymevi*, İstanbul 2007, s. 241; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 198; Tekinalp, s. 515; Noyan 217.

⁷⁹ Canbolat, s. 67, 241.

Serbest buluşu gerçekleştiren işçi, KHK gereği bunu geciktirmeksizin işverene bildirmek zorundadır. İşveren kendisine yapılan bildirimden itibaren üç ay içinde yazılı bir bildirim ile buluşun serbest bir buluş olmadığı yolunda bir itirazda bulunmazsa, sonradan hizmet buluşu iddiasını ileri süremez. İşveren anılan süre içerisinde kendisine yapılan teklifi kabul eder ancak, belirlenen şartları uygun bulmazsa, tarafların talebi üzerine şartlar mahkemece belirlenir (PatKHK md. 32/3). Serbest işçi buluşunun açıkça işverenin iş alanında olmadığı görülüyorsa, işçinin bildirim yükümlülüğü yoktur (PatKHK md. 31).

KHK'nin serbest buluşlara ilişkin bu hükmünde, bildirim hizmet buluşlarındaki gibi yazılı olarak bildirilmesi konusunda açıkça bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durum KHK'nin büyük bir eksiğidir çünkü; bildirim yazılı şekilde yapılması gerektiği açıkça hüküm altına alınmadıkça, işçinin bildirimini yazılı yapmadığından bahisle geçerli olmadığını söylemek mümkün olmayacaktır⁸⁰.

İşçi tarafından gerçekleştirilen buluşun serbest buluş olması, o buluş ile ilgili tüm hakların işçiye ait olup, işverenin buluş üzerinde hiçbir hakkının olmaması anlamına gelir. Bu nedenle, buluşun niteliğinin belirlenmesi konusunda işverene, bildirim yoluyla bir denetleme olanağının ve itiraz hakkının sağlanması doğru olacaktır⁸¹.

İşverenin, buluşun serbest buluş olmadığı, hizmet buluşu olduğu yönündeki itirazı, buluşa ilişkin tam hak talebinde bulunması niteliğindedir. Kararnamede işverenin itirazına yer verilmiş ancak, ayrıca buluşa ilişkin hak talebinde bulunması yönünde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. İşveren, serbest buluş bildirimine itiraz ile birlikte tam veya kısmi hak talebinde bulunabilir. İş ilişkisi sırasında ortaya çıkan buluşlar kural olarak hizmet buluşu kabul edilir. İşçinin serbest buluş bildirimine, işverenin itiraz etmesi üzerine, buluşun serbest buluş olduğu iddiasında olan işçi, bu iddiasını ispat ile yükümlüdür. İşçi, mahkemeye müracaat ile buluşunun serbest buluş olduğunu ispatlarsa, dava tarihinden itibaren buluşun sahibi haline gelerek, işverenin itirazı ile kararın kesinleştiği tarih arasında, buluşu kullanamaması nedeniyle uğradığı zararı işverenden talep edebilecektir⁸².

İşçi, serbest buluşunu bizzat kullanmak yerine başkalarına kullandırmayı planlıyorsa, bu kullanım hakkını sadakat ve rekabet etmeme borcuna uygun olarak,

⁸⁰ Canbolat, s. 247.

⁸¹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 199; Tekialp, s. 515; Canbolat, s. 249; Saraç, Çalışanların Buluşları, <http://www.fikrimulkiyet.com/images/isci%20buluslar%FD.pdf>, erişim aralık 2010.

⁸² Canbolat, s. 253.

öncelikle işverenine teklif etmelidir⁸³. PatKHK md. 32'ye göre aşağıdaki durumların varlığı halinde işçi, serbest buluşundan tam hak tanımaksızın yararlanması için iş ilişkisini sürdürmekte olduğu işverene teklif yapmak zorundadır:

- Serbest buluş, işletmenin ilgili olduğu iş alanına girmekteyse,
- İşletme, söz konusu buluşun ilgili olduğu alanda faaliyette bulunmak için ciddi hazırlıklar içindeyse.

Son olarak belirtmek gerekir ki, işçinin buluşu patent ve faydalı model belgesi ile korunamayacak nitelikte ancak teknik iyileştirme sağlıyorsa bu buluşun işçi tarafından işverene yazılı olarak bildirilmesi ve işverenin bundan yararlanması karşılığında işçiye uygun bir bedel ödemesi gerekmektedir (PatKHK md 33).

1.2.4.4.2. Memur ve Silahlı Kuvvetler Mensuplarının Buluşları

PatKHK md. 39 ve 40'ta özel hukuk ilişkisine tabi olarak çalışan işçilerin buluş ve teknik iyileştirme teklifleri için uygulanan hükümlerin, (kabul edilmiş özel düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla) genel, katma ve özel bütçeli kamu kuruluşları ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıklarında çalışan memurların buluş ve teknik iyileştirme teklifleri için de uygulanacağı belirtilmiştir. Buradan da tüm memurların ve silahlı kuvvet mensuplarının buluşlarının hizmet buluşu olduğu sonucuna varılmaktadır.

1.2.4.4.3. Üniversite Mensuplarının Buluşları

Üniversitelere bağlı fakülte ve yüksek okullarda bilimsel çalışma yapan öğretim elemanlarının tüm buluşları serbest buluş sayılır. Belli sınırlamalar dışında buluş üzerinde istedikleri şekilde tasarrufta bulunabilirler. Bunun nedeni, öğretim üyelerinin her türlü bilimsel araştırma ve yayını serbestçe gerçekleştirebilme özgürlüğüne sahip olmalarıdır⁸⁴.

Öğretim elemanı sıfatı, Yüksek Öğretim Kanunu uyarınca belirlenecektir. Vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanları da Yüksek Öğretim Kanunu'na tabi olduklarından öğretim elemanı sıfatına sahip buldukları kabul edilmelidir. Her ne kadar vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanları iş sözleşmesi uyarınca çalışmakta olsalar

⁸³ Canbolat, s. 257.

⁸⁴ Gültekin Ayşegül, *Buluş Sahipliği ve Patent İsteme Hakkı*, http://www.parentpatent.com/bulus_sahipligi_ve_patent_isteme_hakki.html, erişim ekim 2010.

da öğretim elemanı sıfatını haiz olmaları nedeniyle vakıf üniversitelerinde çalışanların buluşlarının da serbest buluş olarak kabul edilmesi, ar-ge faaliyetlerinin amacına daha uygun olacaktır⁸⁵.

Öğretim kurumu, buluşla sonuçlanan araştırmalar için özel olarak belli araç ve gereçleri sağlamak suretiyle harcamalarda bulunmuşsa, öğretim elemanları öğretim kurumlarına buluşun değerlendirildiğini yazı ile bildirmek ve talep halinde buluşun ne şekilde değerlendirildiği ve elde edilen kazanç miktarı hakkında bilgi vermekle yükümlüdür. Öğretim kurumu kendisine yapılan bildirim tarihinden itibaren üç ay içinde elde edilen kazançtan uygun bir miktarın verilmesini talep edebilir. Ancak kurum tarafından talep edilen miktar kurum tarafından yapılan harcamaları aşamaz (PatKHK md. 41/2).

Teknik iyileştirme tekliflerinden ise üniversite, işveren sıfatı ile dilediği gibi yararlanabilir ancak bunun karşılığında buluş sahibi öğretim üyesine genel hükümlere göre belirli bir bedel ödemekle yükümlüdür⁸⁶.

1.2.5. Patent ile Koruma

Patent, bir buluş için buluş sahibine devlet tarafından verilen sınai mülkiyet hakkıdır. Patent belgesi, buluş sahibinin izni olmadan başkalarının buluşu üretmesini, kullanmasını veya satmasını belirli bir süre boyunca engellemektedir.

Doktrinde patentin çeşitli biçimlerde tanımı yapılmıştır. Şehirali'ye göre patent, endüstri alanındaki bir buluşun sahibine resmi organlarca verilen ve bu buluşun belirli bir süre sahibinin izni olmaksızın başkaları tarafından kullanılmasını engellemek yetkisi sağlayan belge⁸⁷; Erdem'e göre patent, buluş üzerinde belirli bir süreyle mutlak bir kullanma yetkisi veren belge⁸⁸; Tekinalp'e göre patent, sahibine bir buluş üzerinde ekonomik yararlanma ve başkalarının yararlanmasını menetme yetkileri sağlayan mutlak bir hak ve patent hakkını kanıtlayan belge⁸⁹; Camcı'ya göre ise patent, bir buluşun belirli

⁸⁵ Ahmet Battal, "Patent Mevzuatı Yönünden Üniversite Mensubu Kavramı ve Vakıf Üniversitelerinde Çalışanların Buluşları", *Ünal Tekinalp'e Armağan*, Cilt II, İstanbul 2003, 191.

⁸⁶ Noyan, s. 223.

⁸⁷ Şehirali, s. 7.

⁸⁸ Erdem, s. 22.

⁸⁹ Tekinalp, s. 553.

bir süreyle sınırlı olmak üzere münhasıran üretilmesi, kullanımı ve satımı ile ilgili olarak verilen bir haktır⁹⁰.

Patent sistemi teknik yeniliklerin korunması olanağını az sayıda patent hakkı sahibine tanımaktadır. Korunan buluşların iki temel özelliği bu olanağın sağlanmasına ölçü teşkil etmektedir⁹¹: İlk olarak, tüketicinin önceden tahmin edemediği ihtiyaçlarını karşılama niteliğinin büyüklüğü, ikinci olarak ise tüketicilerin satın alma gücüne göre ucuz olması ya da kendinden önce üretilenlere göre daha işlevsel olmasıdır.

Patent sisteminin yerindeliliğini doktrinde ekonomik, felsefi ve ahlaki temellere dayandıran bazı teoriler bulunmaktadır. Serbest piyasada kural olarak insanların yatırımlarını kar getirecek alanlara yaptıkları görülmektedir. Buluşçuların da buluşlarını kamunun bilgisine sunarken harcadıkları zamanın, emeklerinin ve maddi harcamalarının karşılığını alabilme beklentisi içinde olmaları patent sisteminin ekonomik temellere dayandığını göstermektedir. Rekabetçi bir piyasada ortaya konan buluşun, buluşçunun rakipleri tarafından taklit edilerek piyasaya daha düşük fiyatla sürülmesi sebebiyle, bilgiyi üreten kişi maliyetini karşılayamamaktadır. Bu durum da buluşçunun artık bu tür teşebbüslerde bulunmayacağı ihtimalini akla getirmektedir⁹². Buluş üzerindeki tekel hakkı meşrulaştırmaya çalışan ödül teorisine göre patent, ekonomik ve teknolojik gelişmeye katkıda bulunan kişiye verilen bir ödül olup; beklenti teorisine göre ise buluşçuların, yatırımlarını yaparken buluşun ticari bakımdan üretilebilir olup olmadığı, yapılan harcamaları karşılayıp karşılamayacağı konusundaki beklentilerini güvence altına alan ve diğer kişilerin patent konusu buluştan karşılıksız yararlanmalarını engelleyen bir araçtır. Patent sisteminin gerekliliğini, felsefi gerekçelere dayandıran görüşe göre; mülkiyet hakkının sadece kişinin emeğiyle işleyebileceği miktar üzerinden sağlanması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak, düşünce ürünlerinin de bunları yaratan kişilerin fikri çabasının karşılığı mutlak bir hak olduğu savunulmuştur⁹³.

Patent hakkı, araştırma aşamasından tescil sonrası aşamaya kadar uzayan süreçte farklı korumalar sağlamaktadır. Buluşçu, gerekli ve yeterli bir araştırmadan sonra buluşunu gerçekleştirmiş ancak patent için başvurmamışsa, patent başvurusunu yapmaya yönelik bir

⁹⁰ Ömer Camcı, *Marka Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları*, *Kazanıcı Yayınevi*, İstanbul 1998, s.92.

⁹¹ Camcı, *Endüstriyel Tasarım Davaları*, s. 29.

⁹² Öztürk, s. 8.

⁹³ Öztürk, s. 9.

beklemece hakkı vardır⁹⁴. Buluşun korunması için başvuru dahi yapmamış olan beklemece hak sahibi, hukuk nazarında buluş sahibi olduğunu henüz gösteremediğinden, bu aşamada buluş ancak haksız fiile ilişkin BK md. 41, kişiliğin korunmasına ilişkin TMK md. 24 ve haksız rekabete ilişkin TTK md. 57 vasıtası ile korunabilecektir⁹⁵. Buluşçu, patent başvurusunda bulunmuş olup henüz patent almamışsa, patent verilmesine yönelik subjektif kamu hakkı vardır. Yani patent başvurusunun yayınlanmasıyla belgenin verilmesi arasında kalan süre içindeki geçici dönem için, patent sahiplerine tanınan koruma başvuru sahiplerine de tanınmıştır. Ancak başvurunun geri çekilmesi ya da reddedilmesi halinde söz konusu haklar doğmamış kabul edilecektir (PatKHK md.82). Son olarak buluşa patent verilmiş ve sicile tescil de yapılmışsa patentten doğan hak vardır.

Bir buluşu yapan kimse, daha önce bu buluşa başka birinin sahip olmaması sebebiyle, yani hakkın ilk defa kullanılmasıyla patent hakkını hukuken “aslen” kazanmaktadır⁹⁶. Sınai hakların, hakkın kullanımı ile mi, tescille mi, yoksa idari işlemle mi doğacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Kimi hukuk sistemlerinde “tescilin kurucu etkisinden” bahsedilmekte iken, kimi sistemlerde hakların kazanılmasında hukuken kullanmanın yeterli olduğu kabul edilmektedir⁹⁷. Türk hukukunda, patent haklarının korunmasında tescilin etkisi md. 92/2-3’te düzenlenmiştir. Bu hükme göre, patentten doğan haklar, usulüne uygun bir biçimde patent siciline kaydedilmedikçe, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez, yani tescil kurucu niteliktedir.

Patentler, alındıkları ülkelerde geçerlidir, yani Türkiye’de alınmış bir patent, sahibine sadece Türkiye içinde hak sağlamaktadır⁹⁸.

1.2.5.1. Patent ile Korunabilecek Buluşlar

Patentin konusu buluşlardır. Ancak, her buluş patent kapsamında korunmayıp, buluşların patent olarak korunabilmesi için belli başlı kriterler getirilmiştir. Bir buluşa patent belgesi verilebilmesi için buluşun yeni, buluş basamağını içeren ve sanayiye uygulanabilir bir buluş olması gerekmektedir. Ancak, konusu kamu düzenine veya genel

⁹⁴ Ayiter, s. 64

⁹⁵ Topçu, s. 148; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 54.

⁹⁶ İsmet Sayhan, “Patent Haklarının Kazanılması Bakımından Tescilin Etkisi”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, Yıl 2005, Cilt 5, Sayı 2, s. 122.

⁹⁷ Sayhan, s. 123.

⁹⁸ TPE Patent/Faydalı Model Başvuru Kılavuzu, s. 1.

ahlaka aykırı olan buluşlara, bitki veya hayvan türleri veya önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki ve hayvan yetiştirilmesi usullerine patent verilememektedir. Patent kanununda, koruma kapsamı dışında tutulan bitki ve hayvan yetiştirme usulleri, 08.01.2004 tarih ve 5042 sayılı “Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun” ile koruma altına alınmıştır. Adı patent olmasa da başka bir kanun ile sağlanan ıslahçı haklarının korunmasında, genel koruma süresi 25 yıl; ağaçlar, asmalar ve patates için koruma süresi ise 30 yıldır⁹⁹. Hayvan türlerine ilişkin biyolojik esaslara dayalı yetiştirme usullerinin korunması ise son yıllarda gen teknoloji ve biliminin gelişmesi nedeniyle ciddi tartışmalara neden olmaktadır¹⁰⁰.

Patent ile korunabilecek buluşlar, 551 sayılı KHK'nin 5. maddesinde ve Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasınının 27. maddesinde “ yeni, tekniğin bilinen durumunu aşan (buluş basamağını içeren) ve sanayiye uygulanabilen” buluşlar olarak belirlenmiştir. 6. maddede ise patent korumasından yararlanamayacak buluşlar şu şekilde sıralanmıştır:

- a- Keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları;
- b- Zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar;
- c- Edebiyat ve sanat eserleri, bilim eserleri, estetik niteliği olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları;
- d- Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller;
- e- İnsan ve hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan ve hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri.

Bu maddenin birinci fıkrasının (e) bendindeki hüküm, bu usullerin herhangi birinde kullanılan terkip ve maddeler ile bunların üretim usullerine uygulanmaz.

Bu maddenin birinci fıkrasında sayılanlar için münhasır koruma talep edilmesi halinde patent verilmez.

⁹⁹ Tekin Memiş, “Fikri ve Sınai Hukukun Koruma Alanının Genişlemesi”, *İstanbul Barosu Dergisi Fikri ve Sınai Haklar Özel Sayısı*, İstanbul 2007, s.13.

¹⁰⁰ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 191.

Patent ile korunacak buluşların konusunun sadece ürün olması gerekmeyip, endüstriye uygulanabilmesi şartıyla üretim usulleri, makineler ve ticari yöntemler de patent verilerek korunabilmektedir¹⁰¹.

1.2.5.1.1. Yenilik Unsuru

Teknolojinin bilinen durumuna dahil olmayan buluşlar yeni olarak kabul edilir. Teknolojinin bilinen durumu, patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce buluşun, dünyanın herhangi bir yerinde toplum tarafından erişilebilir yazılı ya da sözlü tanıtım, kullanım ya da başka bir yolla açıklanmış olan bilgileri ifade eder¹⁰². Başvuru tarihinden önceki on iki aydan fazla sürede kamuya açıklanmamış ve tekniğin bilinen durumunun bir parçası olmayan buluşlar yeni sayılır¹⁰³.

Bilginin kamuya açıklanmış sayılmasının belirlenmesi için belirli bir kişi sayısı öngörülemez. Amerikan sisteminde gizli bir buluşun gerçekleştirilmesi projesinde görevli kişilerin tamamının, bu bilgiyi bilmesinin kamuya açıklanma sayılamayacağı kabul edildiği halde, Alman doktrin ve mahkeme kararlarında, buluş konusunda uzman kişilerin bu bilgiyi öğrenmesinin hatta, öğrenme ihtimalinin varlığının bile kamuya açıklama teşkil edileceği üzerinde durulmuştur¹⁰⁴. Kanımızca, henüz kamunun bilgisine sunulmamış bir buluşun meydana gelebilmesi için, çalışan kişilerin bu bilgiye erişmiş olmaları kamuya açıklama olarak nitelendirilmemeli, tekniğin bilinen durumuna dahil edilmemelidir. Aksi düşüncenin kabulü, üzerinde uzun süre araştırmalar yapılarak ortaya konmuş birçok yeni buluşun patent belgesi ile korunmasını sınırlandıracaktır. Ancak, kamuya açıklama kavramını, buluşa konu bilgilerden “herkesin” haberdar olması şeklinde genişletmek de çok doğru olmayacaktır¹⁰⁵.

551 sayılı KHK'nin 7. maddesinin gerekçesinde “evrensel mutlak yenilik” arandığı ifade edilmiş olup, 1879 tarihli İhtira Beratı Kanununda ve mevcut hukuki düzenlemede de bu kriter esas alınmıştır. Bu sayede iletişim araçları vasıtasıyla önceden açıklanmış ve topluma sunulmuş bir bilgiye dayanarak patent verilmesi önlenmiştir¹⁰⁶.

¹⁰¹ Ömer Camcı, *Haksız Rekabet Davaları 2*, *Vedat Kitapçılık* İstanbul 2002, s. 21.

¹⁰² Karakuzu Baytan, s. 185.

¹⁰³ Camcı, *Haksız Rekabet Davaları*, s. 25.

¹⁰⁴ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 186. ; Noyan, s. 127-130.

¹⁰⁵ Tahir Saraç, *Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından “Tekniğin Bilinen Durumu” Kavramı ve Kapsamı*, Batider Aralık 2003 Cilt XXII Sayı 2, s. 124.

¹⁰⁶ Noyan, s. 228.

Yenilikler arttıkça teknik durum zenginleşir; tekniğin zenginleşmesi, tekniğin bilinen durumunun kapsamının artmasına, dolayısıyla yenilik alanının daralmasına neden olur¹⁰⁷.

1.2.5.1.2. Buluşa Patent Verilmesini Etkilemeyen Açıklamalar

Buluş ile ilgili yapılan bir açıklamanın, tekniğin bilinen durumuna dahil olup olmadığını tespiti, o buluşa patent verilip verilemeyeceğinin belirlenmesi bakımından oldukça önemlidir.

Bu konu, 551 sayılı KHK'nin 8. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir¹⁰⁸:

Bir buluş için, başvuru tarihinden önceki on iki ay içinde veya rüçhan hakkı talep edilmiş ise, rüçhan hakkı tarihinden önceki on iki ay içinde ve aşağıda sayılan durumlarda açıklama yapılmış olması, buluşa patent verilmesini etkilemez:

a- Açıklamanın buluş sahibi tarafından yapılmış olması;
b- Açıklamanın bir merci tarafından yapılmış olması ve bu mercii tarafından açıklanan bilginin:

- 1) Buluş sahibinin bir başka başvurusunda yer alması ve söz konusu başvurunun bir merci tarafından açıklanmaması gerektiği halde açıklanması;
- 2) Buluş sahibinden doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bilgiyi edinmiş olan bir üçüncü kişi tarafından, buluş sahibinin bilgisi veya izni olmadan yapılan bir başvuruda yer alması,

c – Açıklamanın, buluş sahibinden doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bilgi elde eden bir üçüncü kişi tarafından yapılmış olması.

Bu maddenin birinci fıkrasına göre, başvurunun yapıldığı tarihte patent almaya hak kazanmış her kişi "buluş sahibi" sayılır.

Bu maddenin birinci fıkrasının uygulanmasından doğan sonuçlar, bir süre ile sınırlı değildir ve her zaman ileri sürülebilir.

Bu maddenin birinci fıkrasının uygulanmasında, bu fıkranın uygulanması gerektiğini ileri süren taraf, şartların gerçekleştiğini veya gerçekleşmesinin beklendiğini ispatla yükümlüdür.

¹⁰⁷ Saraç, *Smal Hakların Korunmasında Yenilik Şartı*, s. 146.

¹⁰⁸ Kaya, s. 22.

Buluşçu veya haleflerinin veya onunla doğrudan ve dolaylı ilişkisi bulunan kimselerin açıklamalarının, tekniğin bilinen durumuna dahil sayılmaması ve yeniliğe engel oluşturmaması için, aşağıda belirtilen iki şartın birlikte gerçekleşmiş olması gerekir¹⁰⁹.

Bunlar:

- Açıklamanın bizzat buluş sahibi, halefleri veya bunların izni ile açıklamada bulunanların, aradaki güven ilişkisini kötüye kullanmış olmaları.
- Başvuru tarihinden önceki on iki ay içinde yapılmış olan açıklamalar.

Bu duruma örnek olarak “bir doktora öğrencisinin jüri önünde sunduğu buluşunu, jüri üyelerinden biri açıklarsa, öğrenci bu tarihten itibaren on iki ay sonra TPE’ye başvurduğunda başvurusunun, buluşun yeni olmadığı gerekçesi ile reddedilemeyeceği” gösterilebilir¹¹⁰.

Toplumun bilgisine henüz sunulmamış gizli bilgiler, meslek sırları, ticari sırlar, buluşun yapımında bulunmuş birkaç kişinin bildiği bilgiler ve gizlice öğrenilmiş bilgiler kamuya açıklama olarak kabul edilemeyeceğinden, tekniğin bilinen durumuna dahil sayılmazlar çünkü, yenilik kriterinin belirlenmesinde önemli olan, buluşun toplum için yeni olmasıdır. Bu anlamda bir bilim adamının makalesini, bilimsel bilgi alışverişinde bulunduğu kendi meslek alanındaki meslek arkadaşlarına göndermesi, bir konferansta seçilmiş 20 kişiye sunulacak bildirinin el yazılı suretlerinin verilmiş olması, bir sözleşme taslağının suretlerinin sayı ve kişi olarak sınırlanmış alıcı listesindeki kimselere çoğaltılıp gönderilmesi veya bir tezin jüri önünde sunulması, bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir¹¹¹.

1.2.5.1.3. Tekniğin Bilinen Durumunun Aşılması Unsuru

551 Sayılı PatKHK’nin 9. maddesine göre “buluş, ilgili olduğu teknik alandaki bir uzman tarafından, tekniğin bilinen durumundan aşık bir şekilde çıkarılamayan bir faaliyet sonucu gerçekleşmiş ise, tekniğin bilinen durumunun aşıldığı kabul edilir”.

¹⁰⁹ Saraç, *Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı*, s. 133.

¹¹⁰ Noyan, s. 229.

¹¹¹ Saraç, *Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı*, s. 136.

Tekniğin bilinen durumunun aşılmasının tespitinde ortalama bilgiye sahip herhangi bir uzmanın değil, buluş konusundaki yerli ve yabancı yayınları takip eden, gelişmelerden haberdar olan, uzman bir kişinin bilgisi esas alınmalıdır¹¹².

Uygulamada çoğu zaman daha önce bulunan ve kullanılmakta olan buluşlarda değişiklikler veya eklemeler yapılmak suretiyle ortaya çıkarılan buluşlar için patent başvurusunda bulunulduğu görülmektedir. İşte bu tür patent başvurularının önüne geçebilmek için birçok hukuk düzeninde “buluş seviyesinin bulunması” şartı aranmaktadır¹¹³. Tekniğin bilinen durumunun aşılması ile ilgili bir örnek, vakum temizleyicisi için İngiliz Patent Dairesi’ne yapılan bir başvuruda karşımıza çıkmaktadır. Temizleyicinin ucuna takılan dikey bir aygıt, her köşeye gidip gelmekte ve böylece dokuma makinelerinin aralarında biriken tozların temizlenmesinde etkin olmaktadır. Söz konusu buluşa, teknik ilerleme kaydetmediği yani tekniğin bilinen durumunu aşmadığı gerekçesi ile patent verilmemiştir¹¹⁴.

1.2.5.1.4. Sanayiye Uygulanabilirlik Unsuru

551 Sayılı PatKHK’nin 10. Maddesine göre “Buluş, tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte ise, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir”. Bu kriter, buluşun tümüyle kuramsal olmak yerine, pratiğe uygulanabilir özellik taşıması olarak ifade edilebilir¹¹⁵. Sanayiye uygulanabilme koşulunun gerçekleşmiş kabul edilebilmesi için, buluşu oluşturan teknik yeniliğin, teknik unsurlarla sürekli olarak bir ürüne dönüştürülebilmesi yeterli olup, sonuçta ekonomik bir başarı elde edilip edilmemesi önemli değildir¹¹⁶. Patent hukuku çerçevesinde sanayi, özellikle hammadde üretimi ile alakalı olduğundan, hammadde elde etmeye yönelik üretim, ticaret, el sanatlarının bütün dalları, turizm, tarım, balıkçılık, avcılık, madencilik gibi faaliyetler de bu alana dahildir¹¹⁷. Danıştay bir kararında, hammaddelerin işlenerek ürün meydana getirilmesini sanayi olarak

¹¹² Tekinalp, s. 499.

¹¹³ Erdem, s. 57.

¹¹⁴ Camcı, *Endüstriyel Tasarım Davaları*, s. 39.

¹¹⁵ Deniz Topçu, s. 143.

¹¹⁶ Serap Keskin, *Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması*, *Seçkin Yayıncılık*, Ankara 2003, s. 44, (naklen Müler-Gugenberger-Bieneck, s. 1537).

¹¹⁷ Tekinalp, s. 500.

tanımlamış ve üretimin tarım alanında olmasının, onun sanayiye uygulanabilirlik vasfını ortadan kaldırmayacağını belirtmiştir¹¹⁸.

1.2.5.1.5. Patent ile Korunamayacak Buluşlar

Patent belgesi verilebilmesi için aranan “yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayiye uygulanabilirlik” kriterleri yeterli olmamakta, aynı zamanda buluş konusunun yasal da olması gerekmektedir¹¹⁹.

KHK düzenlemesinde, buluş niteliği bulunmadığı için korunamayacak buluşlar ve buluş niteliği bulunduğu halde kamu düzenine veya ahlaka aykırı olduğu ya da münhasır bir koruma altında olan bitki ve hayvan türleri ile ilgili olduğu için korunamayan buluşlar yer almaktadır. Patent verilemeyecek konu ve buluşlar, bağımsız bir korumadan faydalanamadığı halde bir buluşun parçası olarak korunabilmektedir¹²⁰.

551 Sayılı PatKHK'nın 6. maddesi uyarınca, aşağıda sayılanlar buluş niteliğinde olmadıkları için bu KHK kapsamı dışında kalır:

- a - Keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları;
- b - Zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar;
- c - Edebiyat ve sanat eserleri, bilim eserleri, estetik niteliği olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları;
- d - Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller.
- e - İnsan veya hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan ve hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri.

Bu maddenin birinci fıkrasının (e) bendindeki hüküm, bu usullerin herhangi birinde kullanılan terkip ve maddeler ile bunların üretim usullerine uygulanmaz.

Bu maddenin birinci fıkrasında sayılanlar için münhasıran koruma talep edilmesi halinde patent verilmez.

Aşağıda belirtilen buluşlar patent verilerek korunmaz:

- a - Konusu kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlar.

¹¹⁸ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 188.

¹¹⁹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 190.

¹²⁰ Tekinalp, s. 501.

b - Bitki veya hayvan türleri veya önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki veya hayvan yetiştirilmesi usulleri.

Kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olan buluşlar korunamaz ancak, buluşun kamu düzenine aykırı amaçlarla üretilmemesine rağmen genel ahlaka ve kamu düzenine aykırı olarak kullanılması bu buluşun patent ile korunmasına engel olmaz. Mesela, kilitli kapıları açmak için kullanılan bir aletin, hırsızlık amacıyla da kullanılabilme ihtimalinin bulunması, bu buluşa patent verilmesini engellemez¹²¹.

Patent ile koruma bakımından insan vücudu da, ahlaki gerekçelerle tekniğin kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak, son yıllarda genetik bilimindeki gelişmelerin hastalıklarla olan bağlantısı, insan vücudunun, patentin konusunun dışında tutulması yönündeki kabulü zayıflatmaktadır¹²².

Bir buluşun ahlaka aykırılığı, sınırları belirlenmesi zor ve yoruma açık bir husustur. Bu nedenle, ahlaka aykırılık kavramının sınırlarını zamana, şarta ve amaca göre belirlemek daha doğru olacaktır. Mesela, gebe kalmanın önlenmesine yönelik tedavi yöntemleri önceden ahlaka aykırı bir durum kabul edilmekte iken, günümüzde patentle korunabilmesi mümkün hale gelmiştir. Yine bunun gibi, bayat ekmeğin taze hale gelmesini sağlayan bir usul, dolandırıcılık yapılmasına yol açabilir gerekçesi ile patent koruması dışında bırakılmamalıdır¹²³.

KHK 6. maddede patent olarak korunamayacak bir diğer alan da keşiflerdir. Keşiflerin patent ile korunamamasının nedeni, teknik bir ilerlemeye yönelik olmaması ve sanayiye uygulanabilirliğinin bulunmamasıdır. Ancak bir keşif, teknik alana ilişkin başka bir öğretinin gelişimine ve ilerlemesine katkıda bulunarak teknik bir ilerlemeye yol açacaksa, bu keşfin patent olarak korunması söz konusu olabilecektir¹²⁴.

1.2.6. Faydalı Model Belgesi ile Koruma

Faydalı model, Türkiye’de ve Dünya’da yeni ve sanayiye uygulanabilen buluşların sahiplerine koruma sağlayan bir sistemdir. Bazı buluşlar yeni ve sanayiye uygulanabilir

¹²¹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 191.

¹²² Müjgan Yücel Tunç ve Serdar Kale, *Patent Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. Maddesi Çerçevesinde Patent Verilemeyecek Konu ve Buluşlar*, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, İstanbul 2006, s. 308.

¹²³ Yücel ve Kale, s. 317.

¹²⁴ Yücel ve Kale, s. 309.

olmalarına rağmen buluş basamağını gerçekleştiremediklerinden dolayı patentle korunamamaktadırlar. İşte patentlerle korunamayan bu buluşların korunabilmesi amacıyla faydalı model koruması ortaya çıkarılmıştır. Faydalı model verilmesi işlemleri, patent verilmesine oranla hem zaman hem de masraf açısından daha elverişlidir. Faydalı model koruması elde etmenin basit ve ucuz olmasının özellikle küçük ve orta ölçekli sanayicilerimizin ve araştırma kuruluşlarımızın, buluş yapmalarını ve bunları sanayiye uygulamalarını özendirceği düşünülmüştür. Diğer taraftan özellikle günümüzde, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin gerçekleştirdiği yeniliklerin, rakiplerce hemen hemen aynısının yapılarak taklit edilme tehlikesi mevcuttur. Bu işletmelerin, buluşlarını faydalı model belgesi ile korumaları, onların ekonomik varlıklarının idamesine hizmet edecektir.

Faydalı model koruması, şüphesiz ki patent alamayacak ölçüde ancak korunmayı hak eden yeniliklerin koruma dışı kalmaması için geliştirilmiş bir sistemdir. Faydalı model koruması, tecavüz fiillerine karşı patent korumasına oranla daha çabuk ve seri bir işlev görecektir. Üretimi artıran, basitleştiren, kalitesini yükselten, üretim usul ve uygulamasını değiştirerek çevre kirliliğini azaltan küçük mütevazı buluşların da teknik gelişime çok önemli katkıları olduğundan, faydalı model belgesiyle korunması benimsenmiştir¹²⁵.

Faydalı model korumasının faydaları KHK'nin gerekçesinde, "KOBİ'lerin mütevazı buluşlarını koruyarak ekonomik olarak ayakta kalmalarını sağlamak, zaman ve masraf açısından patente oranla kolaylık sağlamak, tecavüz halinde patentten daha çabuk savunma yapabilmek, teknik gelişmelere katkıda bulunan küçük buluşların da korunmasını sağlamak" şeklinde belirtilmiştir¹²⁶. KOBİ'lerin ve bağımsız buluşçuların patent korumasından faydalanması, özellikle mali yetersizlik nedeniyle çok zordur. Ancak, bunların gerçekleştirdiği mütevazı buluşların da korunması bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi Fransa'da, faydalı model ve patent korumasına ilişkin şartlardaki benzerlik nedeniyle, KOBİ'lerin ve bağımsız buluşçuların, faydalı model korumasından genellikle yararlanamadıkları gözlemlenmiştir. Benzer şekilde İngiltere'de, faydalı model koruması hiç kabul edilmediğinden dolayı, KOBİ'lerin patent başvurusunda bulunmadıkları

¹²⁵ http://www.adrespatent.com/detay.aspx?ICR_KOD=20, erişim ekim 2010.

¹²⁶ Bilgin Tiryakioğlu, Arzu Oğuz, Feyzan Hayal Şehirali vd., *KOBİ'ler için Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları*, TOBB Yayınları, s. 26.

tespit edilmiştir. Buna gerekçe olarak da, patent başvurusunun maliyetinin yüksekliği ve tescil süresinin yavaş ve karmaşık olması gösterilmektedir. İşte bu boşluğun doldurulması için faydalı model koruması gerekli görülmektedir¹²⁷.

Faydalı model korumasının gerekliliğinin yanı sıra, incelemesiz olarak verilmesi sebebiyle hukuk güvenliğini tehlikeye sokması ve patent sistemini olumsuz yönde etkileyebileceği gerekçeleriyle, dezavantajlı olabileceği de söylenebilir¹²⁸.

1.2.6.1. Faydalı Model Belgesi ile Korunabilecek Buluşlar

Faydalı model belgesi verilmesi şartları da, 551 sayılı kanun hükmünde kararname ile düzenlenmiştir. Özü itibariyle patent verilebilirlik şartları ile benzerlik gösteren faydalı model belgesi verilebilme şartları, PatKHK'nin 154. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, “yenilik” ve “sanayiye uygulanabilirlik” şartlarını taşıyan buluşlar, faydalı model korumasından faydalanabileceklerdir. Faydalı model belgesi verilebilmesi için, patentlerde aranan “tekniğin bilinen durumunun aşılması” şartı aranmamaktadır. Ancak, faydalı model belgesi verilebilmesi için patent düzeyinde olmasa da, hukuken korunmaya değer ve belirli düzeyde bir yaratıcı faaliyet neticesinde meydana getirilmiş olma şartı aranmalıdır. Aksi halde, yeni ve sanayiye uygulanabilir olan ancak, herhangi bir yaratıcılık ve çaba gerektirmeksizin ortaya çıkan tüm ürünlerin, kapsamlı bir hukuki korumaya sahip olması sonucu ile karşılaşılabılır¹²⁹. Tekniğin bilinen durumunun aşılması şartının aranmaması faydalı modellerin teknolojik bir aşama kaydetmeleri gerektiği anlamına gelmez. Faydalı modellerin de mutlaka teknolojik bir aşama kaydetmeleri gerekir. Ancak bu aşama patentlerin kaydetmeleri gereken aşamadan daha düşüktür¹³⁰. Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı'nda 551 sayılı KHK'den farklı olarak, bir buluşun faydalı model belgesi ile korunabilmesi için gerekli şartlara, “tekniğin bilinen durumu dikkate alındığında, ilgili olduğu teknik alandaki bir uzmana göre çok aşikar olmayan” ifadesi eklenmiştir¹³¹.

¹²⁷ Cahit Suluk, “AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (I)* Sayı: 2002 Cilt 2 Sayı 1, s. 58, (naklen Kern, s. 629).

¹²⁸ Suluk, *Faydalı Modellerin Korunması*, s. 58.

¹²⁹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 231.

¹³⁰ Aytekin Çelik, “Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlüğü”, *Batider C.XXVII* Sa. I, Yıl 2011, s. 113.

¹³¹ http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Patent_Kanun_Taslagi.pdf, erişim aralık 2010.

Faydalı model mevzuatına sahip AB ülkeleri bu mevzuatlarını, ulusal ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenlemişlerdir. Bu bağlamda faydalı model korumasıyla ilgili olarak, AB üyesi ülkeleri dört gruba ayırmak mümkündür¹³² :

- 1.) Patente benzer koruma: Belçika, Fransa ve Hollanda'da faydalı model koruması için buluş basamağının tam olarak aşılması ve buluşun mutlak yenilik kriterine uygun olması aranmaktadır.
- 2.) Koruma düzeyi düşük-üç boyutlu buluşlarla sınırlı koruma: Finlandiya, Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya hukukunda nispi yenilik yeterli kabul edilmiştir.
- 3.) Koruma düzeyi düşük-üç boyutlu buluşlarla sınırlı olmayan koruma: Bu koruma Alman yaklaşımı olarak kabul edilir. Buluş basamağı seviyesinin patente oranla daha düşük olmasının, koruma için yeterli olduğu bu yaklaşım Almanya, Avusturya, Danimarka ve İrlanda da kabul edilmiştir.
- 4.) Faydalı model korumasını kabul etmemiş ülkeler: Faydalı model koruması İngiltere, İsveç ve Lüksemburg'da kabul edilmemiştir.

Avrupa Birliği'nde, topluluk faydalı modeline ilişkin direktif önerisinde, tanımlı veya üç boyutlu olma şartı olmadan, hem ürünlerin hem de yöntemlerin korunması öngörülmüştür. Topluluk faydalı modeline başvurular sadece resmi soruşturmaya tabi olacak, belgenin alınması sürecinde yenilik ve buluş basamakları incelenmeyecek ve taleplerde sayı sınırı olmayacaktır. Başvuru sahipleri ve üçüncü kişiler, teknolojinin son durumu ile ilgili araştırma raporu talep edebileceklerdir. Bu rapor dosyaya eklenecek ve yasal süreçte yer alacaktır. Topluluk faydalı modeli ile tanınan haklar, patent ile sağlanana eş olacaktır. Korumanın süresi başvuru tarihinden itibaren on yıl olacak ve yenilenmeyecektir. Topluluk faydalı modelinin kabul edilmesine karşı çıkanların üzerinde durdukları temel nokta, topluluk çapında sağlanacak korumanın zaman içinde patent korumasına zarar vereceği endişesidir. Buna ek olarak rekabetin kötü etkilenmesi, yasal belirsizlik oluşması, yetersiz ölçütler kullanılması gibi ihtimaller üzerinde durulmakta ve yerel veya ulusal koruma sağlanamayacağı ifade edilmektedir. Destekleyenler ise bu

¹³² Suluk, *Faydalı Modellerin Korunması*, s. 62, (naklen Beier, s. 166; Llewelyn, s.9, Green Paper, s. 7-8).

düzenlemenin, patent sistemini tamamlayacağını ve daha ucuz olması nedeniyle özellikle KOBİ'ler için yararlı olacağını öne sürmektedirler.¹³³

1.2.6.1.1. Yenilik Unsuru

Tüm sınai haklarda olduğu gibi faydalı model korumasında da buluşun “yenilik” vasfını taşıması ön şarttır. PatKHK 156. maddesinde, faydalı model belgesi başvurusuna konu olan buluşun başvuru tarihinden önce, Türkiye’de veya Dünya’da herkesin ulaşabileceği şekilde yazılı olarak veya bir başka yolla açıklanmış ya da yöresel veya ülke çapında kullanılmış olması halinde yenilik vasfını kaybedeceği ifade edilmiştir. Faydalı modele konu buluşun tahmin edilebilir olması dahi, yeniliğe engeldir¹³⁴.

Faydalı model başvurusu sahibinin veya seleflerinin başvurusundan veya var ise rüçhan hakkı tarihinden önceki on iki ay içerisinde yapılan yayınlama, bir başka yolla yapılan açıklama veya kullanma, başvuru konusu buluşun yeniliğini ortadan kaldırmaz.

Faydalı model belgesi başvurusu tarihinden önce, Türkiye’de yapılmış olan patent veya faydalı model belgesi başvuruları, faydalı model belgesi başvurusu tarihinden sonra yayınlanmış olsalar dahi, başvuru konusu buluşun yeniliğini ortadan kaldırı¹³⁵.

Buluşların faydalı model belgesi ile korunması gerekip gerekmediği konusundaki görüşlerden, korumanın gerekli olduğunu savunanlar, patentle korunamayan ancak yararlı gelişmeler sağlayan çabaların karşılıksız bırakılmaması gerektiğini düşünmektedirler. Faydalı model korumasına şüphe ile yaklaşanlar ise, buluş basamağını aşmayan buluşların ödüllendirilemeyeceğini ve herkesin kullanımına serbestçe izin verilmesi gerektiğini savunmaktadırlar¹³⁶.

1.2.6.1.2. Sanayiye Uygulanabilirlik Unsuru

Patentler için söz konusu olan sanayiye uygulanabilirlik unsuru, faydalı model belgesi verilmesi için de gereklidir. Buluş, tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında

¹³³ Küresel Boyutta Sınai Mülkiyet Hakları ve Türkiye’nin AB’ye Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 202, s. 31, (naklen Commission Staff Working Paper, Consultation on the impact of the Community utility model in order to update the Gren Paper on the Protection of Utility Models in the Single Market, Brussels 26.07.2011).

¹³⁴ Camcı, *Haksız Rekabet Davaları*, s. 27.

¹³⁵ Noyan, s. 290

¹³⁶ Suluk, *Faydalı Modellerin Korunması*, s. 78, (naklen Llewelyn, s. 20-24).

üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte ise, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir (PatKHK md. 10).

Sanayiye uygulanabilir bir buluş aranmasından kasıt, buluşun tamamen kuramsal olmasından ziyade pratiğe uygulanabilir nitelikte olmasıdır¹³⁷. Zaten faydalı model ve patent hakkının yalnız sanayiye uygulanabilen buluşlara verilmesi, bu hakkı diğer fikri haklardan ayıran bir özelliğidir¹³⁸.

Sanayi, yalnız teknik anlamıyla değil daha geniş kapsamlı olarak anlaşılmalıdır. Üretim, ticaret, madencilik, turizm, balıkçılık vb. sektörler sanayi kapsamı içerisinde değerlendirilir. Fakat avukatlık, doktorluk, müşavirlik vb. serbest meslekler sanayi kavramı içerisinde değerlendirilmez. Bunun dışında soyut düşünce niteliği taşıyan veya üretim maliyeti oldukça yüksek olan buluşlar sanayiye uygulanabilir olarak kabul edilemez¹³⁹.

Buluş, niteliği itibariyle teknik alana ilişkin bir öğretilerdir, yani soyuttur. Ancak buluşun korunabilmesi için onun mutlaka hayata geçirilebilir bir niteliğe sahip olması gerekir. Sadece teoride kalan, pratiğe geçirilemeyen buluşlar faydalı model belgesi verilerek korunamaz. Buluşun hayata geçirilmesi, uygulanabilir olmasıyla kastedilen şey, buluşun tekrar edilebilmesi ve tekrar edildiğinde aynı sonucu vermesidir. Buluşun bu özelliği “sanayiye uygulanabilirlik” kavramıyla ifade edilmiştir. Ancak Ortan, sanayiye uygulanabilirlikle tekrar edilebilirlik arasında sıkı bir ilişki olduğunu kabul etmekle birlikte, bu iki kavramın farklı özellikte olduğunu dolayısıyla tekrar edilebilirliğin sanayiye uygulanabilirlik sistemetiği içerisinde ele alınmasının hatalı olacağını savunmaktadır. O halde tekrar edilebilirlik, buluşun teknik yapısında aranan bir özellik olmasına rağmen sanayiye uygulanabilirlik faydalı modele bağlanabilirlikte buluşta aranan bir özelliktir. Sanayiye uygulanabilirlik şartının gerçekleşebilmesi için buluşun uygulanabilir ve üretilebilir olması yeterlidir. Bunun dışında buluşun verimli olması gerekli değildir. Aynı şekilde buluşun kar getirmesi de gerekmez¹⁴⁰.

¹³⁷ Erdağ, s. 62.

¹³⁸ Erdem, s. 58.

¹³⁹ Tekinalp, s. 680.

¹⁴⁰ Aytekin Çelik, s.124.

1.2.6.2.Faydalı Model Belgesi ile Korunamayacak Buluşlar

Faydalı model belgesi ile korunamayacak buluşlar PatKHK md. 155'te düzenlenmiştir. Bu hükme göre, "KHK'nin 6. maddesinde belirtilen konuların yanı sıra, usuller ve bu usuller sonucunda elde edilen ürünler ile kimyasal maddeler hakkında faydalı model belgesi verilmez".

Usul buluşları, bir ürünün veya bir durumun meydana getirilmesine, idamesine, ortaya çıkartılmasına engel olunmasına ilişkin teknik bilgilerdir. Ancak usul buluşundan söz edilebilmesi için bazı işlemlerin arka arkaya yerine getirilmesi yeterli olmaz. Bunun dışında usulden doğan buluşun usulün ayrılmaz bir parçası olması gerekir. Usuller üretime ilişkin olan ve üretime ilişkin olmayan usuller olmak üzere ikiye ayrılır. Üretime ilişkin usuller sonucu yeni bir ürün ortaya çıkar. Üretime ilişkin olmayan usullerde ise yeni bir ürün ortaya çıkmamakta buna karşılık nesne üzerinde arzu edilen bir durum veya özellik elde edilmektedir. Usullerin faydalı modellerle korunması mümkün değildir. Aynı şekilde usullerden elde edilen ürünler de faydalı model belgesi ile korunamaz. Bu durum patentler ile faydalı modeller arasındaki farklılıklardan biridir. Zira her iki fikri mülkiyet hakkı da buluşların korunmasına hizmet etmekle birlikte patentler hem ürün hem usullerin korunmasında söz konusu olmakta iken faydalı modeller sadece ürünler açısından söz konusu olabilir¹⁴¹. Usuller ve usuller sonucu elde edilen ürünler ile kimyasal maddelere faydalı model belgesi verilmemesi düşüncesinin altında bunların patentle korunmalarının daha uygun olacağı düşüncesi yatmaktadır. Bunun dışında usuller ve usuller sonucu elde edilen ürünler ile kimyasal maddelerin önemli bir yatırımı uzun bir çalışmayı ve tecrübeyi gerektirmesi sebebiyle bunların faydalı model belgeleri ile korunmalarının, faydalı modellerin küçük ve mütevazı buluşları koruma amacına aykırı düşeceği ayrıca incelemesiz bir sınai hak olan faydalı modellerin bu alanda uygulanmasının bunların karmaşık yapısı ile bağdaşmayacağı ileri sürülmektedir. Usuller ve kimyasal maddeler konularının koruma dışı bırakılmasını haklı gösterecek sebepler kanaatimizce bir zorlamadan ibarettir. Zira en az bunlar kadar karmaşık ve önemli buluşlar faydalı modellerle korunabilirken bu iki hususun

¹⁴¹ Ayiter, s. 44.

kapsam dışı bırakılması yerinde değildir. Bu konuda hukuki kaygılardan çok iktisadi ve ticari kaygıların rol oynadığı şeklinde çeşitli fikirler ileri sürülmektedir¹⁴².

PatKHK md. 155'in, md. 6'ya yaptığı atfa göre aşağıda sayılanlar buluş niteliği taşımadığından, ne patent ne de faydalı model korumasından yararlanamamaktadır.

- a - Keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları;
- b - Zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar;
- c - Edebiyat ve sanat eserleri, bilim eserleri, estetik niteliği olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları;
- d - Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller.
- e - İnsan veya hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan ve hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri.

Keşifler, bilimsel teoriler ve matematik metodları buluş kavramına yabancı oldukları için faydalı model belgesiyle korunamaz. Keşifler, bilimsel teoriler ve matematik metodları birer saptamadır. Buluşlar ise teknik bir faaliyete ilişkin ilerlemeyi ifade eder. Buna karşılık keşiflerin ve bilimsel teorilerin teknik bir yönü bulunmamaktadır. Keşiflerin ortaya çıkarılmasındaki çaba belki en az buluşların ortaya çıkarılmasındaki çaba kadar büyüktür. Ancak bunlar üzerinde inhisari hak tanınmasının kamu yararına aykırılık oluşturacağı düşüncesi ile faydalı model belgesi ile korunması kabul edilmemiştir¹⁴³. Keşif, bilimsel teori ve matematik metodlarının faydalı model belgesi ile korunamamasının bir diğer nedeni de bunların soyut ve teoriye yönelik olmaları ve hayata geçirilememeleridir. Zira bunlar sadece bilgi verirler, uygulamaya yönelik sonuç meydana getirmezler. Ayrıca burada belirtilen hususların sanayiye uygulanabilmeleri de mümkün değildir¹⁴⁴.

Bilgisayar yazılımları da edebiyat, sanat ve bilim eserleri gibi faydalı model belgesi ile korunamaz. Buna karşılık bazı bilgisayar yazılımlarının fikir ve sanat eserleri hukuku çerçevesinde korunmaları mümkündür. Ancak bilgisayar programlarının teknik yönlerinin bulunması durumunda faydalı model belgesi ile korunmaları mümkündür¹⁴⁵.

¹⁴² Aytekin Çelik, s. 134.

¹⁴³ Ortan, s. 47; Öztürk, s. 107.

¹⁴⁴ Öztürk, s. 101; Ortan, s. 48; Teinalp, s. 501.

¹⁴⁵ Aytekin Çelik, s. 129.

Daha önce patentler için bahsetmiş olduğumuz gibi, konusu kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlar ile bitki veya hayvan türleri ya da önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki veya hayvan yetiştirilmesi usulleri de faydalı model korumasının kapsamı dışındadır.

Patent ve Faydalı Model Kanun Tasarısı'nda, faydalı model belgesi ile korunamayacak buluşlara; biyolojik materyallerle ilgili buluşlar ile eczacılıkla ilgili maddeler ve usullerle ilgili buluşlar da eklenmiştir¹⁴⁶.

1.2.6.3. Faydalı Model ile Patent Arasındaki Farklar

Yeni ve sanayiye uygulanabilir buluşların korunmasını sağlayan faydalı model ve patent haklarının, benzerlikleri olduğu gibi birçok açıdan da farkları bulunmaktadır. Patentler için buluşun, tekniğin bilinen durumunu aşması kriteri aranmakta iken; faydalı model korumasında böyle bir kriter aranmamaktadır. Buna bağlı olarak patentler için, tekniğin bilinen durumunun aşılmış olmadığına tespitine yönelik yapılan araştırma, faydalı model başvurusunda bulunmamaktadır. Faydalı model hukukunda esas alınan “yenilik” kriteri ile, patent hukukundaki “yenilik” kriteri aynı anlama gelmemektedir. Şöyle ki; bir buluş, başvuru tarihinden önce dünyada açıklanmamış veya kullanılmamış olmasına rağmen, tekniğin bilinen durumuna dahil olsa bile faydalı model belgesi ile korunabiliyor iken, patent ile korunamamaktadır¹⁴⁷. Tekniğin bilinen durumunu aşma zorunluluğu, bir buluşun kendisinden önceki buluşları geçip teknik bilgiye katkı sağlaması ile ilgilidir. Patentte yenilik, tekniğin bilinen durumunu aşma zorunluluğunu barındırmaktadır. Oysa faydalı modeldeki yenilik, tekniğin bilinen durumunu aşma zorunluluğunu barındırmaz. Yalnız faydalı model, uzman olmayan kişilerce de, tekniğin bilinen durumundan kolaylıkla çıkarılabiliyorsa buluştan bahsedilemez. Çünkü uzman olmayan kişilerce de tekniğin bilinen durumundan kolaylıkla çıkarılan bir sonuç, ihtiyaç gideren bir çözüm sayılmaz; alelade bir sonuç sayılır¹⁴⁸.

Usuller ve bu usuller sonucu elde edilen ürünler ile kimyasal maddeler için faydalı model belgesi verilemez iken, patent belgesi verilmesi mümkündür.

¹⁴⁶ http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Patent_Kanun_Taslağı.pdf, erişim aralık 2010.

¹⁴⁷ Odman, s. 269.

¹⁴⁸ Tüzüner, s. 48.

Patent korunmasında söz konusu olan ek patent¹⁴⁹ alma olanağı, faydalı model korunmasında yer almamaktadır. Gizli patent benzeri bir korumanın, faydalı model hukukunda da yer aldığı konusunda açık bir hüküm olmamakla birlikte gizli patentin, kamu yararı gereğince milli savunmaya yönelik koruma amacına hizmet ettiği düşüncesi ile, faydalı model hukuku için de geçerli olabileceği söylenebilir¹⁵⁰.

Koruma süreleri bakımından da patent ile faydalı model belgeleri farklılık gösterir. İncelemesiz patentlerde 7 yıllık, incelemeli patentlerde 20 yıllık bir koruma süresi, faydalı model belgelerinde ise 10 yıllık koruma süresi geçerlidir.

551 Sayılı KHK md.158/2 bendi gereğince faydalı model belgesi sahibi, kendisine karşı açılan hükümsüzlük davası sonuçlanıncaya kadar haklarını üçüncü kişilere karşı ileri süremez. Burada kanun koyucunun, inceleme yapılmadan verilen bir belgeye dayanarak üçüncü kişilerin baskı altında tutulmasını engellemeyi amaçladığı düşünülebilir. Patentlere ilişkin böyle bir hüküm bulunmamaktadır. Faydalı model hakkı, patent hakkına göre hukuki güvenliği daha zayıf olan bir hak olduğundan, faydalı modelin hükümsüzlüğünden bahisle açılan davalar sonuçlanıncaya kadar faydalı modelden kaynaklanan haklar üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez¹⁵¹.

Buluşların hem patent hem faydalı model belgesi ile korunması mümkün değildir (PatKHK md. 170). Bu nedenle buluşun niteliğine göre, ya patent ya da faydalı model belgesi başvurusu yapılabilir. Faydalı model başvurusunun, patent başvurusuna dönüştürülmesi mümkün¹⁵² olduğu gibi, patent başvurusunun da PatKHK md. 168 atfı uyarınca md. 65'teki şartların varlığı halinde faydalı model belgesi başvurusuna dönüştürülmesi mümkündür¹⁵³.

¹⁴⁹ PatKHK md. 121 Ek Patent- "Patent başvurusu veya patentin sahibi, 45. maddenin birinci fıkrası anlamında, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan buluşların korunması için, ek patent başvurusunda bulunabilir. Patent verilmesi kabul edilinceye kadar, patentin verilmesi kabul edilmese dahi, patent başvurusuna ek patent talepleri yapılabilir. 9. maddede belirtilen tekniğin bilinen durumunun aşılması, ek patentler için uygulanmaz."

¹⁵⁰ Odman, s. 269.

¹⁵¹ İbrahim Ekdial, Faydalı Model Belgesi İle İlgili Yasa Maddelerinin Uygulamada Yarattığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri, FMHD, Y. 2005-2006, S.1, s. 82.

¹⁵² TPE Patent/Faydalı Model Başvuru Kılavuzu, s. 16; PatKHK md. 167 Faydalı model belgesi verilmesi hakkında Enstitüce alınacak karardan önce, faydalı model belgesi başvurusu sahibi, başvurusunun patent başvurusuna değiştirilerek işlem görmesini Enstitü'den talep edebilir.

¹⁵³ TPE Patent/Faydalı Model Başvuru Kılavuzu, s. 16.

Faydalı modelle ilgili açık bir hüküm bulunmaması ve faydalı modelin özellikleri ile çelişmemesi halinde, patentle ilgili hükümler faydalı modele de uygulanabilmektedir (PatKHK md. 166).

Netice itibariyle gerek Türk Hukuku'nda, gerek mukayeseli hukukta faydalı model ile patent arasındaki fark birinin küçük diğerinin büyük olması değildir. Ayırt edici ölçüt, buluş unsurunun veya yaratıcı faaliyetin niceliğinde veya niteliğinde araştırılmamalıdır. Faydalı model ile patent arasındaki tek fark yenilik unsurunu tarif eden kıstastan ibarettir. Öyleyse patent ile faydalı modeli ayırt eden ölçü faydalı modelin buluş unsuruyla veya faydalı modeldeki faaliyetle alakalı değildir. Şu halde faydalı model ile patent arasındaki yenilik kıstası farklılığı buluş unsuruna inhisar ettirilmezse, ne faydalı modeli ne de faydalı modelin buluş unsurunu küçültmeye gerek kalır¹⁵⁴. Tekniğin bilinen durumunu aşan faydalı modellere de faydalı model belgesi verilebilir. Aslında patent belgesi ile korunabilecek bir buluşun faydalı model belgesi ile korunması mümkündür. Bir buluşun patent ya da faydalı model belgesi ile korunması buluş sahibinin başvuru anındaki tercihinin göre belirlenir. Buluş sahibinin patent yerine faydalı model korumasını seçmesinin birçok nedeni olabilir. Bu sebeplerin başında faydalı model korumasının patente oranla daha ucuz olması ve daha kısa sürede elde edilmesidir.

¹⁵⁴ Tüzüner, s. 50.

İKİNCİ BÖLÜM

FAYDALI MODEL BELGESİ ALINMASI VE FAYDALI MODELİN KORUMASI

2.1. Faydalı Modelin Konusu ve Kapsamı

Birinci bölümdeki faydalı model belgesi ile koruma bölümünde daha önce bahsetmiş olduğumuz gibi, “yenilik” ve “sanayiye uygulanabilirlik” koşullarını sağlayan ancak tekniğin bilinen durumunu aşamayan, özellikle küçük ve orta ölçekli sanayicilerin teknik yeniliklerini konu alan, küçük buluşların korunmasını sağlayan belge faydalı model olarak ifade edilmektedir. Birçok buluş, tekniğin bilinen durumunun aşılması kriterini sağlayamadığı için patent korumasından yararlanamamaktadır. Oysa bu buluşlar da teknik bir ilerleme kaydetmekte, belki de tekniğin bilinen durumunu aşacak nitelikte büyük buluşların yapılması konusunda yol gösterici olabilmektedir.

Faydalı modellere ilişkin ilk kanun 1891 yılında Almanya’da yürürlüğe girmiştir. Buna karşılık Almanya dışındaki ülkeler tarafından faydalı modellere pek fazla ilgi gösterilmemiş, ancak 1980 yılından sonra bu ülkelerde de faydalı model korumasına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. AB düzeyinde de faydalı model koruması ile ilgili birçok çalışma yapılmış fakat üye ülkeler arasında tam bir uyum tesis edilememiştir. Türk hukukunda ise faydalı modeller ilk olarak 24.06.1995 tarihinde 551 sayılı PatKHK ile düzenlenmiştir¹⁵⁵.

¹⁵⁵ Aytekin Çelik, s. 110.

2.2. Faydalı Model Belgesi Başvurusu

2.2.1. Başvuru İle İlgili Esaslar

Faydalı model isteme hakkı, daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi buluşu yapana ve onun haleflerine aittir. TPE, başvuranın faydalı model isteme hakkının sahibi olup olmadığını denetleyemez¹⁵⁶. PatKHK'nın 171. maddesi enstitü nezdinde işlem yapmaya yetkili kişileri şu şekilde sıralamıştır:

- Gerçek veya tüzel kişiler
- Enstitü siciline kayıtlı patent vekilleri
- Tüzel kişiler, yetkili organları tarafından tayin edilen kişi veya kişilerce temsil edilir.

İkametgahı yurt dışında bulunan kişiler ancak patent vekilleri vasıtasıyla temsil edilir.

Vekil tayin edilmesi halinde, tüm işlemler vekil vasıtasıyla yapılır. Vekile yapılan tebligat asile yapılmış sayılır.

2.2.1.1. Başvuru Prosedürü

Faydalı model başvuru prosedürü PatKHK md. 159 vd. ile PatKHKY'de açıkça düzenlenmiştir. Faydalı model belgesi başvurusunda, TPE'den temin edilecek başvuru dilekçesi¹⁵⁷ ile birlikte buluş konusunu açıklayan tarifname, faydalı model koruması

¹⁵⁶ Tekinalp, s. 524; Karahan, Suluk, Saraç vd., s.201.

¹⁵⁷ PatKHKY md. 7 Başvuru dilekçesi- Bu yönetmeliğin 1 ve 2 sayılı eklerinde yer alan patent ve faydalı model başvuru dilekçeleri aşağıda sayılanları içerir:

- a) Buluş başlığı,
- b) Başvuruyu yapan veya yapanlar ile ilgili bilgiler; Adı, soyadı, uyruğu, adresi, posta kodu, telefon numarası, fax numarası, ülkesi,
- c) Başvuru vekil aracılığı ile yapılıyorsa, vekile ait bilgiler; Adı, soyadı, uyruğu, adresi, posta kodu, telefon numarası, fax numarası, ülkesi,
- d) Başvuru sahibi veya vekilinin referans numarası,
- e) Rüçhan hakkı talep ediliyorsa, rüçhan başvurusuna ait bilgiler; Rüçhan ülkesi, tarihi ve numarası,
- f) Buluşu yapan ile ilgili bilgiler; Adı, soyadı, uyruğu, adresi,
- g) Başvuruyu yapan buluşu yapan değilse, başvuru hakkının ne şekilde elde edildiğinin belirtilmesi,
- h) Başvuru önceki tarihli bir patent veya faydalı model başvurusu ya da patent veya faydalı model belgesi ile ilgili ise önceki tarihli başvuru veya belgeye ilişkin bilgiler; Tarihi, numarası, bölünmüş başvuru, ek patent,
- i) Tarifname, özet ve resimlerin sayfa sayısı, istemlerin sayısı,
- j) Başvuruyu yapanın veya vekilin imzası ve tarih,
- k) Uluslararası tasnif sınıf veya sınıfları.

istenilen buluşun unsurlarını kapsayan istem veya istemler, tarifnamede veya istemlerde atıf yapılan resimler, özet ve başvuru ücretinin ödendiğini gösterir belge yer almalıdır (PatKHK md. 159).

Tarifname metni, buluş konusunun ilgili olduğu teknik alanda uzman olan bir kişi tarafından buluşun uygulanabilmesini sağlayacak nitelikte açık ve ayrıntılı olarak yazılır. Faydalı model konusu buluşun tüm özellikleri hiçbir şey gizlenmeden eksiksiz olarak açıklanır. Tarifname; buluş başlığını, buluşun ilgili olduğu teknik alanı, buluşun çözümünü amaçladığı teknik problemleri, resimlerin ve buluşun açıklanmasını ve buluşun sanayiye uygulanma biçimini içerir¹⁵⁸ (PatKHKY md 8). Buluş konusu ürünün açıklanması için düzenlenen tarifname, buluşu açıklama konusunda yetersiz kalıyorsa, ürünün teknik resimlerinin de tarifnameye eklenmesi suretiyle desteklenmesi mümkündür¹⁵⁹.

Patent İşbirliği Anlaşması'nın 6. maddesinde, korunması talep edilen istemin veya istemlerin konusunun açık ve kısa şekilde yazılması, bunların bütün kapsamlarıyla tarifname tarafından desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. PatKHK md. 83 ve EPC md. 69'da düzenlenmiş olan istemler; koruma istenilen buluşu açık, kısa ve öz olarak belirten, dayanağı tarifname olan, buluşun tüm esas özelliklerinin belirtilmesi gereken ve korunabilirlik incelemesinin temelini oluşturan hukuki metinler olarak tanımlanabilirler¹⁶⁰. EPC md. 69'un yorumlanmasında; patent sahibinin haklarına uygun koruma sağlanması ile üçüncü kişiler için yeterli hukuki güvenlik sağlanması arasındaki dengenin oluşturulması dikkate alınmıştır. Bu bağlamda "istemlerin katı lafzi yorumu" ve "istemlerin yalnızca yol

¹⁵⁸ TPE Patent/Faydalı Model Başvuru Kılavuzu, s. 3.

¹⁵⁹ Bu bölümde kullanılan resim kelimesi "teknik resim" anlamına gelmektedir. Ürünün fotoğrafları resim olarak verilmez. Akış şemaları ve diyagramlar resim olarak kabul edilir. Resimler yazılı kısım içermez, istisnai olarak ve kaçınılmaz olduğunda su, buhar, açık, kapalı, AB. kesiti gibi tek bir sözcük ya da sözcükler; elektrik devreleri ve blok şemaları ya da akış şeması diyagramları durumunda da anlaşılmayı sağlamak açısından gerekli olan birkaç kısa sözcük içerebilir. Şekiller ile önemli kısım ve parçalar tarifnamede anlatım sırasına göre numaralandırılır. Buluş açısından zorunlu olmadığı durumlarda resimler üzerinde ölçülendirme yapılmaz. İstisnai durumlarda bir resim üzerinde ölçülendirme verildiğinde, ölçülendirme teknik resim kurallarına uygun olarak gösterilir. Resimler, sabit, siyah, yeterince yoğun ve koyu, muntazam biçimde kaim ve iyi tanımlanmış çizgiler ve kalem darbeleri ile yapılır (bilgisayar da kullanılabilir), renk kullanılmaz. Aynı resim sayfası bir kaç şekil içerebilir. Eğer, iki ya da daha fazla sayfa üzerinde bulunan şekiller, aslında bir bütün şekli oluşturuyorsa, bu şekiller, çeşitli sayfalar üzerinde görünen şekillerin herhangi birinin herhangi bir kısmı gizli kalmadan, tüm şeklin bir araya getirilebileceği şekilde düzenlenir.

¹⁶⁰ Şule Gültek, Patent Hukukunda İstemler, Fırat Öztan'a Armağan I. Cilt, Ankara 2010, s. 1061.

gösterici kabul edilmesi” arasında bir yorum tarzı benimsemek gerekecektir¹⁶¹. İstemlerin kapsamının tespiti; patent sahibi için buluşunun korunması bakımından, diğer kişiler için ise haksız olarak tekele yol açılmaması bakımından önemlidir. Buluş konusunu mümkün olduğunca geniş tutmak ve gözden kaçırılmış bir husus bırakmamak isteyen faydalı model belgesi sahiplerinin, istemleri oluştururken çok geniş ve genel ifadelere başvurduklarını, bu davranışın altında rekabeti engellemek düşüncesinin bulunduğunu söyleyebiliriz¹⁶². İstemler en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş olsalar bile değişen durumlar karşısındaki bazı ihtimaller gözden kaçırılmış olabilir¹⁶³. İşte bu nedenle, istemlerim katı lafzi yorumunun sakıncalarını engellemek üzere “eşdeğerler doktrini” geliştirilmiştir¹⁶⁴. PatKHK md. 83/6’da “tecavüzün varlığının ileri sürüldüğü tarihte, eşdeğer unsur esas itibariyle aynı işlemi görüyorsa ve bunu aynı şekilde gerçekleştiriyorsa ve istem veya istemlerde talep edilen unsur ile aynı sonucu ortaya çıkarıyorsa, genel olarak istem veya istemlerde talep edilen unsurun eşdeğeri olarak kabul edilir” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu ifadeden anlaşılması gereken, “eşdeğer unsur” kavramının “yerine kullanıldığı unsur ile aynı sonuca götüren farklı unsurlar” olarak anlaşılması gerektiğidir¹⁶⁵.

Başvuru bir veya birden çok istemi içerebilir. İstemler, buluşun korunması istenen unsurlarını tanımlar ve hiçbir zaman tarifnamede tanımlanan buluşun kapsamını aşamaz (PatKHKY md. 9/2).

İstemlerin yorumlanmasına ilişkin PatKHK md. 83’ün doğru şekilde anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu maddelerin yorumlanmasında temel alınması gereken ilke, birinci ve ikinci fıkralarda açıklanan “istem veya istemlerin tarifname ve resimler esas alınarak yorumlanacağı” ve “istem ve istemlerin, bir yandan patent başvurusu veya patent sahibine hakkı olan korumayı sağlayacak ve diğer yandan üçüncü kişilere de korumanın kapsamı açısından makul bir düzeyde kesinlik ifade edecek şekilde birlikte yorumlanması

¹⁶¹ Özlem İlbasmış Hızlısoy, Avrupa Patent Sözleşmesi’nin 69. Maddesinin Değerlendirilmesi, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl:2010, Cilt:V, Sayı:1-2, s.189, (naklen Sijp; Scope of Protection Afforded by a European Patent 1979, s.434).

¹⁶² Yıldırım Murat, “İlaç Patentlerinde İstemlerin Yorumlanması”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, Yıl:2006, Cilt:6, Sayı:2, s. 108.

¹⁶³ Ortan, s. 191.

¹⁶⁴ Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 114.

¹⁶⁵ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz*, s. 49.

gerektiğidir”¹⁶⁶. Merkezi istem sistemine uygun olarak istemler, kullanılan kelimelerle sınırlı olarak yorumlanmayacak; fakat istemde yer almayan ve yalnızca resim ya da tarifnamenin yorumu ile ortaya çıkacak özellikler koruma kapsamına sokulamayacaktır¹⁶⁷. Bu temel ilke gerek patent ve faydalı model belgesinin verilmesi, gerekse hükümsüzlük talepleri ve tecavüz hallerinin değerlendirilmesi açılarından çok önemlidir.

Buluş hakkında teknik bilgi vermek için buluşla ilgili bir özet yapılması gerekmektedir. Özet, koruma kapsamının yorumu ve tekniğin bilinen durumunun sınırlarının çizilmesinde kullanılamaz. Özeti işlevi, teknik problemin ve çözümünün ortaya konulması ile buluşun temel kullanımının net bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktır¹⁶⁸.

Son olarak, başvuru harcının ve ücretinin, başvuru sırasında veya başvuru tarihinden itibaren, herhangi bir bildirim gerek olmadan en geç yedi gün içinde ödenmesi ve söz konusu harcın ve ücretin ödendiğini gösterir belge aslının enstitüye verilmesi zorunludur (PatKHKY md. 12).

2.2.1.2. Başvuru Tarihi

Başvuru dilekçesi ile birlikte KHK’de belirtilen belgelerin tamamının enstitüye veya onun yetkili kıldığı makama verildiği tarih, saat ve dakika itibarıyla başvuru kesinleşir (PatKHKY md. 6). Verilen belgeler KHK ve yönetmelikteki şekil şartlarına uygun olmasa bile bu durum başvuru tarihine etki etmez¹⁶⁹. Patent başvurusunun incelenmesi sırasında, patent verilmesi istenilen buluş konusunun kısmen veya tamamen değiştirilmesi halinde başvuru tarihi, değişiklik ile ilgili başvurunun yapıldığı tarihtir (PatKHK md. 43/2). Başvuru tarihinin etkilerini şu şekilde sıralamak mümkündür¹⁷⁰:

- Başvuru tarihinin en etkili olduğu husus, önce başvuranın hukuken korunması ilkesidir.
- Yenilik incelemesinde başvuru tarihi esas alınır.
- Başvuru tarihinden itibaren yedi gün içinde ödenmesi gereken başvuru ücretinin, ödenip ödenmediğinin denetlenmesi bu tarihe göre yapılır.

¹⁶⁶ Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü (1. Ulusal Sempozyumu), Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlüğü ve Tecavüz Halleri, İstanbul Barosu Yayınları, 17-18 Haziran 2005, s. 155.

¹⁶⁷ Gültek, s. 1074.

¹⁶⁸ TPE Patent/Faydalı Model Başvuru Kılavuzu, s. 6.

¹⁶⁹ Noyan, s. 247

¹⁷⁰ Tekinalp, s. 527.

- Yurtdışı başvuruları için başvuru tarihinden itibaren rüçhan hakkı için düzenlenen süre işlemeye başlar.
- Başvuru sahibinin, başvuru tarihinden önceki on iki ay içinde yaptığı açıklamalar, buluşun yeniliğini ortadan kaldırmayacağı yönündeki düzenlemenin denetimi bakımından da, başvuru tarihinin tam olarak saptanması önemlidir.

2.2.1.3. Rüçhan Hakları

Patent veya faydalı model konusu ürünlerin KHK’de düzenlenen bir takım hallerde başvuru önceliği bulunmaktadır. Önceliğin söz konusu olduğu halleri ayrıntılı olarak ele almadan önce “rüçhan hakkı” olarak tabir edilen bu öncelikli başvurunun nasıl talep edildiğini düzenleyen PatKHK md. 52 hükmünü inceleyeceğiz. Bu hükme göre başvuru sahibi, yararlanmak istediği rüçhan hakkını başvuru ile birlikte veya başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde talep eder. Bununla ilgili rüçhan hakkı belgesi, patent başvurusu tarihinden itibaren üç ay içerisinde verilmediği takdirde rüçhan hakkından yararlanma talebi yapılmamış sayılır. Bir patent başvurusunda birden çok rüçhan hakkı talep edilebilir. Bu durumda, süre, talep edilen rüçhan haklarından en önceki tarihli olandan başlar.

Ayrıca PatKHKY md. 13’te rüçhan hakkı talep edilen bir patent başvurusunda, başvuru sırasında ya da başvurunun yapıldığı tarihten itibaren üç ay içerisinde, rüçhan hakkını doğuran başvurunun yapıldığı ülkenin sınai mülkiyet idaresinden alınacak rüçhan hakkı belgesinin ve bu belgenin kimlik bilgilerini içeren sayfalarının Türkçe çevirisinin enstitüye verilmesinin zorunlu olduğu ve bu belgelerin yukarıdaki süre içinde verilmemesi halinde başvurunun rüçhansız olarak işleme alınacağı ifade edilmiştir.

2.2.1.3.1. Milletlerarası Anlaşmalarla İlgili Rüçhan Hakları

PatKHK md. 49’a göre Paris Anlaşması’na dahil ülkelerden birine mensup veya bu ülkelerden birine mensup olmamakla birlikte onlardan birinde ikametgahı veya işler durumunda bir ticari müessesesi bulunan gerçek veya tüzel kişiler, bu ülkelerin herhangi birinde bir patent in veya faydalı model belgesinin verilmesi için yetkili mercilere yaptıkları başvuru tarihinden itibaren, on iki ay süreyle patent veya faydalı model belgesi almak için

Türkiye’de başvuru yapma konusunda, rüçhan hakkından yararlanır. Bu on iki aylık süre içinde kullanılmayan rüçhan hakları düşer.

Rüçhan hakkına dayanılarak belirtilen süre içinde başvuru yapıldığı takdirde, rüçhan hakkına konu olan patent veya faydalı model belgesi için, rüçhan hakkının doğduğu tarihten itibaren üçüncü kişiler tarafından yapılacak başvurular ve bunlara verilecek patent veya faydalı model belgesi hükümsüzdür. Karşılıklılık uygulamasından yararlanan ülkeler uyruğu gerçek veya tüzel kişiler, rüçhan hakkından yararlanma hakkına sahiptir. Paris Antlaşması’na taraf bir ülke uyruğu bir gerçek veya tüzel kişi, Paris Antlaşması’na taraf olmayan bir ülkede, patent verilmesi için geçerli bir başvuru yapmış ise, bu madde hükmüne göre, söz konusu başvurunun rüçhan hakkından yararlanır.

Bu hüküm, rüçhan hakkına dayanarak süresi içerisinde patent veya faydalı model talebinde bulunan kişinin, kendisinden önceki tarihte aynı buluş için başvuruda bulunmuş olan kişiler karşısında daha öncelikli bir korunma hakkı olduğunu ifade etmektedir¹⁷¹.

2.2.1.3.2. Sergilerde Teşhirden Kaynaklanan Rüçhan Hakları

Patent veya faydalı modele konu buluşun, sergide teşhir edildiği tarihten itibaren on iki ay içinde, Türkiye’de patent ya da faydalı model belgesi alma konusunda rüçhan hakkı vardır¹⁷². Rüçhan hakkının kullanılabilmesi için serginin; Türkiye’de açılan milli ve milletlerarası bir sergi veya Paris Anlaşması’na taraf ülkelerde açılan resmi ya da resmi olarak tanınan bir sergide teşhir edilmiş olması gerekir. Patent veya faydalı model belgesinin konusunu kapsayan ürün, serginin resmi açılış tarihinden önce, sergi yerine

¹⁷¹ 15.03.2000 tarihinde Almanya’da bir araç için patent başvurusu yapan ve rüçhan hakkı talep eden (A) şahsı, bu tarihten itibaren on iki ay müddetle Türkiye’de de patent almak için müracaat yapma konusunda rüçhan hakkına sahiptir. Bu arada söz konusu buluşu öğrenen (B) Türkiye’de 15.05.2000 tarihinde patent için müracaat etse ve buluşu kullanmaya başlasa, daha sonraki bir tarih olarak 15.10.2000’de (A) Türkiye’de rüçhan hakkını kullanarak patent için müracaat etse ve (A)’ya karşı kendi patentine tecavüz nedeniyle bir dava açsa bu davada (B) kendisinin başvuru tarihindeki önceliği ileri sürerek patente tecavüz etmediğini ileri süremez./Tahir Saraç, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, *Seçkin Yayıncılık*, Ankara, 2003, s.140.

¹⁷² (A) Fransa’da düzenlenen uluslar arası bir sergide yaptığı buluşu sergilemiştir. Bu tarihten itibaren on iki ay içinde (A)’nın Türkiye’de patent müracaatı yapma konusunda rüçhan hakkı vardır. (B) ise söz konusu buluşu bu sergide görmüş, Türkiye’de patent için müracaat etmiş ve buluşu kullanmaya başlamıştır. Daha ileriki bir tarihte, ancak rüçhan hakkı süresi içinde (A) Türkiye’de hem patent için müracaat etmiş hem de patent ihlali nedeniyle (B)’yi dava etse; (B) kendisinin müteceviz olmadığını iddia edemez. ; Saraç, Patentten Doğan Hakka Tecavüz, s.140.

görünür şekilde konulmuşsa bu durumda süre, ürünün sergi yerine konulduğu tarihten itibaren başlar.

Türkiye’de açılacak olan sergilerin yetkili mercileri, patent veya faydalı model belgesi konusu ürünlerini sergide teşhir edenlere, teşhir ettikleri patent veya faydalı model belgesi konusunu kapsayan ürünü, sarıh ve eksiksiz bir şekilde gösteren; arkadan, önden, yandan ve alttan resimleyen, en az dört fotoğrafı içeren ve ürünün çeşidi ile bu ürünün sergide görünür şekilde konulduğu tarihi ve resmi açılış tarihini gösterir bir belge verir. Yabancı ülkelerde teşhir edilen ürüne ait patent veya faydalı model belgesinin rüçhan hakkından yararlanılması için, serginin açıldığı ülkenin yetkili merciinden alınacak bir belgenin ibrazı şarttır (PatKHK md. 50/3-4). Böylelikle bir sergide teşhir edilmiş olan patent veya faydalı modele konu ürün için birden fazla başvuru yapılması halinde, rüçhan hakkından yararlanacak olan ilk sergileyen kişinin tespiti mümkün olabilecektir.

2.2.1.4. Buluşun Bütünlüğü İlkesi

Faydalı model ve patent başvuruları tek bir buluş için yapılabildiği halde, PatKHK md. 45 uyarınca bir ana fikir etrafında gerçekleştirilmiş olan birbirine bağlı buluşlar için de tek bir başvuru yapılabilecektir. Buna, buluşun bütünlüğü ilkesi adı verilmektedir. Buluşun bütünlüğü, istemler incelenerek belirlenir. Şayet bu inceleme neticesinde, buluşlar arasında aranan bağlantı tespit edilemezse, başvuruların ayrılması yoluna gidilir. KHK’nin 45. maddesinin birinci fıkrası hükmüne uygun olmadığı anlaşılan başvurular, enstitünün bildirim üzerine başvuruyu yapan tarafından birden fazla başvuruya ayrılır. Bu işlemin yerine getirilmesi için enstitü tarafından başvuruyu yapana 6 aylık süre verilir (PatKHKY md. 15). Bölünmüş olan bir başvuruda, ilk başvuru konusunun kapsamı içinde kalmak kaydıyla, ayrılan her başvuru için başvuru tarihi, ilk başvurunun tarihidir. İlk başvuruda rüçhan hakkı talep edilmişse, ilk başvurunun rüçhan hak veya hakları, ayrılan her başvuruya da tanınır (PatKHKY md. 16).

PatKHK md. 45’in gerekçesinde, buluşun bütünlüğü ilkesi ile elde edilmek istenen amacın, tek bir buluşa yönelik başvurunun kapsamına, değişik konulardaki buluşların alınmasının önlenmesi olduğu ifade edilmiştir¹⁷³.

¹⁷³ Noyan, s. 246.

2.2.1.5. Başvurunun İncelenmesi

Faydalı model başvuru tarihinin kesinleşmesi ile TPE tarafından başvurunun şekil şartlarına uygun olup olmadığı ve belgelerin eksiksiz bir biçimde verilir verilmeyeceği konusunda inceleme yapılır. Başvurunun şekil şartlarına uygunluğu açısından inceleme PatKHK md. 160'da düzenlenmiştir.

Enstitü tarafından inceleme, PatKHK'nin md. 42 ila 52 arasında düzenlenen ve PatKHKY md. 5 ila 17 arasında düzenlenen başvuru ve şekil şartlarına uygunluk bakımından yapılacaktır.

Şekli bakımdan incelemenin neticesinde, şekil şartlarında eksiklik veya başvuru konusunun faydalı model belgesi verilemeyecek nitelikte olduğu tespit edilirse işlem durdurulur. Enstitü, durdurma kararının gerekçesini başvuru sahibine bildirerek, eksik hususların tamamlanması, hal ve şartlara göre istem veya istemlerinde değişiklik yapması ya da bu karara itiraz etmesi için, karar tebliğ tarihinden itibaren üç aylık bir süre verir. Bu süre içerisinde eksikliklerin giderilmediği, istem veya istemlerde değişikliklerin yapılmadığı veya itiraz edilmediği durumlarda başvuru geri çekilmiş sayılır (PatKHKY md. 49/2).

Enstitü, başvuru sahibinin görüşlerini ve eğer var ise başvurudaki değişiklikleri inceledikten sonra, kesin kararını verir. Enstitü'nün kesin kararı, istem veya istemlerin tamamı veya bir kısmı için faydalı model belgesi verilmesi şeklinde olabilir (PatKHK md. 160/3).

Patentler için enstitü tarafından düzenlenmesi öngörülen, tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma raporu, faydalı model belgeleri için düzenlenmez. Ancak, faydalı model belgesi başvurusu sahibi veya faydalı model belgesi sahibi tarafından, tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma raporu düzenlenmesi, enstitüden özel olarak talep edilmesi halinde tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma raporu, faydalı model belgesi için de düzenlenir (PatKHK md. 160/5).

2.2.1.6. Başvurunun Yayınlanması ve Başvuruya İtiraz

Enstitü tarafından şekil şartlarına uygunluk incelemesinin yapılması sonucunda korumaya engel bir durum tespit edilmemişse veya enstitü tarafından, başvuru sahibine bildirilmiş olan eksikliklerin süresi içinde giderildiği kanaatine varıldıysa işlemin devamı

hakkındaki karar, başvuru sahibine bildirilir. Başvurunun, toplumun incelemesine sunulması için başvuru konusu buluşa ait tarifname, istem veya istemler ve varsa resim veya resimler yönetmelik hükmüne göre yayınlanır. Yayınlanan başvurular şekil ve şartları tespit edilen hususları kapsayacak şekilde, ilgili bültende ilan edilir (PatKHK md. 160/4).

Faydalı model belgesi başvurularının yayınlanması ile ilgili PatKHKY md. 27 hükmüne göre; başvuru, başvuru tarihi veya rüçhan hakkı talep edilmişse rüçhan tarihinden itibaren on sekiz aylık sürenin dolması ile enstitü tarafından bültende yayımlanır. Faydalı model başvurusunun yayınlanması, başvuru sahibinin erken yayın talebi üzerine 18 aylık sürenin bitimi beklenmeksizin hemen de yapılabilir¹⁷⁴. Yayımlanan başvurular bültende periyodik olarak duyurulur. Yayın aşağıda sayılanları içerir:

- a) Başvuru tarihi ve numarası,
- b) Başvuruyu yapanın adı, uyruğu, ikametgahı,
- c) Buluşu yapanın adı, uyruğu, ikametgahı,
- d) Varsa patent vekilinin adı ve adresi,
- e) Buluş başlığı,
- f) Talep edilen rüçhan hakkının ülkesi, tarihi ve numarası,
- g) Buluşun tasnif sınıf veya sınıfları,
- h) Özet,
- ı) Tarifname,
- j) İstem veya istemler,
- k) Resimler.

Başvurunun yayınlanması, faydalı model konusu buluşu sır olmaktan çıkarır ve buluş toplum tarafından öğrenilir. Ancak faydalı model belgesi alındığında üçüncü kişiler bu buluşu, sahibinin izni olmaksızın kullanamazlar. 551 sayılı KHK'nin 67. maddesi uyarınca başvuru sırasında ve devamı süresince patente konu buluş, sır niteliğindedir¹⁷⁵. Patentler gibi henüz yayınlanmamış faydalı model başvuru dosyaları da, başvuru sahibinin yazılı izni olmaksızın incelenemeyeceğini söyleyebiliriz.

¹⁷⁴ Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü (1. Ulusal Sempozyumu), s. 151.

¹⁷⁵ Hamdi Yasaman, *Patent Hukukunda Ticari Sırların Korunması, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, Tekin Memiş, 2009 İstanbul, s. 374.

2.2.1.6.1. Başvuruya İtiraz

Faydalı model başvurusuna üçüncü kişilerin itirazı PatKHK md. 161’de düzenlenmiştir. Buna göre, başvurunun ilanından itibaren üç ay içinde, menfaati olan her kişi veya kurum, faydalı model belgesi verilmesi için yapılan başvuruya, gerekçe göstererek itirazda bulunabilir. İtirazda, faydalı model belgesi verilmesi için gerekli şartların yerine getirilmediği, özellikle 156. madde hükmüne göre yenilik niteliğinin olmadığı veya tarifnamenin buluş konusunu uygulayacak yeterlikte açık ve tam olmadığı ileri sürülür. Yapılan yazılı itiraza, itirazı kanıtlayan yazılı deliller eklenir. İtirazlar, itiraz süresi sonunda enstitü tarafından başvuru sahibine bildirilir. Başvuru sahibi, itirazın tebliği tarihinden itibaren üç ay içinde, itirazlara karşı gerekçeli görüşlerini ileri sürebilir veya gerekli görürse, istem veya istemlerini değiştirebilir veya yapılan itirazları dikkate almaksızın belge verilmesini talep edebilir. Başvuru sahibinin faydalı model belgesi istemeye hakkı olmadığı iddiası ile ilgili merci mahkemedir. Bu tür iddialar için enstitüye yapılan talepler kabul edilmez.

İtirazlar üzerine başvuru sahibi süresi içinde itirazlara karşı görüşlerini bildirerek ya da bu sürenin sessiz geçirilip sürenin sona ermesi üzerine enstitü, itirazları dikkate almaksızın faydalı model belgesi verilmesi hakkında kararını verir ve yönetmelikte belirtilen ücretin üç aylık süre içinde ödenmesi gerektiği ihtarı ile birlikte başvuru sahibine gönderir. Bildirilen süre içinde ücret ödenmez ya da ödeme için ek süre talep edilmezse başvuru geri alınmış sayılarak faydalı model belgesi verilmez. Faydalı model belgeleri için, bu KHK’nin 61. maddesinde belirtilen tarifnameler yayınlanmaz (PatKHK md. 162). Görüldüğü gibi faydalı model belgesi ile korunamayacak buluşlara dahi faydalı model belgesi verilmekte, erken yayın talep edildiği ve yayına itiraz edilmediği takdirde 7-9 ay içerisinde faydalı model belgesi verilebilmektedir¹⁷⁶. Erken yayın talebi olmaması durumunda ise faydalı model belgesi verilmesi 24 aya kadar çıkabilmektedir.

Enstitünün, faydalı model belgesinin verilmesi ile ilgili kararı bültende ilan edilir. Bu ilanda aşağıdaki bilgiler yer alır:

- a - Belge numarası;
- b - Buluşun tasnif sınıf veya sınıfları

¹⁷⁶ Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü 1. Ulusal Sempozyumu, s. 151.

- c - Buluş konusunu tanımlayan açık bir ünvan;
- d - Belge sahibinin adı, uyruğu, ikametgahı
- e - Özet;
- f - Faydalı model belgesi başvurusunun yayımlandığı bültenin, ilan edildiği yayının tarih ve sayısı;
- g - Belgenin veriliş tarihi;
- h - Faydalı Model Belgesi ile ilgili dosyanın ve yapılan itirazların ve bu itirazlara karşı ileri sürülen görüşlerin incelenmeye açık olduğu hakkında açıklama.

Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı md. 138’de “faydalı model belgesi verilmesi kararının bültende ilan edilmesinden itibaren üç ay içinde, faydalı model sahibi veya üçüncü kişiler tarafından, tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma talep edilmemesi halinde veya talep edilmişse düzenlenen araştırma raporunun, faydalı modelin ve buna ilişkin buluşun, bu kanunun gereklerini yerine getirdiğini göstermesi durumunda, yönetmelikte belirtilen koşulların sağlanması şartıyla enstitü, 136. madde uyarınca verilen faydalı modelin devamına karar verir. Düzenlenen araştırma raporunun, faydalı modelin veya buna ilişkin buluşun, bu kanunun gereklerini yerine getirmediğini göstermesi durumunda enstitü, 136. madde uyarınca verilen faydalı modeli hükümsüz kılar.” şeklinde bir düzenleme yer almaktadır. Bu düzenlemenin mevcut 551 sayılı KHK’den farklı olduğunu görmekteyiz. Söz konusu tasarı hükmü ile faydalı model başvurusu konusunda prosedür olarak, patentlere benzer bir düzenleme yapılmıştır. Bilindiği gibi mevcut düzenlemede faydalı model başvurusuna üçüncü kişiler tarafından yapılan itiraz enstitü tarafından dikkate alınmıyordu, yani itiraz prosedürünün hiçbir işlevi bulunmamaktaydı. Tasarı ile 551 sayılı KHK’deki bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır¹⁷⁷.

2.2.1.6.2. Belge Verildikten Sonra Yapılan İtirazlar

Faydalı model belgesi verildikten sonra üçüncü kişiler, başvurunun şekil bakımında eksikliğini ileri sürerek enstitüye itiraz edebilirler. Ancak buluşun bütünlüğü ile ilgili itiraz yapılamaz. Faydalı model belgesi verildikten sonra enstitü nezdinde itiraz

¹⁷⁷ http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Patent_Kanun_Taslağı.pdf, erişim aralık 2010.

yapılabilmesi için, faydalı model belgesi başvurusuna daha önceden itiraz edilmiş olması şart değildir.

İtiraz üzerine enstitü tarafından yapılan inceleme sırasında, buluşun bütünlüğü dışında, faydalı model belgesi verilmesi işlemleri ile ilgili 42 ile 52. maddelerde belirtilen şekli bir işlem yerine getirilmemişse veya önemli bir şekli işlemde eksiklik yapılmışsa, itirazın bu noktada giderilmesine ilişkin verilecek karar, faydalı model belgesi verilmesi ile ilgili işlemlerin geçersizliği ve eksikliğin yapıldığı yere kadar geriye dönülerek işlemlerin yeniden yapılması sonucunu doğurur (PatKHK md. 163/2).

Faydalı model belgesi başvuruları için, yönetmeliğin 49. maddesi başvurunun şekli şartlara uygunluk açısından incelenmesi ve yayınlanması konusunda patentlerde olduğu gibi aynı şekilde KHK'nin 42 ile 52. maddeleri ve yönetmeliğin 5,7,8,9,10,11,12,13,14 ve 15. maddelerinde belirtilen şekli şartlara ve 18 ile 25. maddelerinde belirtilen fiziksel özelliklere uygunluğu açısından enstitü tarafından inceleme yapılacağını belirlemiştir. Konumuz açısından özellikle yönetmeliğin bu anlamda 8 ve 9. maddeleri TPE'ye yapılan başvurular açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle yönetmeliğin 8. maddesinde tarifnamenin nasıl olması gerektiği açıklanmıştır. Bu anlamda yönetmeliğin 8. maddenin (b) bendinde buluşun ilgili olduğu teknik saha ve tekniğin bilinen durumu hakkında başvuru sahiplerinin başvurularında buluşun incelenmesi, araştırılması ve anlaşılması için hem yurt içi hem de yurt dışındaki benzerleri ayrıntılı olarak vermesi gerektiği, ayrıca daha önce değişik ülkelerde verilmiş patentlere ve çeşitli yayınlara da atıflar yapılarak patentle korunması istenen yeni buluş ile diğerlerinin farklarını, karşılaştırma yapacak nitelikte, kaynak göstererek ayrıntılı biçimde açıklanması gerektiği özellikle belirtilmiştir. Gerek KHK gerekse yönetmelik hükümleri başvurunun şekli şartları açısından incelenmesi sırasında bu anlamda tarifnamenin ne şekilde yazılması gerektiğini belirtmiş olmasına rağmen TPE'ye yapılan başvurularda genelde ve faydalı model başvurularının çok büyük kısmında bu duruma dikkat edilmediğini, başvuru sahiplerinin tarifnamelerinde KHK' de belirtildiği şekilde buluşun ilgili olduğu teknik saha ve tekniğin bilinen durumu ile ilgili hiçbir bilgi verilmediğini ya da çok genel bir açıklama içinde hiçbir belgeye dayanmadan bilgiler verildiğini görmekteyiz. Ne yazık ki TPE, bu tür başvuruların şekli yönünden incelemesinde "şekil" kelimesine takılıp kalmakta ve tarifnameyi KHK ve yönetmelikte belirtilen şekilde inceleme yapmamaktadır. Yönetmeliğin belirttiği hususlar şekli incelemenin şekil ve

kapsamını çok açık biçimde belirlemiş olmasına rağmen TPE'nin bu hususta gerekli değerlendirmeyi yapmadığını, başvurularda tarifnamede bu konuda bir açıklama yapılmamış olsa bile başvuruyu kabul ettiğini görmekteyiz. Burada TPE tarafından yapılması gereken; bu tür başvuruların şekli yönden eksik olduğu kabul ederek işlemleri durdurması yani başvuruyu işleme almayarak gerekçeleri ile birlikte niçin işlemin durdurulduğu belirtilerek başvuru sahibine gerekli düzeltmeleri yapması için üç ay süre vermektir¹⁷⁸.

2.2.2. Enstitü Kararlarına İtiraz

Tüm sınai haklarda olduğu gibi faydalı model belgesi verilmesiyle ilgili enstitü kararlarına karşı da başvuru sahiplerinin ve karardan zarar gören üçüncü kişilerin itiraz hakkı vardır. Başvuru sahipleri kararın kendilerine tebliğinden itibaren iki ay içinde, tebliğde belirtilen itiraz inceleme ücretini gösterir bir belge ile birlikte verecekleri gerekçeli itiraz dilekçesine istinaden, başvurularının işlemeye alınması hususunda itirazda bulunabilirler. Bu belgeler, itiraz başvurusunda verilmezse itiraz yapılmamış sayılır. Başvuru sahiplerinin itirazlarını destekleyici bilgi, belge ve delilleri de süresi içinde vermeleri zorunludur. İtiraz, süresi içinde verilen mevcut bilgi ve belgelere göre değerlendirilir. Yapılan itirazlar, yeniden inceleme ve değerlendirme kurulunca incelenir. Yeniden inceleme ve değerlendirme kurulunun kararları enstitünün nihai karar olup buna itiraz edilemez. Enstitü kararlarına karşı, kararın tebliğ tarihinden itibaren altmış gün içerisinde görevli ve yetkili mahkemede dava açılabilir¹⁷⁹.

2.2.3. Faydalı Modelin Patent Başvurusuna Çevrilmesi

Patent başvurusunun faydalı model başvurusuna dönüştürülebildiği gibi, faydalı model başvurusu da patent başvurusu olarak değiştirilebilir (PatKHK md. 167-168). Bu başvuru, başvuru sahibi tarafından enstitü kararının verilmesinden önce yapılabilir. Enstitü, talep tarihinden itibaren bir ay içinde, faydalı model başvurusunun patent başvurusuna değiştirilerek işlem yapılacağını ve bunun için gerekli belgeleri başvuru sahibine bildirir.

¹⁷⁸ Ekdial, *Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, s. 87.

¹⁷⁹ <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=521&konu=124>, Başvuru Sahiplerinin Enstitü Kararlarına Karşı İtiraz İşlemleri, erişim aralık 2010.

Başvuru sahibi, bu bildirimden tebliğinden itibaren bir ay içinde istenilen belgeleri temin etmek zorunda olup, aksi takdirde değiştirme talebi geçersiz sayılarak koruma talebine faydalı model başvurusu olarak devam edilir. İstenilen belgelerin verilmesi halinde faydalı model başvurusu geçersiz hale gelerek yerini patent başvurusu alır ve bu durum ilgili bültende yayınlanır. Başvurunun değiştirilmesi halinde, daha önceden faydalı model başvurusunda talep edilmiş olan rüçhan hakkı varsa bu hak, faydalı model belgesi başvurusu tarihinden itibaren geçerli olmak üzere patent başvurusu için de devam eder (PatKHK md. 167).

2.2.4. Faydalı Model Konusunun Endüstriyel Tasarım Olarak Tescili

Faydalı model belgesine konu buluş, şartların varlığı halinde PatKHK md. 169 uyarınca endüstriyel tasarım olarak da tescil edilebilir¹⁸⁰. Bu konuyla ilgili şu örnekler verilebilir; plastikten mamul bir bond çanta düşünelim. Bu çantanın içerisine bir takım evraklar konulabilir ve bu çanta açıldığında ise dikdörtgen şeklinde ayaklı bir masa haline gelebilir. Ya da piyasadaki benzerlerinden farklı olarak tasarlanmış bir saç fırçası düşünelim. Fırçanın sap kısmında su konulabilecek bir hazne bulunsun ve sap ile fırça kısmının birleşim yerinde de küçük küçük gözenekler yer alsın. Saç taranmaya başladığında sap ve fırça kısmını birleştiren yerdeki gözeneklerden saçta ıslaklık vererek rahatça taranmasını sağlayacak şekilde su geldiğini düşünelim. Görüleceği üzere; ilk örneğimizde, ürünün açılıp masa olabilme, diğer örneğimizde ise; fırçaya, sap kısmından su gelme özelliklerinden dolayı her iki ürün de faydalı modele konu olabileceği gibi (işlevsel-fonksiyonel özellikler açısından), şekil ve biçimsel özellikleriyle endüstriyel tasarıma da konu olabilir (görsel-resimsel özellikler açısından)¹⁸¹.

2.3. Faydalı Model Belgesinin Sağladığı Haklar

Faydalı model belgesi sahibinin buluşu üzerinde tekel olarak sahip olduğu bazı haklar vardır. Buluş sahibinin bu hakkı hem buluşu değerlendirmeye, hem de buluşu izinsiz olarak kullanan üçüncü kişilerin fiillerini önlemeye yönelik bir haktır. Faydalı modelden

¹⁸⁰ Kaya, s. 103.

¹⁸¹ Akın Selçuk, *Tasarım ve Faydalı modele Konu Olan Buluşlar*, <http://www.patentofisim.com/index.php?Page=Makaleler&MakaleNo=9>, erişim aralık 2010.

doğan hakkın kullanılması ile ilgili hukuki bir düzenleme yapılmamakla birlikte, patent haklarına ilişkin PatKHK md. 73 vd. hükümlerinin uygun olduğu ölçüde faydalı model için de uygulanacağı söylenebilir.

2.3.1. Buluşun Doğrudan Kullanılması

PatKHK md. 73'teki sınırlı sayı ilkesine göre patent sahibine tanınan doğrudan doğruya kullanım yetkisi, faydalı model sahibine de tanınmaktadır. Buna göre faydalı model belgesi sahibi buluşçu, faydalı modele konu ürünün üretilmesi, satılması, kullanılması, ithal edilmesi veya kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulması haklarına sahip olup; üçüncü kişilerin bu hakları izinsiz olarak kullanmalarını önleyebilmektedir. Sınırlı sayı ilkesi nedeniyle bu sayılanlar dışındaki fiillerin önlenmesi mümkün olmayacaktır¹⁸².

2.3.1.1. Üretim

Faydalı model konusu ürünün üretilmesi, buluşun fiilen meydana getirilmesi demektir. Üretim konusunda en önemli nokta tekelci korumanın sadece faydalı modele konu ürün bakımından mı, yoksa hem ürün hem de ürünün yapımı bakımından mı geçerli olduğudur. Yani, faydalı model konusu ürünün aynısı farklı bir yöntemle meydana getirilmişse bu durumda buluş sahibi, üçüncü kişilere karşı herhangi bir hak iddia edemeyecek midir? İşte bu konuda başvuru sırasında hazırlanan ve enstitüye verilen istemler önemli bir rol oynamaktadır. Bazı ülkelerde koruma sadece istemlerde belirtilen hususlarda sağlanmakta iken bazı ülkelerde ürünün benzerinin üretimi de korunacaktır¹⁸³.

Buluşçunun üretim hakkı ile ilgili olarak akla gelebilecek diğer bir soru da; ürünün ortaya çıkmasını sağlayacak parçaların üretiminin de, üretim olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğidir. Belli şartlar altında ürünün meydana getirilmesi için gerekli parçaların üretilmesi, ürünün üretilmesi olarak değerlendirilecektir. Şayet üretilen parçaların bağımsız olarak üretilmesi ve ticarete sunulması mümkün değilse veya parçaların sadece faydalı model konusu buluşu meydana getirmek için gerekli olduğu açıkça

¹⁸² Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 209.

¹⁸³ Şehirali, *Patent Hakkının Korunması*, s. 80.

görülüyor ya da üçüncü kişilerce biliniyorsa, ürünü oluşturan parçaların üretilmesi de üretim kavramı içerisine dahil edilecektir¹⁸⁴.

2.3.1.2. Satış

Faydalı model konusu ürünün satılması, ürün üzerindeki hakları kullanma yetkisinin üçüncü kişilere devredilmesi demektir. Satım, yalnızca mülkiyetin nakli değil, aynı zamanda faydalı model konusu ürün üzerinde vasıtalı veya vasıtasız zilyetlik sağlayan kiralama, mülkiyeti muhafaza kaydıyla devir, lisans verilmesi, ödünç verme gibi her türlü hukuki işlemi de kapsar. Ayrıca satımın ivazlı ya da ivazsız olması korumanın kapsamını değiştirmez¹⁸⁵.

2.3.1.3. Kullanma

Faydalı model konusu buluşu tekeli olarak kullanma hakkı buluş sahibine aittir. Kullanımın devamlı olma zorunluluğu yoktur¹⁸⁶. Ticari amaç taşımayan ve özel alandaki kullanımlar dışında tüm kullanımlar faydalı model hakkının kapsamında faydalı model sahibi tarafından engellenebilir¹⁸⁷.

2.3.1.4. Elde Bulundurma

Faydalı modele konu buluşun kişisel amaçlar dışında herhangi bir amaçla elde bulundurulması, faydalı model sahibinin haklarını ihlal eder. Ancak, ürünü tüketmek üzere elinde bulunduran nihai tüketicilerin ürünü elde bulundurduklarından bahisle, faydalı model sahibinin haklarını ihlal ettiği söylenemez. Burada ürünü elinde bulundurmaktan kasıt faydalı model konusu ürünü üretmek, satmak, kullanmak ya da ithal etmek amacıyla elde bulundurmaktır. Bu anlamda faydalı model konusu ürünü nihai tüketiciye sunmak üzere elde bulunduran satıcılar, nakliyeciler, ambalajcılar, depocular, bayiler, toptancılar, tamirciler ve tedarikçiler faydalı model sahibinin izni olmadıkça mütecaviz kabul edilirler¹⁸⁸.

¹⁸⁴ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 210.

¹⁸⁵ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 210.

¹⁸⁶ Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 81.

¹⁸⁷ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 210.

¹⁸⁸ Tekinalp, s. 577; Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz*, s. 73.

2.3.1.4. İthalat

İthalat, faydalı model konusu ürünün koruma ülkesi dışında bir ülkeden, koruma sağlayan ülkeye getirilmesidir. Koruma konusunda ithalatın amacının herhangi bir önemi yoktur. Üretimin yapıldığı ülkede ürün, faydalı modellerle korunmasa da bu ürünün faydalı modellerle korunduğu ülkeye ithali tekerci hak kapsamında sayılacaktır¹⁸⁹.

2.3.2. Buluşun Dolaylı Kullanılması

Buluşun dolaylı olarak kullanılması, buluşun kullanma yetkisi olmayan kişilere verilmesi anlamına gelmektedir. Patent sahibinin, patent konusu buluşun uygulanmasını mümkün kılan ve buluşun esasını teşkil eden bir kısmı ile ilgili unsurların veya araçların üçüncü kişiler tarafından, patent konusu buluşu kullanmaya yetkili olmayan kişilere verilmesini önleme hakkı vardır. Bu hükmün uygulanabilmesi için, söz konusu üçüncü kişilerin, bu unsurların veya araçların buluşu uygulamaya yeterli olduğunu ve bu amaçla kullanılacağını bilmeleri veya bu durumun yeterince açık olması gerekir. Sözü edilen unsurlar veya araçlar piyasada her zaman bulunabilen ürünler ise, üçüncü kişiler söz konusu kişileri, belirtilen fiilleri yapmaya tahrik etmediği takdirde bu maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanmaz (PatKHK md. 74).

2.4. Faydalı Modelin Korunması

Sınai haklar, hak sahibine inhisari nitelikte ve tekeli bir koruma sağlar. Bu haklar iki yönlü olup hem hak sahibinin buluştan kaynaklanan hakkı tek başına kullanabilmesi, hem de buluş üzerinde hakkı olmayan üçüncü kişilerin buluştan ekonomik menfaatler elde etmelerini önlemeye yöneliktir. Buluşunun, buluşu gerçekleştirmek için harcadığı fikri emek, zaman ve para karşılığında elde etmeyi planladığı ekonomik gelirin, buluş için hiçbir emek harcamamış kişiler tarafından serbestçe kullanılmasına izin verilmesi hakkaniyete uygun olmayacaktır. Ayrıca, patent kanunlarının amacı buluş faaliyetlerini özendirmek olduğuna göre, kişilerin emek harcamadan her buluştan kolayca yararlanmalarına müsaade

¹⁸⁹ Şehirali, *Patent Hakkının Korunması*, s. 82; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 210.

etmek, kanunun amacına uygun olmayacaktır. Öyleyse, buluşçuya inhisari nitelikte bir hak sağlamak, gerek buluşçunun gerekse toplumun menfaati için uygundur¹⁹⁰.

2.4.1. Faydalı Model Hakkına Tecavüz

Faydalı model hakkına tecavülden bahsedebilmek için öncelikle faydalı model belgesi ile korunan bir buluşun varlığı gereklidir. Faydalı model belgesi ile korunan buluşun, hak sahibi dışında kişilerce kullanılması, hak sahibinin tekel hakkının zedelenmesi anlamına gelmektedir. İşte kanunda açıkça düzenlenmiş olan haksız saldırı niteliğindeki fiiller, tecavüz olarak nitelendirilmektedir.

Patent ve faydalı model haklarına tecavüz halleri 551 sayılı PatKHK'nin 136. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre; aşağıda yazılı fiiller patentten doğan hakka tecavüz sayılır:

a - Patent sahibinin izni olmaksızın buluş konusu ürünü, kısmen veya tamamen üretme sonucu taklit etmek,

b - Kısmen veya tamamen taklit suretiyle meydana getirildiğini bildiği veya bilmesi gerektiği halde, tecavüz yoluyla üretilen ürünleri satmak, dağıtmak veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarmak veya bu amaçlar için ithal etmek veya ticari amaçla elde bulundurmak veya uygulamaya koymak suretiyle kullanmak,

c - Patent sahibinin izni olmaksızın buluş konusu olan usulü kullanmak veya buluş konusu usulle doğrudan doğruya elde edilen ürünleri satmak, dağıtmak veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarmak veya bu amaçlar için ithal etmek veya uygulamaya koymak suretiyle kullanmak,

d - Patent sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans veya zorunlu lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devir etmek,

e - Bu maddenin 1 inci ila 4. bendlerinde yazılı fiillere iştirak veya yardım veya bunları teşvik etmek veya hangi şekil ve şartlarda olursa olsun bu fiillerin yapılmasını kolaylaştırmak;

f - Kendisinde bulunan ve haksız olarak üretilen veya ticaret alanına çıkarılan eşyanın nereden alındığını veya nasıl sağlandığını bildirmekten kaçınmak.

¹⁹⁰ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz*, s. 149.

Patent ve faydalı model başvuruları bu KHK'nin 55. maddesine göre yayınlandığı takdirde başvuru sahibi, buluşa vaki tecavüzlerden dolayı hukuk ve ceza davası açmaya yetkilidir. Tecavüz eden, başvurudan veya kapsamından haberdar edilmiş ise başvurunun yayınlanmış olmasına bakılmaz. Tecavüz edenin kötü niyetli olduğuna mahkeme tarafından hükümlenirse, yayından önce de tecavüzün varlığı kabul edilir. Ancak mahkeme, patent veya faydalı modelin verildiğine ilişkin ilanın ilgili bültende yayımlanmasından önce öne sürülen iddiaların geçerliliğine ilişkin olarak karar veremez.

Patentlerden farklı olarak faydalı model belgesinden kaynaklanan hakkın üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği, yani tecavüzün söz konusu olmadığı haller PatKHK md. 158'de düzenlenmiştir. Bu hükme göre; faydalı model belgesi konusu buluşun özü, üçüncü kişi veya kişilerin tarifname, resim ve modellerinden, teçhizatından veya tesisatından bu kişi veya kişilerin izni olmadan alındığı takdirde, bu kanun hükmünde kararname ile faydalı model belgesi verilerek sağlanan koruma, faydalı model belgesi sahibi tarafından bu kişi veya kişilere karşı ileri sürülemez.

2.4.1.1. Ürünü Taklit Etmek

Faydalı model belgesine konu ürünün, sahibinin izni olmaksızın üçüncü kişiler tarafından üretilmesi tüm ülkelerin hukuksal düzenlemelerinde tecavüz olarak nitelendirilmektedir. İzinsiz kullanma; faydalı modelin izin alınmaksızın, iznin reddedilmesine veya herhangi bir sebeple sona ermesine rağmen veya izin kapsamını aşacak tarzda kullanılmasıdır¹⁹¹. Tecavüzün ne miktarda ve ülkenin neresinde gerçekleştirildiği tecavüzün varlığı için önemli değildir. Ancak ABD ve İngiltere'nin patent kanunlarında üretimin tecavüz sayılabilmesi için, ülke sınırları içerisinde üretim yapılması şarttır¹⁹².

Patent kanunlarında, ürünün üretilmesine ilişkin tekelci hakka tecavüzün oluşması için herhangi bir kusur koşulu aranmamaktadır yani, ürünü izinsiz olarak üreten üçüncü kişinin buluştan hiç haberi olmasa bile tecavüz söz konusu olur¹⁹³.

¹⁹¹ Tekinalp, s. 576.

¹⁹² Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 103.

¹⁹³ Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 104.

2.4.1.2. Tecavüze Konu Ürünleri Ticaret Alanına Çıkarmak

Bir ürünü, taklit edilerek üretildiğini bilerek ticaret alanına çıkarmak tecavüz fiili olarak nitelendirilmiştir. Taklit ürünün ticaret alanına çıkarılmasından kasıt; ürünün satılması, dağıtılması ve satılmak amacıyla ithal edilmesidir. Taklit edilerek üretilen ürünün taklit olduğunu bilmek veya bilecek durumda olmak tecavüz için yeterlidir, yani ürünün taklit olduğunu bilmemek tecavüz teşkil etmeyecektir¹⁹⁴. Eğer faydalı model konusu ürün, zorunlu lisans veya kamu yararı gerekçesiyle devlet tarafından verilen yetkiye dayanılarak satılmışsa tecavüzün varlığından söz edilemez. Yine aynı şekilde satılan ürün, faydalı model belgesi sahibinin verdiği yetkiyle ülke pazarına çıkarılmışsa bu aşamadan sonraki fiiller tecavüz teşkil etmeyecektir¹⁹⁵.

2.4.1.3. Lisans Haklarına Aykırı Davranmak

Faydalı model sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans veya zorunlu lisans yoluyla devredilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devretmek tecavüz sayılmıştır.

Sözleşmeye dayalı lisansın düzenlendiği md. 88 ile, tecavüz teşkil eden fiillerin düzenlendiği md. 136'nın birlikte değerlendirilmesi ile şu sonuçlara varmak mümkündür¹⁹⁶:

- Belirli bir bölge ile sınırlı olarak verilmiş olan bir lisans sözleşmesinde, lisans alanın faydalı model konusunu bu sınırı aşarak kullanması,
- Faydalı model konusunun satımına ilişkin bir lisans sözleşmesinde lisans alanın patent konusunu ihraç etmesi,
- Faydalı model konusunun üretimine ilişkin bir lisans sözleşmesinde lisans alanın patent konusunu ihraç etmesi,
- İnhisari olan veya olmayan lisans sözleşmelerinde aksine hüküm bulunmadığı sürece, lisans alanın faydalı modeli kullanım hakkını başkalarına devretmesi,
- İnhisari olan veya olmayan lisans sözleşmelerinde aksine hüküm bulunmadığı sürece lisans alanın faydalı modelin kullanım hakkına ilişkin alt lisans vermesi.

¹⁹⁴ Yurtsever, s. 52; Noyan, s. 430; Tekinalp, s. 577.

¹⁹⁵ Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 106.

¹⁹⁶ Tekinalp, s. 578; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 123.

2.4.1.4. Bilgi Vermekten Kaçınmak

Haksız olarak üretilen veya ticaret alanına çıkarılan tecavüzlü ürünlerin nereden alındığını ya da nasıl temin edildiğini bildirmekten kaçınmak da faydalı model hakkına tecavüz olarak değerlendirilir. Taklit ürünü gerek elinde bulunduran, gerekse kullanmak amacıyla satın alan müşteri, ticaret alanına çıkarılan ürünün taklit olduğunu bilmeseyse ya da bilebilecek durumda olmasa bile, bilgi vermekten kaçınıyorsa tecavüz fiili gerçekleşmiş demektir. Bilgi verildiği takdirde faydalı model hakkına tecavüz yoluyla piyasaya sürülen üründen dolayı sorumluluk doğmayacaktır¹⁹⁷.

2.4.1.5. Tecavüz Fiiline İştirak Etmek

Faydalı model konusu ürünün herhangi bir şekilde haksız olarak kullanılmasını; iştirak etmek, yardım etmek, teşvik etmek veya kolaylaştırmak yoluyla desteklemek de tecavüz olarak değerlendirilmektedir. Tecavüz fiiline iştirak ile ilgili 136. maddenin gerekçesinde, tecavüze konu ürünün taklidinin yapılmasının kolaylaştırılması ve teşviki de tecavüz sayılacak denilmektedir¹⁹⁸.

İştirak, yardım, teşvik ve kolaylaştırmada bu fiilleri işleyenlerin asıl mütecavizin, fiilinin tecavüz oluşturduğunu bilmeleri veya bilebilecek durumda bulunmaları gerekir. Ancak işçiler, iştirak eden veya kolaylaştıran olarak nitelendirilemezler. Çünkü onların fiilleri tecavüze değil, kendilerine iş sözleşmesi ile yükletilen borcun ifasına yöneliktir¹⁹⁹.

2.4.2. Tecavüzdən Kaynaklanan Hukuk Davaları

Faydalı model sahibinin haklarının ihlali halinde, bu hakkı ihlal edenler bakımından bir takım hukuki ve cezai yaptırımlar gündeme gelecektir. Bunlar, hak sahibinin zararının tespitine, tecavüzün önlenmesine ve giderilmesine, tecavüz nedeniyle uğranan maddi ve manevi zararın tazminine yönelik davalar ve buna bağlı taleplerdir. Hak sahibinin tecavüzlere karşı korunmasının amacına uygun olarak yaptırımların caydırıcı nitelikte olması gerekmektedir²⁰⁰.

¹⁹⁷ Noyan, s. 432.

¹⁹⁸ Noyan, s. 432.

¹⁹⁹ Tekinalp, s. 579.

²⁰⁰ Şehirali, *Patent Hakkının Korunması*, s. 131.

Faydalı model sahibinin ve başvuru sahibinin hukuk davaları kapsamında mahkemeden talepleri PatKHK md. 137’de şu şekilde belirtilmiştir: “Patentten doğan hakkı tecavüze uğrayan patent sahibi, mahkemeden, özellikle aşağıdaki taleplerde bulunabilir:

a- Patentten doğan haklara tecavüz fiillerinin durdurulması talebi,

b- Tecavüzün giderilmesi ve maddi ve manevi zararın tazmini talebi,

c- Patentten doğan haklara tecavüz suretiyle üretilen veya ithal edilen ürünlere, bunların üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara ve patente bağlı bir usulün kullanımını sağlayan araçlara el konulması talebi,

d- Mümkün olduğu takdirde bu fıkranın üçüncü bendi uyarınca el konulan ürün ve araçlar üzerinde kendisine mülkiyet hakkının tanınması talebi, (Bu durumda, söz konusu ürünlerin değeri, tazminat miktarından düşülür. Bu değer, kabul edilen tazminatı aştığı zaman, patent sahibinin fazlayı karşı tarafa ödemesi gerekir.)

e- Patentten doğan haklara tecavüzün devamını önlemek üzere tedbirlerin alınması, özellikle bu maddenin üçüncü bendine göre el konulan ürünlerin ve araçların şekillerinin değiştirilmesi veya patentten doğan haklara tecavüzün önlenmesi için, kaçınılmaz ise, imhası talebi,

f- Patentten doğan haklara tecavüz eden kişi aleyhine verilen mahkeme kararının, masrafları tecavüz eden tarafından karşılanarak, ilgililere tebliğ edilmesi ve kamuya ilan yoluyla duyurulması talebi,

5846 sayılı FSEK, kusur ve zarar koşulunu gerektirmeyen davalar arasında kazancın iadesi davasına da yer vermiştir. 5846 sayılı yasada öngörülen bu dava türü, sınai haklara ilişkin KHK’den daha ileri düzeydedir. Patentler ve faydalı modeller için bu tip bir dava düzenlenmemiştir. Aslında faydalı modelin haksız olarak kullanılması halinde de yoksun kalınan kazancın talep edildiği özel bir dava türünün KHK’de yer alması gerekmektedir. Yoksun kalınan kazanç, bir dava türü değil, maddi zararın bir türü niteliğindedir. Elde edilen kazancın iadesi davası kusur ve zarar şartını gerektirmez, oysa sınai haklar ile ilgili KHK’lerdeki düzenleme yoksun kalınan kazancın talep edilebilmesi için mutlaka failin kusurunun ve zararının kanıtlanması gerektiği yönündedir. Sınai hakların ihlali halinde de, tıpkı 5846 sayılı yasadaki gibi kusur ve zararın ispatı koşulu

gerektirmeyecek şekilde, yoksun kalınan kazancın iadesi davasına yer verilmesi isabetli olabilir²⁰¹.

2.4.2.1. Tespit Davaları

2.4.2.1.1. Delilleri Tespiti

Delillerin tespiti davasında, faydalı model hakkına tecavüz teşkil eden fiillerin tespiti talep edilir. Delillerin tespiti HUMK'ta düzenlenen genel nitelikteki delillerin tespiti gibi bir ihtiyati tedbir talebi olarak nitelendirilebilir²⁰². 551 sayılı KHK'nin ilk şeklinde md. 150'nin başlığı "Delillerin Tespiti Davası" şeklinde düzenlenmişti. 5914 sayılı kanun ile yapılan değişiklik neticesinde başlık "Delillerin Tespiti" şeklinde değiştirilmiştir. Bunun sebebi, düzenlemenin kenar başlığı ile içeriği arasındaki uyumsuzluktur. Değişiklik öncesinde maddenin kenar başlığından, delillerin tespitinin ayrı bir dava türü olduğu manası çıkarılmaktaydı. Oysa delillerin tespiti davası ile tespit talebi farklı kavramlardır. Tespit davasının konusunu hukuki ilişkiler oluşturur. Tespit talebinde ise davanın karara bağlanmasına yardımcı olacak delillerin kaybolmasını önlemeye yönelik tedbirler alınmaktadır. Delillerin tespitinin konusu çoğu kez maddi vakıalar olduğu için, delillerin tespiti ayrı bir dava konusu olamaz²⁰³. 5914 sayılı kanun ile yapılan diğer bir değişiklik de PatKHK md. 153'te yer alan "tespit davaları ve ihtiyati tedbirlerle ilgili diğer hususlar hakkında HUMK hükümleri uygulanması" hükmünün başlığının "tespit davaları" yerine "tespit talepleri" olarak değiştirilmesidir.

5914 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce delillerin tespitinin, tedbir talebi mi yoksa dava mı olduğu konusunda birçok tartışma vardı. Şehirli ve Suluk'a göre, maddede söz konusu olan aslında HUMK'taki delillerin tespiti talebidir. Maddenin başlığında yer alan dava kelimesi yanlışlıkla kullanılmıştır, çünkü delillerin tespiti bir dava değildir. Buna karşılık Yargıtay'ın da katıldığı doktrindeki hakim görüşe göre, maddede fikri mülkiyet hukukuna özgü bir düzenlemenin bulunduğu, kanun koyucunun eda davasının açılacağı

²⁰¹ Ahmet Kılıçoğlu, *Fikri Hakların İhlalinde Açılacak Hukuk Davaları, Hirsch'ten Günümüze Fikri Haklar Tebliği*, Ankara 2004, s. 46.

²⁰² Noyan, s. 448; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 147; Yurtsever, s. 63.

²⁰³ Baki Kuru, Ramazan Aslan ve Ejder Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları*, Ankara 2002, s. 719.

hallerde tespit davası açılmayacağı kuralına ait bir istisna tanındığı ve bunun da delillerin tespiti davası olarak düzenlendiği kabul edilmektedir²⁰⁴. Doktrinde bu düşüncenin temel dayanakları olarak şunlar gösterilmiştir²⁰⁵:

- Madde başlığındaki “dava” kelimesi yanlışlıkla kullanılmış olamaz çünkü, sınai haklarla ilgili tüm kararnamelerde aynı başlık kullanılmıştır. Ayrıca, delillerin tespiti davası başlıklı maddenin hemen ardından, ihtiyati tedbir talebi başlıklı maddenin düzenlenmiş olması yanlış kullanımdan bahsedilemeyeceğinin göstergesidir.

- Kararnamede, “tespit davaları ve ihtiyati tedbirlerle ilgili hususlar hakkında HUMK hükümleri uygulanır” hükmü yer almaktadır. Maddede tespit davalarından bahsedilmektedir. Fakat kararnamelerde tespit davası olarak, sadece tecavüzün mevcut olmadığı hakkında dava düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu yüzden hükümdeki çoğul ifadenin kastettiği, ikinci bir tespit davasının daha olması gerekir ki bu dava delillerin tespiti davasından başkası değildir.

- 551 sayılı KHK'nin gerekçesinde “kararnamenin 150. maddesindeki delillerin tespiti davasının patentle sağlanan hakları ileri sürmeye yetkili ancak hukuki korumalara yabancı olmaları nedeniyle, kanuni hakların ayrıntılarını bilemeyecek durumda olan kişilere yol göstermek amacıyla tespit davası açma imkanı tanındığı belirtilmektedir. Yani kanun koyucunun iradesi de delillerin tespitinin özel bir tespit davası olması yönündedir.

551 sayılı PatKHK md. 150'ye göre delillerin tespitini, faydalı modelle ilgili sağlanan hakları ileri sürmeye yetkili olan buluşçu, müracaat eden, hizmet buluşlarında işveren, ortak buluşlarda ortaklardan her biri, lisans sahipleri ve aynı hak sahipleri isteyebilecektir²⁰⁶.

Delillerin tespiti ve ihtiyati tedbir taleplerinde aşağıdaki hususların değerlendirilmesi gerekmektedir²⁰⁷:

- 1) Dava konusu faydalı model başvurusunun ilgili bültende yayınlanıp yayınlanmadığı,

²⁰⁴ Şükrü Yıldız, *Makalelerim 1988-2007, Makale 18 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Yapılan Değişiklikler, Yetkin Yayınları*, Ankara 2008, s. 399.

²⁰⁵ <http://www.fikrimulkiyet.com/images/5194%20sayili%20kanunla%20f%DDkr%DD%20m%DCIk%DDyet%20mevzuatinda%20yapilan%20de%20%26%238230%3B.pdf>, Saraç; Tahir, 5194 Sayılı Kanunla Fikri Mülkiyet Mevzuatında Yapılan Değişiklikler, s. 9, erişim aralık 2010.

²⁰⁶ Yurtsever, s. 63.

²⁰⁷ Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü 1. Ulusal Sempozyumu, s. 168.

- 2) Yayınlanmamışsa, tecavüz ettiği iddia edilen kişinin başvurudan haberdar edilip edilmediği,
- 3) Yayın tarihi itibarıyla buluşun korunan unsurlarını içeren istemlerinin neler olduğunun ve neleri kapsadığının,
- 4) Yıllık ücretlerin tamamının süreleri içinde ödenip ödenmediğinin,
- 5) Davacının hak sahipliğinin var olup olmadığının,
- 6) Faydalı modele itiraz edilip edilmediğinin,
- 7) Faydalı model istemlerinin neler olduğunun, araştırılması ve değerlendirilmesi şarttır.

Delillerin tespiti işlemi tedbir niteliğinde olduğundan, itiraza konu olur ve kesin hüküm teşkil etmez. Aleyhine delil tespiti yapılan kimse tarafından tespit işlemine itirazda bulunarak ileride açılacak davada bu tespitin kesin delil olması niteliği zayıflatılmaktadır. Yani aleyhine tespit yaptırılan kişiye karşı ileride açılacak olan davada, daha önce yapılmış olan tespite itiraz nedeniyle yeniden keşif yapılması gerekecektir. Ancak, fikri mülkiyet hukukunda çoğu zaman ikinci bir tespit yapılması imkanı bulunmamaktadır. Bu durum, tecavüzün ispat edilememesi ve hak sahiplerinin ciddi şekilde zarara uğramaları tehlikesine yol açmaktadır. Şayet ilk yapılan tespit bir dava sonucu olsaydı, ortaya çıkan karar bir ilam niteliğinde olacağından artık itiraz değil temyizi söz konusu olacaktı. Böylece, bir mahkemenin tespit ettiği bir husus, başka bir mahkeme tarafından inceleme konusu yapılamayarak delil tespitinin kesin delil olma niteliği güçlendirilmiş olacaktı²⁰⁸.

2.4.2.1.2. Tecavüzün Tespiti Davası

Patent ve faydalı modeller için özel olarak düzenlenmiş bir tecavüzün tespiti davası bulunmamaktadır. Ancak, faydalı model belgesi sahibi dilerse TTK'nin haksız rekabete ilişkin hükümlerine dayanarak bu yöndeki talebini ileri sürebilecektir²⁰⁹.

²⁰⁸<http://www.fikrimulkiyet.com/images/5194%20sayili%20kanunla%20f%DDkr%DD%20m%DCIk%DDyet%20mevzuatinda%20yapilan%20de%20%26%238230%3B.pdf>, Saraç; Tahir, 5194 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler, s. 10, erişim aralık 2010.

²⁰⁹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 339.

2.4.2.1.3. Tecavüzün Mevcut Olmadığı Hakkında Dava

PatKHK md. 149'da patente tecavüzün mevcut olmadığı ile ilgili dava açılabilceği düzenlenmiştir. Bu dava, faydalı model belgeleri için de geçerlidir. Ankara 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'nde görülen dava, davacı yanın ürettiği programlanabilir kontör cihazının, davalının faydalı model belgesi konusu olan otomatik başlama cihazı ile çok farklı teknik özelliklere sahip olmadığı iddiasıyla, 551 sayılı KHK'nin 149. maddesine dayanılarak açılmış tecavüzün bulunmadığının tespiti istemine ilişkindir. Davalı yan, 12.06.2003 tarihli ihtar ile davacının eyleminin faydalı model belgesi ile korunan davalı hakkına tecavüz niteliğinde olduğu bildirilmiş olmakla, kararnamenin 149. maddesinde öngörülen dava koşulu oluşmuş bulunmaktadır. Davalının keşide ettiği ihtarın konusunu, faydalı model belgesinin konusunu oluşturan otomatik başlama özelliği içeren cihazın bir parçası oluşturmaktadır. Hükme esas alınan bilirkişi raporunda ise; karşılaştırma yapılan cihazlar faydalı model belgesinin konusu olan aparatın da içinde bulunduğu cihazın bütünüdür. Oysa davalı yan, cihazın bütünü açısından bir tecavüzün varlığından söz etmemekte, cihaz içinde faydalı model belgesinin konusunu oluşturan ve özet ve istemlerde belirtilip belge ile koruma altına alınan aparata dayalı olarak tecavüzden bahsetmektedir. O halde, mahkemece tecavüzün varlığının saptanması için cihazların bir bütün olarak karşılaştırması yerine, faydalı model belgesi konusunu oluşturan ve özet ve istemlerde ifadesini bulan aparat ile ilgili bir karşılaştırma yapılması gerekirken, yazılı gerekçeyle dava konusu edilmeyen cihazların karşılaştırması sonucu düzenlenmiş bilirkişi raporuna dayanılarak hüküm kurulmuş olması bozmayı gerektirmiştir²¹⁰.

149. md. hükmünde “menfaati olan herkes, patent sahibine karşı dava açarak, fiillerinin patentten doğan haklara tecavüz teşkil etmediğine karar verilmesini talep edebilir” denilmektedir. Davanın, patent/faydalı model belgesi sahibine karşı açılacağı açıkça düzenlendiğine göre, başvuru halindeki bir buluşla ilgili olarak, başvuru sahibine karşı patente tecavüzün mevcut olmadığı hakkında dava açılması mümkün değildir. Ayrıca, kendisine karşı patent ya da faydalı model hakkına tecavüzden dolayı dava açılmış olan kimse, artık tecavüzün mevcut olmadığı hakkında dava açamaz²¹¹.

²¹⁰ Yargıtay 11. HD 04.10.2007 tarih ve 2006/3973 E. 2007/12431 K. sayılı kararı, Sinerji İçtihat ve Mevzuat Programları, erişim aralık 2010.

²¹¹ Yurtsever, s. 61; Noyan, s. 447.

Türkiye’de belirli bir yatırım için girişimde bulunacak kişi, yatırım yapmayı planladığı ticari ve sınai alanın, başkalarının sınai alanına tecavüz teşkil edip etmediğini garanti altına alma ihtiyacı duyabilir. Bu amaca yönelik olarak, tecavüzün mevcut olmadığı hakkında dava açmadan önce hak sahibinin görüşlerini noter aracılığı ile öğrenebilir. Eğer hak sahibi, tebliğden itibaren bir ay içinde cevap vermezse ya da hak sahibinin verdiği cevap menfaat sahibi tarafından kabul edilmezse, talepte bulunan kişi tecavüzün mevcut olmadığına dair dava açabilir²¹². Dava açmakta menfaati olan kişinin, hak sahibine noter aracılığı ile yapacağı bildirim zorunlu değil, isteğe bağlıdır. Ancak hak sahibi, bildirim yapılmaması nedeniyle herhangi bir zarara uğramışsa, BK md. 41 uyarınca bildirimde bulunmayan kişiye karşı tazminat davası açabilir²¹³. Bahsi geçen noter bildirim, doktrindeki baskın görüşe göre, isteğe bağlı olarak kabul edilmekte iken, Şehirali’ye göre bir zorunluluktur. Davanın açılabilmesi için hak sahibinin “noter bildirimine cevap vermemesi veya cevabın kabul edilmemesi” gerektiğinden, noter bildiriminin dava açmak için ön koşul olduğu Şehirali tarafından ileri sürülmüştür²¹⁴.

Tecavüzün mevcut olmadığı hakkında dava, bir menfi tespit davasıdır. Bu davanın diğer tespit davalarından farkı, eda davasının açılabilceği hallerde de açılmasının mümkün olmasıdır²¹⁵.

2.4.2.2. Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi (Men’i) Davaları

Mevcut veya olası bir tecavüzün ya da daha önce gerçekleşmiş bir tecavüzün tekrarlanma ihtimalinin varlığı halinde tecavüzün men’i davası açılabilir. PatKHK’da önleme davasından söz edilmemiştir. Oysa EndTasKHK ve CoğışKHK’da tecavüz fiillerinin durdurulması yanında, önlenmesi talebine de açıkça yer verilmiştir. PatKHK’da önleme davasının düzenlenmemiş olmasına rağmen, bu talebin de ileri sürülebileceğini kabul edebiliriz²¹⁶.

²¹² Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 340; Noyan, s. 446; Tekinalp, s. 590.

²¹³ Tekinalp, s. 590.

²¹⁴ Şehirali, *Patent Hakkının Korunması*, s. 179.

²¹⁵ Noyan, s. 446.

²¹⁶ Tekinalp, s. 580.

Faydalı model belgesi sahibi, faydalı modele konu ürün ile ilgili, KHK'nin 136. maddesinde belirtilen tecavüz niteliğindeki fiillerin başlama veya tekrarlanma tehlikesini öngördüğü hallerde bu davayı açabilecektir.

Tecavüzün önlenmesi davasında, faydalı model sahibinin mutlak hakkı ihlal edildiğinden kusur araştırması yapılmaz Hukuka aykırı bir fiilin varlığı dava açılabilmesi için yeterlidir²¹⁷. Dava, niteliği itibarıyla eda davasıdır²¹⁸.

Kayseri Asliye Ticaret Mahkemesi'nde görülen bir davada davacı vekili, bu ve birleşen dava ile müvekkilini maruf ve meşhur ettiği ve TPE'den 01.07.1996 tarihinden itibaren 10 yıl geçerli olmak üzere aldığı faydalı model belgesi ile koruma altında olan, beyaz eşyaların üzerine konulmasına yarayan bir mamül yaptığını, davalıların aynı mamülü haksız olarak imal edip, haksız rekabet yaptıkları gibi patent hakkına da tecavüz ettiklerini ileri sürerek, patentten doğan haklarına olan tecavüzün önlenmesine, haksız tecavüz ve haksız rekabetin de önlenmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, müvekkilinin ve bazı üreticilerin bu ürünü yıllardır üretip sattığını, davacının ürününün yeni olmadığını savunarak davanın reddini talep etmiştir. Mahkemece dava konusu ürünün buluş niteliğinde olmadığı, eskiden beri kullanıla geldiğinin kabul edildiği, ancak TPE tarafından verilmiş belge olduğu, davalılarında bu belgenin iptali için dava açmadıkları, bu şekilde davacının faydalı modelden doğan haklarının korunması gerektiği gerekçesiyle davalıların haksız tecavüzlerinin önlenmesine karar verilmiştir. Kararı, davalılar vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına ve enstitü tarafından koşullarının gerçekleştiği kabul edilerek, davacı adına tescil edilen faydalı model hakkının, davalılar tarafından açılacak bir dava ile iptal edilmedikçe, davacı tarafın 551 sayılı KHK'nin davacıya sağladığı hakların önlenmesi mümkün bulunmamasına göre, davalılar vekilinin temyiz itirazlarının reddi ile hükmün onanması gerekmiştir²¹⁹.

²¹⁷ Yurtsever, s. 138; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 154; Tekinalp, s. 580; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 341.

²¹⁸ Yavuz Alangoya, *Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren Yıldırım, Medeni Usul Hukuku, Alkam Yayınevi*, İstanbul 2005, s. 221.

²¹⁹ Yargıtay 11. HD 03.07.2000 tarih ve 2000/5514 E. 2000/6359 K. sayılı kararı, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

2.4.2.3. Tecavüzün Giderilmesi (Ref'i) Davaları

Tecavüzün giderilmesi davaları, tecavüz ile ortaya çıkan hukuka aykırı durumun sonuçlarının ortadan kaldırılarak, tecavüzdən önceki mevcut durumun ortaya çıkmasını sağlamaktır. Bir nevi eski hale iade davası olarak da nitelendirilebilir²²⁰. Tecavüzün men'i davarında zamanaşımı işlemezken, tecavüzün ref'i davalarında zamanaşımı işleyecektir. Çünkü hukuka aykırı sonucun doğmasıyla zamanaşımı işlemeye başlar²²¹

Tecavüzün önlenmesi ve giderilmesi davalarının işlevleri göz önünde bulundurulduğunda her iki davanın birbirini tamamlar nitelikte olduğu görülecektir. Tecavüzün önlenmesi davası ile tecavüz teşkil eden fiilin durdurulmasının, tecavüzün giderilmesi davası ile de tecavüzün sonuçlarının ortadan kaldırılmasının amaçlandığı düşünüldüğünde, her iki davanın da tek başına açılması ile faydalı model hakkı sahibinin menfaatlerine ulaşması mümkün görünmemektedir. O halde; tecavüzün durdurularak sonuçlarının ortadan kaldırılması ile elde edilecek hak sahibinin menfaatleri gereği, her iki davanın birlikte açılması daha uygun olacaktır. Zaten uygulamada her iki davanın genellikle birlikte açıldığı görülmektedir²²².

2.4.2.4. Tazminat Davaları

Faydalı modelden doğan hakkı tecavüze uğrayan kişi, mahkemeden tecavüzün önlenmesi ve giderilmesi taleplerinin yanı sıra tazminat talebinde de bulunabilir. Diğer haksız fiillerde olduğu gibi sınav haklarının ihlalinde açılacak tazminat davalarında da hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve uygun illiyet bağının bulunması şarttır.

2.4.2.4.1. Maddi Tazminat Davaları

PatKHK md. 138'e göre "patent sahibinin izni olmaksızın, patentle korunan ürünü üreten, satan, dağıtan veya başka bir şekilde ticaret alanına çıkararak veya bu amaçlar için ithal eden veya ticari amaçla elde bulduran veya patentli bir usulü kullanan kişi, hukuka aykırılığı gidermek ve sebep olduğu zararı tazmin etmekle yükümlü olur. Patentle korunan buluşu herhangi bir şekilde kullanmakta olan kişi, patent sahibinin patentin varlığından ve

²²⁰ Tekinalp, s. 581.

²²¹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 341.

²²² Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 154; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 341.

tecavüzden kendisini haberdar etmesi ve tecavüzü durdurmasını talep etmesi halinde veya kullanmanın kusurlu bir davranış teşkil etmesi halinde, sebep olduğu zararı tazmin etmekle yükümlüdür”.

Maddi zarar, zarar görenin malvarlığındaki azalma ile mahrum kalınan kardır. Tazminat davaları ile elde edilmek istenen amaç, zarar görenin iktisadi durumunu eski hale getirmek olduğundan tazminat miktarı asla zarar miktarını aşamaz²²³.

Faydalı model tecavüzü yüzünden maddi tazminat davası açan davacının, zarar miktarını ve kaçırılan sözleşme fırsatlarını kanıtlaması oldukça zordur. Doktrinde sınai hak tecavüzünden doğan zararın hesaplanmasında, bilirkişi raporlarına itimat edildiği; bilirkişilerin ise ticari defterlerle yetindiği açıklanmaktadır. PatKHK md. 139’da “davacı, faydalı modelin izinsiz kullanılması sonucunda uğradığı zarar miktarının belirlenmesi için davalıdan, faydalı modelin izinsiz kullanılması ile ilgili belgeleri vermesini talep edebilir” ifadesine yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemenin Türk Hukuk’unun genel hükümlerinden olan “kimse kendi aleyhine olan belgeleri mahkemeye ibrazla yükümlü tutulamaz” hükmü ile bağdaşmadığı görülmektedir. Faydalı model tecavüzünden doğan zararın miktarını kanıtlayan belgelerin verilmesini isteme hakkının sınırlanması gerekmektedir. Sınai haklar hukuku doktrinine göre davacı maddi zarar miktarının ispatı gayesi ile sınırlı olarak davalının defter ve diğer belgelerine dayanabilir. Maddi tazminat davası dışında tecavüzün durdurulması, giderilmesi davalarıyla ve el koyma, imha gibi taleplerle alakalı olarak söz konusu hükümden yararlanamaz. Davacı gerek fiili zararın gerek yoksun kalınan karın ispatı bakımından söz konusu hükümden yararlanabilir. Usul hukuku doktrinine göre Anayasa’da ifadesini bulan ispat hakkı ispat yasakları ile sınırlıdır. Hukuka aykırı yoldan elde edilen deliller mutlak gerçeğe ulaşamamak pahasına ispat faaliyetine konu edilemez²²⁴.

Yoksun kalınan kazanç, zarar gören patent sahibinin seçimine bağlı olarak, aşağıdaki değerlendirme usullerinden birine göre hesap edilir (PatKHK md. 140) :

a- Patentten doğan hakka tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, patent sahibinin patenti kullanması ile elde edebileceği muhtemel gelire göre;

b- Patentten doğan hakka tecavüz edenin, patent konusu buluşu kullanmakla elde ettiği kazançta göre;

²²³ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 341.

²²⁴ Tüzüner, s. 341.

c- Patentten doğan hakka tecavüz edenin, buluşu bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedeline göre.

Yoksun kalınan kazancın hesaplanmasında özellikle buluşun ekonomik önemi, patent hakkına tecavüz edildiği anda geçerlilik süresi ve tecavüz sırasında patente ilişkin lisansların sayısı ve çeşidi gibi etkenler göz önünde tutulur.

Aydın 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada davacı vekili, müvekkili şirketin faydalı model belgesine haiz olduğu, benzinle çalışan otomobilleri likit gazla çalışabilme özelliği sağlayan konventörlerin davalı tarafından kopyalanarak müvekkilinin rızası hilafına kullanıldığını ileri sürerek, davalı şirketin tecavüzünün önlenmesi ile davalının elde ettiği kazançta göre 5.000 TL. tazminatın davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, müvekkili şirketin LPG sistemi montajı esnasında talep halinde uygulamakta olduğu yağlama sisteminin ve kullandığı parçaların, davacı tarafın faydalı model başvurusu yaptığı sistem ve sisteme ait parçalar olmadığı, sistemi oluşturan parçaların piyasada her yerden ve her zaman temininin mümkün bulunduğu, davacının iddiasının aksine buluşun yenilik niteliği bulunmadığını, talep edilen tazminatın da fahiş olduğunu belirterek davanın reddini istemiştir. Mahkemece iddia, savunma, dosyadaki kanıtlar ve bilirkişi raporuna nazaran davacının patentten doğan haklarının iptaline kadar hukuki himayeden yararlanacağı, davalının eyleminin haksız rekabet oluşturduğu, tespit dosyası bilirkişi raporuyla sistemin davalı tarafından 204 araca takıldığı belirlendiği gerekçeleriyle, davalının davacı şirkete vaki müdahalesinin men'ine, 2.040 TL. tazminatın davalıdan tahsiline, fazlaya ilişkin istemin reddine karar verilmiştir. Karar, davalı vekilince temyiz edilmiştir. Dava, davacının faydalı model belgesine sahip olduğu, benzinle çalışan otomobillerin likit gazla çalışabilmesini sağlayan konventörlerin, davalı tarafından taklit edilerek kullanıldığı iddiasına dayalı olarak açılmış olan tecavüzün önlenmesi ve maddi tazminat istemine ilişkin olup davacı vekili, maddi tazminat istemlerinin davalının elde ettiği kazançta göre belirlenmesini talep etmiştir. Davalının eylemi ile zarara uğrayan davacının bu zararını ispat etme yükümlülüğü kendisindedir. Bu durumda mahkemece, davacının faydalı model belgesine haiz olduğu konventörlerin davalı tarafından uygulanması LPG dönüşüm sistemi içerisinde zorunlu olarak bulup bulunmadığı bilirkişi marifetiyle saptanarak, davalının 204 aracın tamamına bu sistemi takip takmadığı belirlenmek suretiyle, davalının elde ettiği kazançta göre davacı

zararının belirlenmesi gerekirken, bu husus irdelenmeden tazminat hesabı yapılması doğru olmamış ve kararın açıklanan nedenle davalı yararına bozulması gerekmiştir²²⁵.

2.4.2.4.2. Manevi Tazminat Davaları

Faydalı model hakkı tecavüze uğrayan kişi, uğradığı zarardan dolayı çektiği acı ve ruhsal sıkıntı nedeniyle manevi tazminat talebinde bulunabilecektir. Manevi tazminat davasının açılabilmesi için BK'nın 49. maddesindeki manevi tazminat talebine yönelik genel hükümlere bakmak gerekmektedir. Buna göre, şahsiyet hakkı hukuka aykırı şekilde tecavüze uğrayan kişi, uğradığı manevi zarara karşılık tazminat olarak, bir miktar paranın ödenmesini talep edebilir. Manevi tazminat hakkı ile güdülen amaç, hukuka aykırı fiiller nedeniyle sosyal, fiziksel ve duygusal olarak olumsuzluklar yaşayan hak sahiplerinin duygusal olarak tatmin edilmesi ile zarar verenlerin bir daha böyle bir eylemde bulunmasını önlemektir²²⁶. Doktrine göre manevi tazminatın amacı hem mütecavizleri cezalandırmak hem de caydırmaktır. Doktrine göre sınai haklarda manevi zarar nadiren ortaya çıkar; çünkü sınai hak sahibinin itibarının zedelenmesi üzerine zaten fiili zarar oluşur ve bu zarar da maddi tazminat yoluyla giderilir. Dolayısıyla her sınai hak tecavüzünde manevi tazminata gerek yoktur²²⁷.

2.4.2.4.3. İtibar Tazminatı Davaları

Maddi ve manevi tazminat talepleri dışında, tazminata konu faydalı buluşun kötü şekilde üretimi ya da uygun olmayan şekilde piyasaya sunulması sebebiyle buluşun itibarının zedelenmesi söz konusu ise, faydalı model hakkı sahibinin itibar tazminatı talep etmesi de mümkündür (PatKHK md. 142). Faydalı model belgesi sahibi faydalı modele konu ürünlerin kalitesini ne kadar yüksek tutarsa faydalı modelin itibarı o kadar artar. Faydalı modelin itibarı, faydalı model sonucu ürünlerin hitap ettiği tüketici kitlesi nezdinde ölçülür. Kötü taklit üretim ve uygunsuz arz, faydalı model sahibinin yıllarca uğraşarak inşa ettiği imajını bozar. Faydalı model belgesi sahibinin yıllarca emek sarf ederek inşa ettiği imaj, hem maddi hem manevi değer ifade etmektedir. Ama söz konusu manevi değer,

²²⁵ Yargıtay 11. HD 16.06.2003 tarih ve 2003/794 E. 2003/6405 K. sayılı kararı, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

²²⁶ Tekinalp, s. 586; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 443.

²²⁷ Tüzüner, s. 360.

faydalı model belgesi sahibinin kişiliği ile bağlantılıdır; faydalı model hakkıyla bağlantılı değildir. İtibar tazminatının, çift karakterli olmadığı; manevi tazminattan bağımsız nitelendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kararnamede hak sahibinin itibarı denilmemekte, “buluşun itibarı” denilmektedir. Sınai haklar hukukuna özgü işbu tazminat faydalı model belgesi sahibinin itibarına gelen zararı bertaraf etmez; orjinal ürünleri üreten ticari işletmenin itibarına gelen zararı da bertaraf etmez. Bizatihi sınai hak olarak faydalı modelin itibarına gelen zararı bertaraf eder. Fydalı modelin itibarına gelen zarar ise gerek hukuk gerek iktisat ilmine maddi boyutta yansır. Bu noktada doktrindeki karşı görüşün haklılığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerle ilk ulaşılan sonuç şöyledir. İtibar tazminatının ne maddi ne de manevi tazminatla bağlantısı bulunmaktadır. İtibar tazminatı muhakkak mevcut tazminat çeşitleri ile ilişkilendirilecek ise ancak maddi tazminatla ilişkilendirilebilir.²²⁸

2.4.2.5. Tecavüzden Kaynaklanan Hukuk Davalarında Usul

2.4.2.5.1. Görevli Mahkeme

PatKHK md. 146’da “Bu Kanun Hükmünde Kararnamede öngörülen davalarda, görevli mahkeme ihtisas mahkemeleridir. Bu mahkemeler tek hâkimli olarak görev yaparlar. Asliye hukuk ve asliye ceza mahkemelerinden hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendirileceği ve bu mahkemelerin yargı çevresini, Adalet Bakanlığı’nın teklifi üzerine HSYK belirler” denilmektedir. Bu mahkemeler tek hakimli olarak görev yapar. Fikri ve sınai haklar mahkemeleri Ankara, İzmir ve İstanbul’da bulunmaktadır. Bu mahkemelerin bulunmadığı yerlerde; bir asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde bu mahkeme, iki asliye hukuk olan yerlerde bir numaralı asliye hukuk mahkemesi, ikiden fazla asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde ise üçüncü asliye hukuk mahkemesi görevlendirilmiştir.

Uzmanlık gerektiren belirli konulardaki uyuşmazlıkların çözümünde, daha doğru kararlar verilmesini ve davaların kısa zaman içinde sonuçlandırılmasını sağlamak için ihtisas mahkemeleri kurulmuştur.

Genel mahkemeler ile özel mahkemeler arasında iş bölümü değil görev ilişkisi vardır. Mesela, fikri mülkiyete ilişkin bir dava ticaret mahkemesinde açılmışsa görevsizlik

²²⁸ Tüzüner, s. 363.

itirazı, davanın her aşamasında ileri sürülebileceği gibi hakim de re'sen görevsizlik kararı verebilir²²⁹.

2.4.2.5.2. Yetkili Mahkeme

PatKHK'nin 137. maddesinde patent ve faydalı modelden doğan hakka tecavüz halinde açılacak davalarda hangi mahkemelerin yetkili olduğu belirtilmiştir. Buna göre; davacının ikametgahı olduğu yer mahkemesi, suçun işlendiği yerdeki mahkeme ve tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yerdeki mahkeme davayı görmeye yetkilidir. Şayet davacı Türkiye'de ikamet etmiyorsa, sicilde kayıtlı patent vekilinin iş yerinin bulunduğu yerdeki mahkeme, vekillik kaydı silinmişse enstitü merkezinin bulunduğu yerdeki mahkeme yetkilidir. Birden fazla mahkemenin yetkili olduğu durumlarda yetkili mahkeme, ilk davanın açıldığı mahkemedir.

2.4.2.5.3. Dava Zamanaşımı

Patent ve faydalı modelden doğan haklara tecavüzden doğan davalarda BK'nın 60. maddesindeki zamanaşımına ilişkin hükümler uygulanır. Yani, zararın failinin öğrenilmesinden itibaren bir sene içinde, zararı doğuran fiilin vukuundan itibaren de on sene içinde dava açılması gerekmektedir. Maddede öngörülen bir yıllık zamanaşımı süresinin başlayabilmesi için hem zarar verenin hem de zararın öğrenilmiş olması gerekir. Bunlardan birinin öğrenilmiş olması zamanaşımının başlaması için yeterli olmayacaktır²³⁰. Ayrıca tecavüz fiilinin devam etmesi, zamanaşımının işlemlerini engellemez. Yani, hak sahibinin zararı öğrenmesi ile birlikte ileride ortaya çıkabilecek zararları da öğrenmiş kabul edilecek, bu nedenle bir yıllık süre de zararın ilk öğrenildiği andan itibaren işlemeye başlayacaktır²³¹.

2.4.2.5.4. Davanın Tarafları

Faydalı modelden doğan hakka tecavüz halinde dava açabilecek kişi öncelikle faydalı model belgesi sahibidir. 551 sayılı PatKHK md. 136'ya göre başvuru sahibi de belli

²²⁹ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 347.

²³⁰ Şehirali, *Patent Hakkının Korunması*, s. 200.

²³¹ Noyan, s. 437.

şartlar altında dava açma hakkına sahip olacaktır. Patent başvurusu bu KHK'nin 55. maddesine göre yayınlandığı takdirde, başvuru sahibi, buluşa vaki tecavüzlerden dolayı hukuk ve ceza davası açmaya yetkilidir.

Tecavüz eden, başvurudan veya kapsamından haberdar edilmiş ise, başvurunun yayınlanmış olmasına bakılmaz. Tecavüz edenin kötü niyetli olduğuna mahkeme tarafından hükümlenirse, yayından önce de tecavüzün varlığı kabul edilir. Demek ki, tecavüz edenin başvurudan haberdar edilmesi veya kötü niyetli olduğuna mahkemece karar verilmesi hallerinde başvuru, 55. maddeye göre yayınlanmamış olsa bile başvuru sahibinin dava açma hakkı vardır. PatKHK md. 136/son'da 5194 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik uyarınca mahkeme, patent veya faydalı modelin verildiğine ilişkin ilan ilgili bültende yayımlanmasından önce öne sürülen iddiaların geçerliliğine ilişkin olarak karar veremeyecektir. Bu düzenleme ile başvuranın patent ya da faydalı model alamaması halinde ortaya çıkabilecek çelişkili durumun önüne geçilmeye çalışılmış, davaya bakan mahkeme açısından, TPE tarafından verilecek tescil kararı zorunlu bekletici mesele sayılmıştır. Başvuru sahibinin haklarını daraltan bu düzenleme, patent ve faydalı model belgesi alınıncaya kadar geçen uzunca bir süre içerisinde tecavüz teşkil eden fiillerin devam etmesine, buna bağlı olarak da hak sahibinin mağduriyetine sebep olacağından, isabetli bir düzenleme olmadığı söylenebilir²³². Ancak patent veya faydalı model alıp almayacağı belli olmayan bir başvurunun sahibinin, dava süresince korunması, başvurunun neticesiz kalması halinde karşı tarafın zararına da neden olabilecektir. Bu nedenle PatKHK md. 136/son'da yapılan değişiklik her iki tarafın da menfaatlerini dengede tutabilecek şekilde uygulanmalıdır. Mahkeme, başvuru aşamasındaki bir patent ya da faydalı model konusu hakkında başvurunun kesinleşmesine kadar geçen süre içerisinde tarafların menfaatlerini, ihtiyati tedbirler yoluyla dengeleyebilir²³³.

Buluş üzerinde birden fazla kişinin hak sahibi olduğu ortak buluşlarda, daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi tarafların anlaşmasına bağlı olarak iştirak ya da müşterek mülkiyet hükümleri uygulanacaktır. Eğer ortaklar bir anlaşma yapmamışsa, müşterek mülkiyet hükümleri uygulanacaktır. O halde ortaklar arasında iştirak halinde mülkiyet hükümlerinin uygulanacağını varsaydığımızda TMK'nın 630. maddesi hükümlerine göre

²³² Yıldız, s. 398.

²³³ Saraç, 5194 Sayılı Kanunla Fikri Mülkiyet Mevzuatında Yapılan Değişiklikler, s. 16.

dava açma durumu belirlenecektir. İştirak halinde malikler, tasarruf yetkilerini oybirliği ile kullanabildiklerinden, aralarında usul hukuku bakımından zorunlu dava arkadaşlığı vardır²³⁴. Bu nedenle davayı tüm ortakların birlikte açması gerekecektir.

Ortaklar arasında müşterek mülkiyet hükümlerinin uygulanması gerekiyorsa TMK'nın 625. maddesi hükümlerini dikkate almak gerekecektir. Bu hüküm uyarınca, menfaati olan her bir ortak tek başına dava açma hakkına sahiptir. Ortaklar arasında usul hukuku bakımından ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusudur.

PatKHK md. 26' ya göre işverene bildirim yapılan bir hizmet buluşu hakkında, patente yönelik hakkın sahibi işveren olduğundan, patentten doğan hakka tecavüz nedeniyle dava açma hakkı da işverene aittir. Ancak işverenin hizmet buluşu için başvurma yükümlülüğünün ortadan kalktığı hallerde işveren, patentten doğan hakka tecavüz nedeniyle dava açma hakkını kaybeder²³⁵. Serbest buluşlarda hak sahibi işçi olduğundan dava açma hakkı da ona ait olacaktır.

Faydalı model ve patent hakkına tecavüz halinde dava açma hakkına sahip olanlardan biri de lisans sahipleridir²³⁶. PatKHK'nın 148. maddesi lisans alanların dava açma şartlarını açıkça düzenlemiştir. Bu hüküm uyarınca aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından patent sahibinin patentten doğan haklarına tecavüz edilmesi durumunda, patent sahibinin bu KHK uyarınca açabileceği davaları, kendi adına açabilir. İnhisar olmayan lisans sahibi olanların, dava açma hakları yoktur. Patente tecavüz dolayısıyla dava açma hakkı olmayan bir lisans sahibi, noter vasıtasıyla yapacağı bir bildirimle, gereken davayı açmasını patent sahibinden isteyebilir. Patent sahibinin, bu talebi kabul etmemesi veya bildirim alındığı tarihten itibaren üç ay içinde gerekli davanın açılmaması halinde lisans alan, yaptığı bildirim de ekleyerek kendi adına dava açabilir. Lisans alan, ciddi bir zarar tehlikesi karşısında ve söz konusu sürenin geçmesinden önce, ihtiyati tedbir kararı verilmesini mahkemeden talep edebilir. Dava açan lisans alanın, dava açtığını patent sahibine bildirmesi gerekir.

²³⁴ Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, s. 153; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 181.

²³⁵ Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, s. 184.

²³⁶ Ongan, s. 128.

Faydalı model konusu üzerinde rehin ve intifa hakkı sahibi olanlarda, tecavüz halinde aynı haklarının korunması için gerekli davaları açabilirler²³⁷.

Faydalı model hakkına tecavüz nedeniyle açılacak her türlü dava, tecavüz eden kişiye karşı açılır. PatKHK md. 144'e göre nihai tüketici aleyhine dava açılmaz.

2.4.2.5.5. Faydalı Model Sahibinin Talepleri

PatKHK md. 137'de, faydalı model ve patent hakkı sahiplerinin haklarına tecavüz edilmesi halinde, mahkemede ileri sürebilecekleri talepler şu şekilde sıralanmıştır:

- a- Patentten doğan haklara tecavüz fiillerinin durdurulması talebi,
- b- Tecavüzün giderilmesi, maddi ve manevi zararın tazmini talebi,
- c- Patentten doğan haklara tecavüz suretiyle üretilen veya ithal edilen ürünlere, bunların üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara ve patente bağlı bir usulün kullanımını sağlayan araçlara el konulması talebi,
- d- Mümkün olduğu takdirde bu fıkranın üçüncü bendi uyarınca el konulan ürün ve araçlar üzerinde kendisine mülkiyet hakkının tanınması talebi. Bu durumda, söz konusu ürünlerin değeri, tazminat miktarından düşülür. Bu değer, kabul edilen tazminatı aştığı zaman, patent sahibinin fazlayı karşı tarafa ödemesi gerekir.
- e- Patentten doğan haklara tecavüzün devamını önlemek üzere tedbirlerin alınması, özellikle bu maddenin üçüncü bendine göre el konulan ürünlerin ve araçların şekillerinin değiştirilmesi veya patentten doğan haklara tecavüzün önlenmesi için kaçınılmaz ise, imhası talebi,
- f- Patentten doğan haklara tecavüz eden kişi aleyhine verilen mahkeme kararının, masrafları tecavüz eden tarafından karşılanarak, ilgililere tebliğ edilmesi ve kamuya ilan yoluyla duyurulması talebi.

Hak sahibi davacının, hak sahipliğinin dava sürecinde tereddütlü hale gelmesi nedeniyle, davanın kazanılmasına ve nihayetinde hak sahipliğinin mahkeme kararı ile kesinlik kazanması neticesinde, faydalı model veya patent hakkı sahibi bu konuda

²³⁷ Tekinalp, s. 589; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 345.

kamuoyunun aydınlatılmasını istemesi en doğal hakkıdır. Bu nedenle hükmün ilanı, sınai haklar alanında açılacak davaların tümünde önemli bir fer'i taleptir²³⁸.

Bu taleplerin yanı sıra faydalı modelden ya da patentten doğan haklara tecavüz eden tarafından, patent konusu buluşun kötü şekilde üretimi veya uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmesi sonucunda, patent konusu buluşun itibarı zarara uğrarsa patent sahibi, bu nedenle ayrıca tazminat isteyebilir (PatKHK md. 142).

2.4.2.5.6. İhtiyati Tedbir Talepleri

İhtiyati tedbir ile elde edilmesi beklenen hukuki yarar davacının haklarını temin etmektir. Ancak bu tedbirlere hükmedilirken, hem tedbir talebinde bulunanın hem de karşı tarafın menfaatleri eşit şekilde değerlendirilmelidir. Yani hak sahibinin talebi doğrultusunda mahkemece tedbirin amacını aşacak ölçüde karşı tarafın tüm faaliyetlerini durduracak bir tedbir kararı verilmesi doğru olmadığı gibi tedbirin, tedbir talep edenin hak kaybına neden olacak ölçüde sınırlı tutulması da doğru olmayacaktır²³⁹.

Faydalı model hakkına tecavüz halinde açılacak davalarda, talep edilebilecek ihtiyati tedbirler ve bunların niteliği PatKHK md. 151-152'de düzenlenmiştir. 153. madde ise ihtiyati tedbirlerle ilgili genel hükümleri içerir.

PatKHK md. 151 uyarınca "Bu KHK' da öngörülen türde dava açan veya açacak olan kişiler, dava konusu patentin Türkiye'de kullanılmakta olduğunun veya kullanılması için ciddi ve etkin çalışmalar yapıldığının ispat edilmesi şartıyla, davanın etkinliğini temin etmek üzere ihtiyati tedbire karar verilmesini talep edebilir. İhtiyati tedbir talebi, dava açılmadan önce veya dava ile birlikte veya daha sonra yapılabilir. İhtiyati tedbir talebi, davadan ayrı olarak incelenir". Mahkemece ihtiyati tedbir kararı verilebilmesi için iki koşul getirilmiş olup, bunlardan birinin hak sahibince kanıtlanamaması halinde tedbir kararı verilemeyeceği belirtilmiştir. O halde tedbir kararının verilebilmesi için patent ya da faydalı model konusu ürünün Türkiye'de kullanıldığının veya kullanım konusunda ciddi çalışmalar yapıldığının kanıtlanması gerekir.

²³⁸ Kılıçoğlu, *Fikri Hakların İhlalinde Açılabilir Hukuk Davaları*, s. 48.

²³⁹ Nevhis Deren Yıldırım, *Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukukunda İhtiyati Tedbirler*, 2002 İstanbul, s. 10.

PatKHK'da açıkça düzenlenmemekle birlikte HUMK md. 109 uyarınca, ihtiyati tedbir talebinin, dava açılmadan önce yapılmış olması halinde tedbir talebinde bulunanın, tedbir kararının verildiği tarihten itibaren 10 gün içinde esasa ilişkin davasını açması gerekecektir.

İhtiyati tedbirler, verilecek hükmün etkinliğini tamamen sağlayacak nitelikte olmalı ve özellikle aşağıda belirtilen tedbirleri kapsamalıdır (PatKHK md. 152) :

- Davacının patentten doğan haklarına tecavüz teşkil eden fiillerin durdurulması,
- Patentten doğan haklara tecavüz edilerek üretilen veya ithal edilen şeylere veya patenti verilmiş usulün icrasında kullanılan vasıtalara, Türkiye sınırları içinde veya gümrük ve serbest liman veya bölge gibi olanlar dahil, buldukları her yerde el konulması ve bunların saklanması,
- Herhangi bir zararın tazmini bakımından teminat verilmesi.

İhtiyati tedbir isteyen tarafın bu tedbiri haksız olarak koydurduğu anlaşılırsa karşı taraf veya üçüncü kişi, bu haksız ihtiyati tedbir nedeniyle uğradıkları zararın ödenmesini, ihtiyati tedbir koydurmuş olan taraftan ayrı bir tazminat davası açarak isteyebilir. Açılacak bu tazminat davasında, tedbir talep eden tarafın kusuru aranmaz yani, tedbir koydurmanın kötü niyeti veya ihmali olmasa bile kendisine karşı tazminat davası açılabilir²⁴⁰.

PatKHK md. 153'e göre, tespit talepleri ve ihtiyati tedbirlerle ilgili diğer hususlarda HUMK hükümleri uygulanır.

2.4.3. Tecavülden Kaynaklanan Ceza Davaları

Türk hukukunda patent suçları, 3 Kasım 1995 tarih ve 4128 sayılı kanunun 551 sayılı KHK' da yaptığı değişiklikle düzenlenmişti. Bu kanunla 551 sayılı KHK'ya eklenen madde 73/A, patent suçlarını ve bunlara uygulanacak cezaları, bu suçların kovuşturulmasıyla birlikte yargılanmasına ilişkin hükümleri içermekteydi. Bu hüküm yalnız patent sahipleri ile patent başvurusu sahiplerine cezai koruma sağlıyordu. Faydalı model hakkı sahiplerinin ceza normları ile korunmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktaydı. 22.06.2004 tarih ve 5194 sayılı yasa, 551 sayılı KHK'nin 73. maddesini değiştirerek önceki hükümden farklı olarak cezai korumanın kapsamını faydalı model

²⁴⁰ Noyan, s. 450.

belgesi sahiplerini de içine alacak şekilde genişletmiştir²⁴¹. 551 sayılı KHK'nin 166. maddesinde “ faydalı model belgelerine ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı ve faydalı model belgelerinin özelliği ile çelişmediği takdirde patentler için öngörülen hükümler, faydalı model belgeleri için de uygulanır” hükmü düzenlenmiş olsa da bu düzenleme faydalı modele tecavüz nedeniyle ceza davası açılması için patentle ilgili hükümlere atıf yapılması için yeterli değildir. Şöyle ki; ceza hukukunun temel ilkelerinden olan “kıyas yasağı” nedeniyle sadece patentler için yapılan cezai bir düzenlemenin kıyas yapılarak faydalı modellere uygulanması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle 5194 sayılı yasanın 2. maddesi ile patentlere ilişkin cezai hükümlerde faydalı model ifadesine yer verilmesi ceza hukukunun temel ilkelerine uygun olmuştur²⁴². Bakırköy 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, sanık M.B. hakkında 551 sayılı KHK'ye muhalefetten hükümlülüğüne, işyerinin 1 yıl süre ile kapatılmasına ve aynı süre ile ticaretten men'ine karar verilmesi talep edilmiştir. Faydalı model belgesi ile ilgili hususlar 551 sayılı KHK'nin 154-170. maddelerinde düzenlenmiş olup 166. Maddede “ faydalı model belgelerine ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı ve faydalı model belgelerinin özelliği ile çelişmediği takdirde, patentler için öngörülen hükümler faydalı model belgeleri için de uygulanır” hükmüne yer verilmekte ise de bu madde ile faydalı model belgesinin, sahibine hukuki açıdan koruma sağladığı anlaşılmaktadır. Zira 4128 sayılı yasa ile ayrıca, faydalı model belgesine tecavüz halinde cezai müeyyide öngörülmediği cihetle, patent hakkına tecavüz halinde öngörülen cezai müeyyidenin kıyas yolu ile faydalı model belgesine tecavüz halinde de uygulanmayacağı gözetilmeden ve faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü hakkında açılıp derdest bulunan, İstanbul 9. Asliye Ticaret Mahkemesinin 2000/358 esas sayılı, aynı mahkemede derdest 1999/1377 esas sayılı tazminat ile fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin 2001/70 esasında kayıtlı haksız rekabet dosyalarının sonucu araştırılmadan, faydalı model belgesinin geçerliliğini koruyup korumadığı saptanmadan karar verilmesi yerinde olmadığından, sanık vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile yerel mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir²⁴³.

PatKHK md. 73/A.'ya göre bu KHK kapsamında;

²⁴¹ İlhami Güneş, *Uygulamada Sınai Mülkiyet Hakları ve Cezai Koruma*, *Güncel Yayınevi*, İzmir 2007, s. 100.

²⁴² Saraç, *5194 Sayılı Kanunla Fikri Mülkiyet Mevzuatında Yapılan Değişiklikler*, s. 3.

²⁴³ Yargıtay 7. Ceza Dairesi 10.07.2001 tarih ve 2001/6542 E. 2001/12904 K. sayılı kararı, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

a- 44. maddede yazılı açıklamayı patent veya faydalı model başvurusu açısından gerçeğe aykırı olarak yapanlar, patentli veya faydalı modellen bir eşya veya ambalajı üzerine haklı olarak konulmuş patent veya faydalı model olduğunu belirten işareti yetkisi olmadan kaldıranlar veya kendisini haksız olarak patent veya faydalı model başvurusu sahibi veya patent veya faydalı model sahibi olarak gösterenler hakkında bir yıldan iki yıla kadar hapis cezasına veya on dört milyar liradan yirmi yedi milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine,

b- Mevcut olmadığını veya üzerinde tasarruf yetkisi bulunmadığını bildiği veya bilmesi gerektiği halde 86. maddede yazılı haklardan birini veya bu hakla ilgili lisansı başkasına devreden, veren, rehnedi, bu haklar üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunanlar ile patent veya faydalı modelle korunan bir buluşun sahibi olmadığını veya bunların koruma süresinin bittiği veya 129, 133 veya 165 inci maddelerde yazılı sebeple patentin veya faydalı modelin hükümsüzlüklerine veya sona ermelerine karar verilmesine rağmen, satışa çıkardığı eşyaya veya ambalajlarına veya ticarî evrakına veya ilânlarına, korunan bir patentle veya faydalı modelle ilgili olduğu kanısını uyandıracak şekilde işaretler koyan veya ilân ve reklamlarda bu tarzda yazı ve işaretler kullananlar hakkında iki yıldan üç yıla kadar hapis cezasına veya yirmi yedi milyar liradan kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine,

136. maddede yazılı fiillerden birini gerek faydalı model, gerek patentli buluş açısından işleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına veya yirmi yedi milyar liradan kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine, ayrıca işyerlerinin bir yıldan az olmamak üzere kapatılmasına ve aynı süre ticaretten men edilmelerine hükmolunur.

(a), (b) ve (c) bentlerinde sayılan suçlar, hizmetlerini yaptıkları sırada bir işletmenin çalışanları tarafından doğrudan doğruya veya emir üzerine işlenmişse çalışanlar ve suçun işlenmesine mani olmayan işletme sahibi, müdür veya temsilcisi ve hangi unvan ve sıfatla olursa olsun işletmeyi fiilen yöneten kişi de aynı surette cezalandırılır. Bir tüzel kişinin işleri yürütülürken, 136. maddede sayılan suçlardan biri işlenirse, tüzel kişi, masraflar ve para cezasından müteselsilen sorumlu olur. Fiile iştirak edenler hakkında, olayın mahiyetine göre 765 sayılı TCK'nin 64, 65, 66 ve 67. maddeleri hükümleri uygulanır. Yukarıda sayılan suçlardan dolayı kovuşturma şikayete bağlıdır.

Bu madde hükümlerinin uygulanmasında 1412 sayılı CMK 344. maddesinin birinci fıkrasının (8) numaralı bendi uygulanmaz. Patentten veya faydalı modelden doğan hakları tecavüze uğrayandan başka, 136. maddede sayılanlar dışında kalan suçlarda enstitü, 44. maddede yazılı açıklamanın gerçeğe aykırı olarak yapılması ile patent veya faydalı modelle korunan bir buluşun sahibi olmadığı veya patentin veya faydalı modelin koruma süresinin bittiği veya hükümsüzlüğü veya sona erme durumlarında, kendisinin veya başkasının imal ettiği veya satışa çıkardığı eşyaya veya ambalajlarına veya ticarî evrakına veya ilânlarına, korunan bir patent veya faydalı modelle ilgili olduğu kanısını uyandıracak şekilde işaretler koyma veya bu amaçla ilân ve reklamlarda bu tarzda yazı ve işaretler kullanılması durumlarında, 08.03.1950 tarihli ve 5590 sayılı Kanun veya 17.07.1964 tarihli ve 507 sayılı Kanuna tâbi kuruluşlar ve tüketici dernekleri de şikayet hakkına sahiptir. Şikayetin, fiil ve failden haberdar olma tarihinden itibaren iki yıl içinde yapılması gerekir.

Bu kapsamdaki suçlarla ilgili şikâyetler, acele işlerden sayılır. Patent veya faydalı model başvurusu veya patentten veya faydalı modelden doğan haklara tecavüz dolayısıyla üretilmesi veya kullanılması cezayı gerektiren eşya ile bu eşyaları üretmeye yarayan araç, gereç, cihaz, makine gibi vasıtaların zapt edilmesi veya el konulması veya yok edilmesinde, 765 sayılı TCK'nin 36. maddesi hükmü ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulanır.

Ankara Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesi, endüstriyel tasarım tescil belgesi ile faydalı model belgesi bulunan ürünlerin taklitlerini üretmek ve satışa arz etmek suçundan bir sanık hakkında açılan davada, 551 sayılı PatKHK ve 554 sayılı KHK ile getirilen cezaların Anayasa'ya aykırılığı savıyla iptali için AYM'ye başvurmuştur. Yerel mahkeme başvurusunda, KHK'ler ile suç oluşturulamayacağını, yasa koyucunun hukuki ve cezai sorumluluklar arasında temel ilkesel farklılıkları gözeterek cezai sorumluluk gerektiren eylemleri yeterince açık bir biçimde düzenlemesi ve suç ile yaptırım arasında ölçülü bir denge kurması gerektiğini, itiraza konu kurallarda yer alan düzenlemelerin bu niteliklerden yoksun bulunduğunu ileri sürerek, 551 sayılı KHK'nin 73/A maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi ile 136. maddenin (a) ve (b) bentlerinin ve 554 sayılı KHK'nin 48/A maddesinin birinci fıkrasının (c) ile 48. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin Anayasa'nın 2, 13, 38 ve 91. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. AYM 05.02.2009 tarih ve 2005/57 E., 2009/19 K. sayılı kararı ile itiraz konusu 551 sayılı KHK'nin 73/A

maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi yönünden incelenen aynı KHK'nin 136. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin iptaline karar vermiştir. AYM kararında 551 sayılı KHK'nin 136. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde patent sahibinin izni olmaksızın buluş konusu ürünü kısmen veya tamamen üretme sonucu taklit etmek, kısmen veya tamamen taklit suretiyle meydana getirildiğini bildiği veya bilmesi gerektiği halde tecavüz yoluyla üretilen ürünleri satmak, dağıtmak veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarmak veya bu amaçlar için ithal etmek veya ticari amaçla elde bulundurmak veya uygulamaya koymak suretiyle kullanmak eylemlerinin, patentten doğan hakka tecavüz sayıldığını ve bu fillerden birini gerek faydalı model, gerek patentli buluş açısından işleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına veya yirmi yedi milyar liradan kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine, ayrıca işyerlerinin bir yıldan az olmamak üzere kapatılmasına ve aynı süre ticaretten men edilmelerine karar verileceği belirtilmiştir. AYM'nin iptal kararının gerekçesinde suç ve cezaların kanun hükmünde kararname ile düzenlenmesi olanağı bulunmadığını, ceza hukukunda "suçta ve cezada kanunilik ilkesinin esas olduğu ifade edilmiştir"²⁴⁴. AİHM'ye göre de suç ve cezaların yasallığı ilkesi, hukukun üstünlüğü ilkesinin asıl unsurlarından birini oluşturur ve sözleşmenin koruma sistemi içinde önemli bir yer tutar. Suçların yasa ile konulmasının bir gereği de suç tipinin düzenlendiği hükmün yeterince açık ve anlaşılabilir olmasıdır. Aksi halde, vatandaşlar yönünden hukuki güvenliğin yeterince sağlandığını söylemek olanaklı değildir²⁴⁵.

AYM 551 sayılı KHK'nin 5194 sayılı yasanın 2. maddesi ile değiştirilen 73/A maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin iptalinin de istendiği davada bu iptal talebinin reddine karar vermiştir. Dolayısıyla 551 sayılı KHK'nin 73/A maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi yürürlüktedir. Ancak kararda, 551 sayılı KHK'nin 136. maddesinin birinci fıkrasını (a) ve (b) bentlerinin aynı KHK'nin 73/A maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi yönünden iptaline karar verilmiştir. Bu durum karşısında 551 sayılı KHK'nin 136. maddesinin birinci fıkrasını (a) ve (b) bentleri yönünden bir iptal söz konusu olmayıp, bu hükümler yürürlükte olup, bunlara aykırı hareketler patentten ve faydalı modelden doğan hakka tecavüz kabul edilecektir. İptal kararı KHK'nin 136. maddesinin birinci fıkrasını (a)

²⁴⁴ <http://www.netgazete.com/NewsDetail.aspx?nID=602421>, erişim aralık 2010.

²⁴⁵ Alica, *Marka Tasarım ve Patent Hakkında Tecavüz*, s. 152.

ve (b) bentlerinde belirtilen haklara tecavüz sebebiyle hukuk davası açılmasını değil, ceza davası açılmasını engelleyecektir²⁴⁶.

2.4.3.1. Faydalı Model Hakkına Tecavüz Suçları

Buluş haklarına tecavüz suçları ticari ve ekonomik suçlar grubuna dahil olup, 551 sayılı KHK'nin 73/A maddesinde sadece patent haklarını koruyacak şekilde düzenlenmişti. Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi 22.06.2004 tarih ve 5194 sayılı yasa ile yapılan değişiklik, faydalı model belgesi sahiplerini de bu koruma kapsamına almıştır. Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı'nda ise ceza hükümleri bakımından faydalı modelleri de kapsar biçimde özel bir düzenleme yapılmıştır²⁴⁷.

Faydalı model ve patent haklarına tecavüz suçlarında kovuşturma şikayete tabi olup, bu şikayetler acele işlerden sayılır²⁴⁸. Sınai mülkiyet suçlarında manevi unsur, haksız kazanç sağlama saikini taşıyan özel bir kasttır. Sınai mülkiyet suçlarına teşebbüs mümkündür çünkü, suçun işlenmesi ancak icrai davranışlarla mümkündür. Suça teşebbüs halinde fail, suçu tamamlamak kastıyla hareket etmesine rağmen elinde olmayan nedenlerle bunu gerçekleştiremezse, suç için öngörülen cezadan daha az bir cezaya hükmedilecektir²⁴⁹. Faydalı model ve patent hakkına tecavüz suçları birden çok kişi tarafından birlikte işlenmiş olabilir. Bu durumda TCK'de düzenlenen "suça iştirak hükümleri" uygulanır. Müşterek faillikte, birlikte suç işleme kararının yanı sıra fiil üzerinde ortak hakimiyet kurulduğu için her bir suç ortağı, fail statüsündedir. Yani suçta birlikte işleyenler, iştirak derecesi ne olursa olsun asli fail olarak cezalandırılır²⁵⁰.

Sınai mülkiyet suçları nitelikleri gereği genellikle bir işletme ölçeğinde işlenmektedir. Sınai mülkiyet suçları, hizmetlerini yaptıkları sırada bir işletmenin çalışanları tarafından doğrudan doğruya veya emir üzerine işlenirse, işletme çalışanları da cezalandırılır. Cezalandırma için işverenle çalışan arasındaki ilişkinin geçici veya sürekli

²⁴⁶ Noyan, s. 496.

²⁴⁷ http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Patent_Kanun_Taslağı.pdf, erişim aralık 2010.

²⁴⁸ Hüseyin Aydın, *Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar, Yetkin Yayınları*, 2003 Ankara, s. 34.

²⁴⁹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Şerhi, Seçkin Yayıncılık*, Ankara 2005, s. 456.

²⁵⁰ Özgenç, s. 483.

olmasının bir önemi yoktur. Önemli olan, isnat edilen suçun hizmetin yapıldığı sırada işlenmesi ve hizmetle ilgili olmasıdır²⁵¹.

Hizmetlerini yaptıkları sırada sınai mülkiyet suçunun çalışanlar tarafından işlenmesine mani olmayan işletme sahibi, müdür veya temsilcisi, hangi unvan ve sıfatla olursa olsun işletmeyi fiilen yöneten kişi de cezalandırılır. Bu düzenlemenin amacı, çalışanlar tarafından işlenebilecek suçların önlenmesini ve çalışanlar üzerindeki gözetimin etkin bir şekilde yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu durumda işletme çalışanı tecavüzle ilgili hangi suçtan cezalandırılmışsa bu suçun işlendiğinden haberdar olan ve buna engel olmayan işyeri sahibi, müdür ya da temsilcisi de aynı şekilde cezalandırılacaktır²⁵².

Faydalı model hakkına tecavüz teşkil eden suçları md. 73/A kapsamında şu şekilde sıralayabiliriz:

- Faydalı model başvurusu açısından gerçeğe aykırı açıklama yapmak²⁵³,
- Eşya veya ambalajı üzerine konulmuş faydalı model olduğunu belirten işareti kaldırmak,
- Kendisini haksız olarak faydalı model sahibi olarak göstermek,
- Tasarruf yetkisi bulunmadığı halde faydalı model üzerinde hak tesis etmek²⁵⁴,
- Eşyada veya evraklarda, korunan bir faydalı modelle ilgili olduklarına dair gerçeğe aykırı işaretler kullanmak,
- md. 136'daki hakka tecavüz sayılan fiillerden birini işlemek:
 - * Buluş konusu ürünü taklit etmek
 - * Taklit ürünü ticaret alanına çıkarmak
 - * Lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devretmek
 - * Tecavüz fiillerine iştirak etmek
 - * Bilgi vermektan kaçınmak

²⁵¹ Hüseyin Aydın, s. 39.

²⁵² Hüseyin Aydın, s. 40.

²⁵³ Güneş, s. 102, "PatKHK md. 44 uyarınca patent başvurusunda buluşu yapan kişi belirtilir. Bu konuda gerçeğe aykırı beyanda bulunulması TCK'nin kamu güvenliğine karşı işlenen suçlar arasında düzenlenen evrakta sahtecilik suçuna benzemektedir. Çünkü TPE tarafından ilan edilen bilgilerin doğruluğuna olan kamu güveni sarsılmış olmaktadır."

²⁵⁴ Güneş, s. 104, "Patentle ilgili hukuki işlemleri yapma hak ve yetkisi faydalı model hakkı sahibi ya da başvuru sahibine aittir. Hak sahibi olmayanların faydalı model üzerinde tasarrufta bulunmalarından kaynaklanan suçun oluşabilmesi için, sanığın hak sahibi olmadığını bilmesi veya bilecek durumda olması gerekmektedir. Yani suçun manevi unsuru olarak kastın varlığı aranmaktadır."

2.4.3.2. Soruşturma ve Kovuşturma Prosedürü

Faydalı modelden kaynaklanan hakkı tecavüze uğrayan hak sahibinin, kovuşturma bakımından şikayet hakkını daha önce belirtmiştik. Hakkı tecavüze uğrayan kişilerin yanı sıra TPE ve 5590 ve 507 sayılı kanunlara tabi kuruluşlar ile tüketici dernekleri de şikayet hakkını haizdir. Ancak enstitü, yalnız PatKHK md. 136 dışında kalan suçlarda şikayet hakkına sahiptir. Dolayısıyla md. 73/A birinci fıkrasının (c) bendinde düzenlenen bir suçla ilgili enstitü şikayette bulunamaz. Yine yukarıda belirtilen kuruluşlar ve tüketici dernekleri de sadece haksız rekabete yol açan ve tüketiciyi yanıltan fiiller nedeniyle sınırlı olarak şikayet haklarını kullanabilirler. 551 sayılı KHK'nin 136. maddesine göre "Patent başvurusu bu KHK'nin 55. maddesine göre yayınlandığı takdirde başvuru sahibi, buluşa vaki tecavüzdən dolayı hukuk ve ceza davası açmaya yetkilidir. Tecavüz eden, başvurudan veya kapsamından haberdar edilmişse başvurunun yayınlanmış olmasına bakılmaz. Tecavüz edenin kötü niyetli olduğuna mahkeme tarafından hükümlenirse, yayından önce de tecavüzün varlığı kabul edilir. (Ek cümle: 5194-22.06.2004/md. 4) Ancak mahkeme, patent veya faydalı modelin verildiğine ilişkin ilanın ilgili bültende yayınlanmasından önce öne sürülen iddiaların geçerliliğine ilişkin karar veremez". Bu düzenlemeden faydalı model başvurusu sahibinin başvuru aşamasında şikayet hakkının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar 5194 sayılı kanunla ek cümleye yer verilmişse de "patent başvurusu" ibaresinin yanına "faydalı model" başvurusu ifadesi eklenmediğinden faydalı model başvurusu sahibinin, tecavüz edene karşı şikayet yolu ile müdahale etmesi mümkün kılınmamıştır²⁵⁵. Şikayetin, şikayet hakkı bulunanların fiili ve faili öğrenmelerinden itibaren 2 yıl içinde yapılması gerekmektedir. Kamu davası açılmasında görevli mahkeme öncelikle ihtisas mahkemeleri olup, ihtisas mahkemeleri bulunmayan yerlerde, belirlenen asliye ceza mahkemeleri görevlidir. Yetki hususunda ise öncelikle suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili iken, suçun işlendiği yerin belli olmaması halinde CMK md. 13 hükümleri uygulanır²⁵⁶.

²⁵⁵ http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_539.htm, Umur Adem, erişim aralık 2010.

²⁵⁶ CMK md. 13 Suçun işlendiği yer belli değilse, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

Şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

Mahkemenin bu suretle de belirlenmesi olanağı yoksa, ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir.

2.4.3.3. Tecavüz Suçunda Müeyyideler

551 sayılı KHK md.73/A ile öngörülen cezai müeyyideler incelendiğinde üç tip cezanın uygulandığını görmekteyiz. Gerçeğe aykırı beyanda bulunanlar hakkında bir yıldan iki yıla kadar hapis cezasına veya on dört milyar liradan yirmi yedi milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine; hak ve yetkisi olmadığı halde faydalı model konusu üzerinde tasarrufta bulunanlar hakkında iki yıldan üç yıla kadar hapis cezasına veya yirmi yedi milyar liradan kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine; md. 136'da sayılan tecavüz fiillerini işleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına veya yirmi yedi milyar liradan kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine, ayrıca işyerlerinin bir yıldan az olmamak üzere kapatılmasına ve aynı süre ticaretten men edilmelerine hükmedilecektir. 5194 sayılı kanunla yapılan değişiklik öncesinde hapis cezaları ile ağır para cezaları kanunen birlikte uygulanmak durumunda idi. Söz konusu düzenleme karşısında hakim, yalnızca cezanın alt ve üst sınırı arasında bir karar verme hakkına sahipti. Ancak, 5194 sayılı kanunla yapılan düzenlemeden sonra yukarıda belirtilen ceza hükümlerinin terditli uygulamaya yönelik olduğunu görmekteyiz. Cezai müeyyideler belirlenirken kullanılan “veya” bağlacı hakime daha geniş bir takdir yetkisi vermektedir. Hakim, önüne gelen davada olayın özellikleri, suçun ağırlığı, failin durumu, hakkaniyet gibi durumları göz önünde bulundurarak hüküm tesis edecektir. Terditli ceza hem hakkaniyet hem de caydırıcılık açısından daha uygun olup, olayın özelliklerine göre faile KHK ile öngörülen cezalardan yalnız biri uygulanabileceği gibi tüm cezalar birlikte de uygulanabilecektir²⁵⁷.

²⁵⁷ Saraç, 5194 sayılı Kanunla Fikri Mülkiyet Mevzuatında Yapılan Değişiklikler, s.3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FAYDALI MODEL HAKKININ SONA ERMESİ

3.1. Sona Erme Halleri

Tekelci bir koruma sağlayan patent ve faydalı model hakları, hak sahibine belirli şartlar dahilinde ve belirli bir süre için verilmiştir. Daha öncede belirtmiş olduğumuz gibi faydalı model belgesi, hak sahibine on yıllık bir koruma sağlamaktadır. Bu sürenin dolması ile faydalı model hakkı sona erer. Ayrıca faydalı model belgesine ilişkin ücretin yatırılmaması, hak sahibinin hakkından vazgeçmesi ya da belgenin hükümsüzlüğüne karar verilmesiyle de faydalı model hakkı sona erer. Hakkın sona ermesi halinde belgeye konu buluş toplumun malı sayılır ve korumanın sona erdiği TPE tarafından patent bülteninde ilan edilir²⁵⁸. Sona erme halleri olarak sayılan “koruma süresinin sona ermesi, vazgeçme ve yıllık ücretlerin yatırılmaması” PatKHK’da sadece patentler için düzenlenmiş, faydalı modeller için ayrıca düzenlenmemiştir. Ancak bu hükümlerin, faydalı modeller bakımından da uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

3.1.1. Koruma Süresinin Sona Ermesi

Sınai mülkiyet haklarında hak sahibine sınırlı bir süre ile korumadan yararlanma olanağı tanınmıştır. Buluş konusu üzerinde faydalı model belgesi sahibi sınırsız olarak tasarruf hakkına sahipken, üçüncü kişiler koruma süresi içerisinde yalnız hak sahibinin izni ile belirli bir ücret karşılığında bu haktan faydalanabilirler. Faydalı model hakkı, hak sahibine on yıl süre ile koruma sağlamaktadır. Bu korumanın süre ile sınırlı tutulmasında en önemli etken faydalı modele konu buluşun toplumların kullanımına kapanmasına engel

²⁵⁸ Güneş, s.82; Tekinalp, s.573; Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 221 .

olmaktır. Şayet hak sahibine sonsuza kadar buluşu üzerinde tekeli bir hak vermek, kişisel korumanın ötesine geçerek buluşun kullanılmamasına ve toplumsal gelişiminin önlenmesine neden olabilecektir²⁵⁹. Faydalı model hakkının korunması için öngörülen sürenin dolması ile faydalı model hakkı kendiliğinden sona erer ve buluş toplumun malı haline gelir (PatKHK md. 133/2).

3.1.2. Vazgeçme

Faydalı model belgesi sahibi, koruma süresi içinde dilediği zaman faydalı model korumasından tamamen ya da istemlerin bir kısmından vazgeçebilir. Vazgeçme beyanının yazılı olarak TPE'ye bildirilmesi gerekir. Vazgeçme, sicile kayıt ile hüküm doğurur. Sicile kayıtlı hak sahiplerinin ve varsa lisans hakkı sahiplerinin tümünün izni olmadıkça ya da üçüncü kişiler tarafından hak iddia edilen bir davada bu kişinin izni olmadıkça, faydalı modelden vazgeçilemez (PatKHK md. 135).

Kısmi vazgeçme durumunda, vazgeçmenin kapsamı dışında bırakılmış istemler tek başına faydalı model belgesi alınması için aranan şartları taşıyorsa bu istemler için faydalı model hakkı devam eder, aksi takdirde faydalı model hakkından tamamen vazgeçilmiş sayılır²⁶⁰.

3.1.3. Yıllık Ücretlerin Ödenmemesi

PatKHK md. 173 uyarınca patent başvurusu için ücret yatırılması gerektiği gibi her yıl PatKHKY'de öngörülen yıllık ücretlerin de koruma süresince peşin olarak ödenmesi şarttır. Ödeme tarihi her yıl daha önce başvurunun yapılmış olduğu ay ve gündür. Patent veya faydalı model hakkı sahibi, yönetmelikle belirlenen ek ücretle birlikte yıllık ücreti vadeden itibaren altı ay içinde ödemelidir, aksi takdirde mücbir sebep de bulunmuyorsa hak kendiliğinden düşmektedir (PatKHK md. 134). Mücbir sebep nedeniyle ödeme yapılamadıysa, hak sahibi patent ya da faydalı model hakkının düştüğüne ilişkin ilan bültende yayınlanmasından itibaren altı ay içinde mücbir sebeple ilgili talepte bulunabilir. Mücbir sebebi ispat külfeti hak sahibine aittir. Hak sahibinin talebinin bültende yayınlanmasından itibaren bir ay içinde, ilgililer görüşlerini ve itirazlarını açıklayabilirler.

²⁵⁹ Topçu, s. 155.

²⁶⁰ Güneş, s. 82.

Şayet hak sahibi TPE nezdinde mücbir sebep nedeniyle ücretleri yatıramadığını ispat ederse patent/faydalı model hakkı TPE kararı ile yeniden geçerlilik kazanır. TPE'nin bu kararı, hakkın sona ermesinden sonra hak elde eden üçüncü kişilerin haklarını etkilemez. Üçüncü kişilerin hakları mahkeme tarafından tespit edilir. Hakkın yeniden geçerli hale gelmesiyle, hak sahibi daha önceden ödemediği ücretleri ve ek ücretleri ödeme yükümlülüğü altına girer²⁶¹.

Ücret tarifesinde belirlenen ve ödenmesi gereken ücretlerin ödeme zamanı, enstitü tarafından başvuruyu yapan kişiye ya da hak sahibine veya vekiline önceden tebliğ edilir²⁶².

PatKHK geçici 3. madde, yıllık ücretlerin ödenmemesi nedeniyle düşen patent ve faydalı model hakları ile ilgili özel bir hüküm öngörmüştür. Bu şekilde düşmüş olan ancak koruma süresi henüz dolmamış olan haklar için, TPE tarafından yapılacak bildirim tarihinden itibaren altı ay içinde ücret ve ücretin iki katı ek ödeme yapılırsa düşen hak tekrar yenilenir ve kalan süre boyunca devam eder.

3.1.4. Hükümsüzlük

PatKHK'da öngörülen sebeplerin varlığı halinde mahkeme kararı ile faydalı model hakkının sona ermesi ve sicilden silinmesi hükümsüzlük olarak ifade edilmektedir. Mahkeme tarafından hükümsüzlüğüne karar verilen faydalı model, geçmişe etkili olarak sona erme sebebinin gerçekleşmiş olduğu andan itibaren geçersiz hale gelir ve eski hak sahibince kullanılamaz²⁶³.

Faydalı model belgesinin koruma şartlarını taşımadığı hususu sonradan ortaya çıksa dahi, bu belgeyi veren TPE'nin idari bir işlemle haksız olarak verilen faydalı model belgesini iptal etmesi veya değiştirebilmesi mümkün değildir. Ancak tasarıda bu olumsuz sonucu kısmen ortadan kaldıracak bir düzenlemeye yer verilmiştir. Tasarı md. 137' ye göre TPE'nin faydalı model belgesi verilmesi kararının bültende ilan edilmesinden itibaren üç ay içerisinde faydalı model belgesi sahibi ve ya üçüncü kişiler tekniğin bilinen durumu konusunda araştırma yapılmasını talep edebilir. Araştırma raporu sonucunda tekniğin bilinen durumu ile ilgili şartın sağlanmadığı tespit edilirse TPE tarafından faydalı modelin

²⁶¹ Tekinalp, s. 574.

²⁶² Noyan, s. 314.

²⁶³ Tekinalp, s. 568.

hükümsüzlüğüne karar verilir. Dolayısıyla tasarıya göre TPE'nin talep üzerine faydalı model belgesi üzerinde esasa ilişkin bir inceleme yapması ve bu inceleme sonucuna göre faydalı model belgesini hükümsüz kılması mümkündür. Ancak TPE tarafından faydalı model belgesinin hükümsüz kılınması için faydalı model belgesi sahibi veya üçüncü kişiler tarafından üç ay içerisinde araştırma talebinde bulunulmuş olması gerekir. Bunun dışında araştırma raporu sadece tekniğin bilinen durumu konusunda yapılabileceğinden diğer hükümsüzlük sebepleri konusunda TPE'nin herhangi bir araştırma yaparak hükümsüzlük kararı verebilmesi mümkün değildir²⁶⁴.

3.2. Hükümsüzlük Davaları

3.2.1. Hükümsüzlük Nedenleri

Faydalı model belgelerinin hükümsüzlük halleri, faydalı model belgesinin verilmesi sırasında mevcut olan fakat her nasılsa tespit edilemeyen birtakım eksikliklerden kaynaklanır. Faydalı modellerin hükümsüzlük halleri arasında markaların aksine faydalı model belgesinin verilmesinden sonra ortaya çıkan sebeplere yer verilmemiştir. PatKHK md. 165'te sayılan hükümsüzlük sebepleri tahdidi niteliktedir. Burada belirtilmeyen bir sebepten dolayı faydalı model belgelerinin hükümsüzlüğü talep edilemez. Mesela PatKHK md. 96'ya göre faydalı model belgelerinin üç yıl içinde kullanılması gerekir. Ancak faydalı model belgelerinin kullanılmaması, hükümsüzlük sebepleri arasında sayılmamıştır. Bu sebeple, üç yıl içinde kullanılmayan bir faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünün ileri sürülmesi mümkün değildir²⁶⁵.

PatKHK md. 165 uyarınca; aşağıdaki hallerde faydalı model belgesinin hükümsüz sayılmasına yetkili mahkeme tarafından karar verilir:

a - Faydalı model belgesi konusunun, bu KHK'nin 154. , 155. ve 156. maddelerinde belirtilen, hükümlere aykırılığı ispat edilmişse,

b - Faydalı model belgesi konusu buluşun, buluş konusunun ilgili olduğu teknik alandaki bir uzmanın onu uygulamaya koyabilmesini mümkün kılacak yeterlikte, açık ve tam olarak tanımlanmadığı ispat edilmişse,

²⁶⁴ Aytekin Çelik, s. 114.

²⁶⁵ Aytekin Çelik, s. 116.

c - Faydalı model belgesi konusunun, faydalı model belgesi verilmesi için yapılmış olan başvurunun kapsamı dışına çıktığı veya faydalı model belgesi 45. maddeye göre ayrılmış olan bir başvuruya veya 12. maddeye göre yapılan başvuruya dayandığı ve onların kapsamlarını aştığı ispat edilmişse,

d - Faydalı model belgesi sahibinin, 157. maddeye göre faydalı model belgesi isteme hakkına sahip bulunmadığı ispat edilmişse.

Faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü, zarar gören üçüncü kişiler veya Cumhuriyet Savcılığı vasıtasıyla ilgili resmi makamlar veya bu maddenin birinci fıkrasının (d) bendine göre, faydalı model belgesi isteme hakkına sahip kişiler tarafından talep edilebilir. Resmi makamlar, hükümsüzlük iddialarını cumhuriyet savcılarının aracılığı ile dava konusu yapabilmekte olup cumhuriyet savcılarının kendilerine yapılan bütün dava açma taleplerini yerine getirme zorunluluğu bulunmamaktadır. İlgili resmi makamların hükümsüzlük davası açmak için bir anlamda cumhuriyet savcılarının izin almak zorunda bırakılmaları hükmün konuluş amacıyla bağdaşmaz. Bu sebeple diğer fikri mülkiyet haklarında olduğu gibi paten ve faydalı model belgelerinde de ilgili resmi makamlara doğrudan doğruya hükümsüzlük davası açma hakkının tanınması isabetli olacaktır²⁶⁶.

Faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü, koruma süresinin devamınca talep edilebilir. Zarar gören üçüncü kişilerin ve ilgili resmi makamların faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep edebilmeleri için, 161. maddeye göre itiraz yapmış olmaları şarttır. (Anayasa Mahkemesi'nin 23/03/2004 tarih ve 2004/36 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.) Bursa 1. Ticaret Mahkemesi, Anayasa'nın 5, 10, 12, 36, 152. maddelerine aykırılığı gerekçesiyle, PatKHK md. 165/3'ün itiraz yoluyla iptalini istemiştir. Bursa 1. Ticaret Mahkemesi, patentin hükümsüzlüğünü talep edebilmek için başvuruya itiraz şartı olmamasına rağmen, faydalı modeller bakımından böyle bir düzenlemeye gidilmesinin patent ve faydalı model belgeleri açısından çelişki oluşturduğu, ayrıca Anayasa'da koruma altına alınan hak arama özgürlüğüne aykırılık teşkil ettiği gerekçelerine dayanarak AYM'ye başvurmuştur. AYM kararına göre PatKHK md. 165/3 Anayasa'nın 91. maddesine aykırıdır. AYM kararının gerekçesinde; "2949 sayılı AYM'nin Kuruluş ve Yargılama

²⁶⁶ Sami Karahan, "Faydalı Model Belgesinin Hükümsüzlüğü Davalarında Dava Açma Yetkisi ve Dava Şartları", *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2004 Cilt IV Sayı 1, s. 18.

Usulleri Hakkında Kanun'un 29. Maddesine göre AYM kanunların, kanun hükmünde karamamelerin ve TBMM iç tüzüğünün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. AYM taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle itiraz konusu kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 91. maddesi yönünden de incelenmiştir" ifadelerine yer verilerek başvuru, Bursa 1. Ticaret Mahkemesi'nin itirazına gerekçe oluşturduğu Anayasa'nın ilgili hükümleri dışındaki 91. maddeye göre karara bağlanmıştır. Hukukumuzda mahkemeler taleple bağlı olup, hukuki gerekçeyle bağlı olmadığı için AYM'nin bu gerekçesi yerindedir²⁶⁷.

AYM'nin iptal kararından önce açılan davalarda mahkemeler dava şartı olarak, davacının faydalı model başvurusunun TPE tarafından ilan edilmesinden itibaren üç ay içinde itiraz etmiş olmasını mutlak olarak aramaktaydı²⁶⁸. Mahkemelerin 161. maddenin bu mutlak hükmüne rağmen dava konusu faydalı modelin yenilik kriterini taşımadığı için davalının kötü niyetli olduğundan bahisle faydalı modelin hükümsüzlüğüne karar vermesi halinde bile Yargıtay, KHK'nin emredici hükmü karşısında yardımcı norm olan iyi niyet kuralının uygulanamayacağını belirterek, bu kararları davalı yararına bozmuştur²⁶⁹. Bahsi

²⁶⁷ Cahit Suluk, "Anayasa Mahkemesinin Faydalı Model ve Markalara İlişkin Kararlarının Düşündürdükleri: Anayasaya Aykırılık Sorunu", *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, 2004, Cilt 4, Sayı 3, s. 49.

²⁶⁸ Ankara 6. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 97/318- 617 numaralı dosyası kapsamında; davacı "Granit Dayanıklı Tüketim Malları Üretim ve Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin, davalılar "TPE" ve "... Metal Sanayi ve Ticaret A.Ş." aleyhine 1996/00196 numaralı mangal kömürü yakma aparatı ünvanlı faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü için açmış olduğu davada ilk derece mahkemesi; davacı tarafın söz konusu faydalı model belgesine ilan süresi içinde itiraz etmediği, 551 sayılı KHK.'nin 165. maddesine göre faydalı model belgesi verilmesinden dolayı zarar gören kişilerin faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep edebilmeleri için 161. maddeye göre itiraz yapmış olmaları gerektiği ve bunun dava şartı olduğu, davacı tarafın böyle bir itiraz ileri sürmemiş olması nedeniyle dava şartının oluşmamış olması gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay 11. HD 21.09.1998 tarih ve 1998/5766 E.- 1998/5770 K. ile bu kararı onamıştır. Yalçiner, Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlük Davaları, s. 77.

²⁶⁹ Yargıtay 11. HD 10.07.2001 tarih ve 2001/5247 E. 2001/6382 K. sayılı kararına konu İstanbul 1. Asliye Ticaret Mahkemesi'nde görülen davada, davacı vekili davalıya TPE tarafından verilen faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesini talep etmiştir. Davalı vekili, 551 sayılı KHK'nin 165/3. maddesi uyarınca zarar gören 3. kişilerin faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep edebilmesi için 161. maddeye göre itiraz yapmış olmalarının şart olduğunu, bu anlamda davacıların itirazının bulunmadığından, davanın reddini talep etmiştir. Mahkemece, davalının dava konusu faydalı model belgesini yenilik unsuru taşımayan ürününe aldığı, 551 sayılı KHK'nin 161. maddesi uyarınca itirazda bulunulmayışı dava açma hakkını engellemeyeceği ve hiç kimsenin kötü niyetinin bulunamayacağı nedeni ile ve TMK 2. maddesi hükmü karşısında davacının dava açma hakkı bulunduğu gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir. 551 sayılı KHK'nin 165/3. maddesinde, zarar gören 3. kişilerin yenilik niteliği taşımayan faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü dava edebilmesi için aynı KHK'nin 161. maddesine göre, başvurusunun TPE tarafından ilanından itibaren 3 aylık süre içinde itirazda bulunmaları

geçen AYM kararından önce faydalı model belgelerinin hükümsüzlüğü davalarının açılabilmesi için aranan itiraz şartı, patentlerin hükümsüzlüğü davası açabilmek için aranmıyordu ve hala da aranmamaktadır. Patentler için böyle bir şart aranmazken, faydalı modeller için kanun koyucu tarafından böyle bir dava şartı eklenmesi her yönüyle hukuka, adalete ve anayasaya aykırıdır²⁷⁰. Şöyle ki;

- Patentler başvuru sırasında incelemeye tabi tutulurken faydalı modeller incelemeye tabi tutulmaz.
- Faydalı model başvuruları, bültenler yoluyla üçüncü şahısların itirazına açılmış olsa ve itiraz yapılmış olsa bile bu itiraza rağmen yine faydalı model belgesi verilir. Patentlerde ise itirazlar kesinlikle değerlendirilir.
- Faydalı modeller her yönüyle patentlere göre daha zayıf bir koruma sağlar.
- Faydalı modele göre daha güçlü bir koruma sağlayan ve daha zor şartlarda elde edilen patent belgeleri için dava şartı olarak başvuruya itiraz koşulu aranmazken, daha az maliyetle ve daha kısa sürede elde edilen faydalı model belgelerinin hükümsüzlüğü için itiraz koşulunun düzenlenmiş olması anayasaya aykırıdır.

Bilindiği gibi şahısların resmi patent bültenlerini takip etme zorunluluğu ve olanağı bulunmadığından, bültenlerde yayınlanan tüm başvurulardan haberdar olmaları beklenemez. Vekillerin dahi böyle bir sorumluluğu ya da zorunluluğu yoktur²⁷¹. Hal böyle iken, resmi patent bülteninde yayımlanan faydalı model belgesi başvurusuna sırf itiraz yapılmadığı için kişilerin dava açma hakkının engellenmesine yönelik bir düzenlemenin iptal edilmesi ile hukuka uygunluk sağlanmıştır.

AYM'nin iptal kararının henüz kesin hükme bağlanmamış olan bütün davalara uygulanması gerekir. Anayasa md. 156/3'te yer alan iptal kararlarının geriye yürümeyeceği ilkesi, iptal kararının kesinleşen davalara tesir etmeyeceği anlamında olup, elde bulunan uyumsuzluğun sürdüğü davalarda geriye yürümeme kuralı uygulanmaz. AYM tarafından

gerekip dava hakkına ilişkin olan bu emredici hüküm karşısında yardımcı bir norm olan iyi niyet kuralının uygulama yeni bulunmadığı gerekçesi ile hükmü bozmuştur. Davacı vekili, karar düzeltme isteminde bulunmuştur. Yargıtay ilamında benimsenen gerektirici sebeplere göre, davacı vekilinin HUMK 440. maddesinde sayılan hallerden hiçbirini ihtiva etmeyen karar düzeltme isteği reddedilmiştir. Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

²⁷⁰ Yalçın, Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlük Halleri, s. 78.

²⁷¹ İbrahim Ekdial, "Anayasa Mahkemesi Faydalı Model Başvurusu Yayınlandığında İtiraz Etmeyenlerin Dava Açamayacağına İlişkin 551 Sayılı Patentlerin Korunması Hakkında KHK'nin 165/3. Fıkrasını İptal Etti", *Legal Hukuk Dergisi*, Mayıs 2004, s. 1594

verilen iptal kararı Türk yargılama ve hukuk sistemi açısından ileriye dönük hükümler doğurur. Dolayısıyla derdest ve kesinleşmemiş her dava için iptal kararının uygulanması gerekir. HGK 31.03.2004 gün ve 156/194 sayılı kararında da bu görüş benimsenmiş, itiraz koşulunun artık aranmadığı hükümsüzlük davasında, davanın esasına girmek gerekirken mahkemece davanın reddine dair verilen karar davacılar yararına bozulmuştur²⁷². Taraflar arasında görülen davada İstanbul FSHM tarafından verilen 10.06.2003 tarih ve 2002/757-2003/310 sayılı dava dosyasında davacı vekili, dünyada yıllardır üretilen, müvekkili şirketinde üretimini yaptığı hiçbir yenilik ve ayırt edici niteliği bulunmayan plastik malzeme ile kaplı küresel vananın, davalılar adına 551 sayılı KHK'nin 154. maddesine aykırı olarak faydalı model tescil belgesi aldığını, anılan belgenin yasal unsurları taşımadığını ileri sürerek, hükümsüzlüğüne ve sicilden terkinine, davalının eylemlerinin haksız rekabet teşkil edip etmediğinin tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, davacının itiraz hakkını 165/3 ve 161. maddeye uygun olarak yerine getirmemesi nedeniyle bu davanın dinlenemeyeceğini savunarak davanın reddini istemiştir. Mahkemece, 551 sayılı KHK'nin 161. maddesi uyarınca 3 aylık süre zarfında itiraz edilmediği, 165. maddeye göre davacının bu durumda hükümsüzlük davası açamayacağı, davalının faydalı model belgesine dayanarak imalatta bulunması nedeniyle haksız rekabetin kanıtlanamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Yargılamanın devamı sırasında Anayasa Mahkemesi bir başka davada kendisine yapılan müracaat üzerine 23.03.2004 tarih 2001/1 E. 2004/36 K. sayılı kararı ile 551 sayılı KHK'nin 165/3. maddesini Anayasa'ya aykırı bularak iptaline karar vermiş olup, Anayasa'nın 156/6. maddesinde "iptal kararları geriye yürümez" hükmü, iptal kararlarının kesinleşen işlemlere tesir etmeyeceği anlamında olduğundan, elde bulunan uyuşmazlığın sürdüğü davalarda "geriye yürümeme" kuralı uygulanmaz. O halde, somut olayda, anılan KHK'nin 165/3. maddesinin iptal edilmesi ile zarar gören üçüncü kişilerin hükümsüzlük davası açabilmeleri artık herhangi bir süreye tabi değildir. Hükümsüzlük davasının koruma süresi boyunca istenebilmesi mümkündür. Bu nedenle davacının temyiz itirazlarının kabulü ile kararın bozulmasına karar verilmiştir²⁷³.

²⁷² Noyan, s. 333.

²⁷³ Yargıtay 11. HD 21.02.2005 tarih ve 2004/4849 E. 2005/1452 K. sayılı karar, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

Faydalı model belgesi sahibinin, 157. maddeye göre faydalı model belgesi isteme hakkına sahip bulunmadığı hakkındaki iddia, ancak buluşu yapan veya halefleri tarafından ileri sürülebilir. Bu durumda, bu KHK'nin 12. maddesi hükmü uygulanır.

Hükümsüzlük nedenleri, faydalı model belgesinin sadece bir bölümüne ilişkin bulunuyorsa, sadece o bölümü etkileyen istem veya istemlerin iptali suretiyle, kısmi hükümsüzlüğe karar verilir. Bir istemin kısmen hükümsüzlüğüne karar verilemez.

Kısmi hükümsüzlük sonucu, faydalı model belgesinin iptal edilmeyen istem veya istemleri, bu KHK'nin 5. ila 7. maddesi hükümlerine uygun olması halinde, faydalı model belgesi, bu istem veya istemler için geçerli kalır.

Üçüncü kişilerin gerekçeli itirazlarının başvuru sahibi tarafından dikkate alınmaksızın faydalı model belgesinin verilmesi ve yapılan itirazla illiyeti nedeniyle, mahkeme tarafından bu maddeye göre faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, itirazda bulunmuş olan zarar gören üçüncü kişilerin, hükümsüzlüğüne karar verilen faydalı model belgesi sahibinden tazminat talep etme hakkı doğar.

PatKHK md. 158/2'de faydalı modelin hükümsüzlüğü iddiasıyla açılan dava sonuçlanıncaya kadar, faydalı model belgesi sahibinin haklarını üçüncü kişilere karşı ileri süremeyeceği belirtilmiştir²⁷⁴. Açılan hükümsüzlük davası, ilgililer tarafından TPE'ye başvurulması sonucunda sicile kaydedilir ve bültende ilan edilir. Bu andan itibaren faydalı model belgesi sahibi artık belgesini kullanamayacaktır. Bu çerçevede faydalı model belgesi sahibi, üçüncü kişilerin faydalı model konusu üzerindeki tasarruflarını engelleyemez. Burada sözü edilen üçüncü kişiler, hükümsüzlük davası açan kişi de dahil olmak üzere hakkın kapsamındaki fiilleri izinsiz gerçekleştiren tüm üçüncü kişileri kapsamaktadır. Bu düzenleme, faydalı model belgesi sahibinin aleyhine gibi görünse de kanun koyucu faydalı model belgesi sahibinin zararını önlemek amacıyla tazminat davası hakkını saklı tutmuştur. Şayet hükümsüzlük davası sonunda faydalı model belgesinin geçerli olduğuna hükmedilirse, faydalı model belgesi sahibi uğradığı zararların tazminini, izinsiz kullanımı gerçekleştiren üçüncü kişilerden talep edebilecektir²⁷⁵.

²⁷⁴ Ekdial, s. 1593.

²⁷⁵ Karahan, Suluk, Saraç vd., s. 238.

3.2.1.1. Buluşun Faydalı Model Koruma Şartlarını Taşımaması

PatKHK md. 165'in birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen "faydalı model belgesi konusunun, KHK'nin 154. , 155. ve 156. maddelerindeki hükümlere aykırılığının ispat edilmesi" yani faydalı model belgesi verilmesi için aranan yenilik ve sanayiye uygulanabilirlik özelliklerini taşıyorsa veya faydalı model belgesi verilemeyecek konulardan ise faydalı modelin hükümsüzlüğüne karar verilebilecektir.

Faydalı model belgesine konu buluş, başvuru tarihinden önce Türkiye'de veya Dünya'da herkesin ulaşabileceği şekilde yazılı olarak veya bir başka yolla açıklanmış veya yöresel veya ülke çapında kullanılmamış olmalıdır. Aksi halde yenilik vasfını taşımadığı iddiasıyla hükümsüzlük davasına konu olabilir. Burada kastedilen yenilik, başvuru konusu buluş ile ilgili bilgilerin herhangi bir yerde toplumca erişilebilecek şekilde açıklanmamış olmasıdır. Bu nedenle başvuru konusu buluşla ilgili, bazı kişilerin bilgisi olsa bile bu bilgiler toplumca erişilebilir nitelikte değilse buluş yenilik vasfını kaybetmez. Yeniliğin ortadan kalktığı kabulü için, açıklamanın buluş konusu alanla ilgili vasat bir uzmanın edindiği bilgilerle onu uygulamaya koyabilecek derecede bir açıklama olması gerekir²⁷⁶. Gaziantep 3. Asliye Hukuk Mahkeme'sinde görülen davada davacılar vekilleri, müvekkillerinin yıllardan beri çelik para kasası imalatı işi ile iştigal ettiklerini, davalının Asansörlü Artan Sistemli Vitrin Kasa için faydalı model belgesi aldığını, oysa faydalı model belgesine konu kasaların hiçbir şekilde yenilik değeri taşımadığını ileri sürerek davalıya ait TR 2002 015474 numaralı faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesini talep ve dava etmişler, aleyhine açılan davaların ise reddini savunmuşlardır. Davalı vekili (Birleşen 2005/147-148 E. sayılı dosyalarda davacı), faydalı model belgesinin iptali için açılan davanın TPE'nin bulunduğu Ankara'da görülmesinin gerektiğini, müvekkili aleyhine açılan davaların kötü niyetli olduğunu belirterek aleyhlerine açılan davaların reddini istemiş, birleşen 2005/147 E-148 E. Sayılı davalarında ise, müvekkilinin yaklaşık on yıldan beri buluşuna dayanarak asansörlü anten sistemli vitrin kasaları imal edip sattığını, bilahare buluşun faydalı model belgesine bağlandığını, davalıların bu kasaların aynısını imal ettiklerini ileri sürerek, müvekkili tasarımına davalıların haksız rekabet teşkil eden fiillerinin durdurulmasına, önlenmesine, bu kasa imalatında kullanılan

²⁷⁶ Tekinalp, s. 495; Aytakin Çelik, s. 117; Ayiter, s. 119.

makine ve teçhizatların, aletlerin imhasına, toplam 5.000 TL. maddi/manevi tazminatın davalı Mehmet H'den, 10.000 TL. maddi/manevi tazminatın davalı M. Metin K.'den tahsiline, kararın ilanına karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece, davalı (birleşen davalarda davacı) Muzaffer T. adına TPE tarafından verilen TR 2002 01547 sayılı faydalı model belgesinde yer alan tasarımın yenilik niteliğine haiz olmadığı gerekçesiyle, davalı Muzaffer T. adına olan faydalı model belgesinin iptaline, birleşen 2005/147 ve 148 E. sayılı davaların reddine karar verilmiştir. Karar, davalı (Birleşen 2005/147 E. ve 2005/148 E. sayılı davalarda davacı) Muzaffer T. vekilince temyiz edilmiştir. Davalı (Birleşen 2005/147 E. ve 2005/148 E. sayılı davalarda davacı) Muzaffer T. vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına karar verilmiştir²⁷⁷.

Faydalı model belgesi almak için gerekli yenilik unsuru, patentler için aranan şartlardan daha düşük seviyede tutulmuştur. Her şeyden önce, Türk hukukunda bir buluşun faydalı model korumasından yararlanabilmesi için, buluş basamağını aşması şart değildir²⁷⁸. Bunun yanı sıra, patentlerden farklı olarak faydalı modellerin sadece Türkiye çapında kullanılmalrı yeniliği ortadan kaldırır. Zira PatKHK md. 156'daki "yöresel veya ülke çapında kullanılmama" ifadesinden kullanılmama konusunda mutlak bir ölçünün değil nispi bir ölçünün arandığı anlamı çıkmaktadır. Bu nedenle kullanmanın yöresel veya ülke çapında olması durumunda yenilik şartı ortadan kalkmaz. Dolayısı ile buluşun Türkiye dışında kullanılması yeniliği ortadan kaldırmaz. Oysa patentlerde buluş konusunun dünyanın herhangi bir yerinde kullanılması yeniliği ortadan kaldırmaktadır. Açıklama ve kullanma konusunda bu şekilde farklılık yaratılmasını haklı gösterecek gerekçeler bulunmamaktadır. Bu sebeple kullanma konusundaki ifadeler açıklama konusundaki ifadelerle birlikte değerlendirilmeli, buluşun dünyanın herhangi bir yerinde kullanılmış olmasının yeniliği ortadan kaldıracağı kabul edilmelidir. Aksi halde örneğin Venezüella'daki bir konferansta açıklanması yeniliği ortadan kaldıracakken, buluşun Bulgaristan'da kullanılmış olması yeniliği ortadan kaldırmayacaktır. Zaten tasarıda da

²⁷⁷ Yargıtay 11. HD. 30.01.2007 tarih ve 2005/10783 E. 2007/1088 K. sayılı kararı, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

²⁷⁸ Cahit Suluk, "AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması (II)", *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, 2002, Cilt 2, Sayı 2, s. 29.

patentler ve faydalı modeller konusunda yenilik şartı aynı şekilde düzenlenmiş, “açıklama” ve “kullanma” konusunda yer itibariyle bir sınırlama yapılmamıştır²⁷⁹.

Daha önce faydalı model belgesi ile korunabilecek buluşlar başlığı altında ele aldığımız yeniliğe engel olmayacak haller PatKHK md. 156/2’de düzenlenmiştir. Bu hükme göre faydalı model belgesi başvurusu sahibi veya selefleri tarafından başvuru tarihinden veya var ise rüçhan hakkı tarihinden, on iki ay önceki tarihten itibaren yayınlama veya bir başka yolla yapılan açıklama veya kullanma, başvuru konusu buluşun yeniliğini ortadan kaldırmaz. Bu hükümle buluş sahibine, söz konusu buluşun ticari başarısını test etme imkanı tanınmıştır²⁸⁰.

3.2.1.2. Buluşun Açık ve Tam Olarak Tanımlanmaması

Faydalı model başvurusunda bulunurken, buluşun korunması talep edilen kapsamını belirleyen istemler ve buluşun uygulanabilmesi için buluşla ilgili açıklamaların tam olarak yapılması büyük önem arz etmektedir. Bu açıklama, buluş konusu alanında bir uzmanın, buluşu uygulamaya koyabilmesi için yeterli, açık ve tam olmalıdır. Yani faydalı model konusu buluş sanayiye uygulanabilir bir buluş olsa bile, eğer o konunun uzmanı kişilerce anlaşılamiyor ve fiilen uygulanamıyorsa söz konusu faydalı modelin hükümsüzlüğüne karar verilebilecektir²⁸¹.

3.2.1.3. Faydalı Model Belgesi Konusunun Başvuru Kapsamı Dışına Çıkması

Faydalı model başvurusu yaparken, faydalı modele konu buluşun nasıl kullanılacağını ve koruma kapsamının ne olduğunu belirtecek olan istemlerin öneminden önceki konularda bahsetmiştik. İşte, md. 165/1-c’de hükümsüzlük sebebi olarak belirtilen faydalı model belgesi konusunun başvuruda belirtilen kapsamın dışına çıkılması, başvuru sırasında enstitüye bildirilen istemlerin sınırının aşılması anlamına gelmektedir.

PatKHK md. 45’te düzenlenen buluşun bütünlüğü ilkesine göre, başvuru sadece tek bir buluş veya genel bir ana buluş etrafında gerçekleştirilmiş olan birbirine bağlı birden çok buluşu içeren buluş için yapılabilir. Bu ilkeye aykırı olarak başvurusu yapılan

²⁷⁹ Karahan, Suluk, Saraç vd. , s. 207; Öztürk, s. 178; Aytekin Çelik, s. 120.

²⁸⁰ Hamdi Yasaman, *Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku*, *Vedat Kitapçılık*, İstanbul 2006, s. 366.

²⁸¹ Tekinalp, s. 680.

buluşların ayrılmasına karar verilir. Buna rağmen ayrılan bir başvuruya belge verilmişse veya buluşun kapsamı aşılmışsa, bu belgenin hükümsüzlüğü söz konusu olur²⁸².

3.2.1.4. Faydalı Model Belgesi Sahibinin Gerçek Hak Sahibi Olmadığının İspatı

PatKHK md. 157 uyarınca korunmaya değer bir buluş için TPE nezdinde faydalı model belgesi başvurusunu yapma hakkı buluşu yapana ve onun haleflerine aittir. Başvuru yapıldığında enstitü, başvuruyu yapan kişinin buluş sahibi olup olmadığını araştırmaz. Bu nedenle başvuru yapan kişi aksi sabit oluncaya kadar faydalı model isteme hakkının sahibi sayılır. Şayet buluşu yapan veya halefleri, faydalı model belgesi sahibinin faydalı model belgesi isteme hakkına sahip bulunmadığını ispatlamışlarsa, faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilebilecektir.

PatKHK Md. 157/3 uyarınca “Aynı fadalı model konusu olan buluş, birbirinden bağımsız birden çok kişi tarafından aynı zamanda gerçekleştirilmiş ve bunlardan birinin başvuru yapmış olması durumunda faydalı model belgesi isteme hakkının kime ait olduğu, bu KHK’nin 11. ve 12. maddesi hükümlerine göre tespit edilir.” Madde hükmünün atfına göre madde 11 ve 12’ de düzenlenmiş olan patent isteme hakkının gaspını incelemek gerekmektedir. Kararname uyarınca gerçek faydalı model sahibi veya onun halefi dışında üçüncü kişi, yani faydalı model isteme hakkı olmayan kişi faydalı model belgesi başvurusunda bulunursa veya faydalı model alırsa gasp söz konusu olur. PatKHK. md. 12’de patent isteme hakkının başvuru sahibine ait olmadığı iddiasıyla açılacak olan gasp davasından bahsedilmiştir. Faydalı model hakkının gaspı davaarında iyi niyetin koruyucu rolü üzeinde önemle durmak gerekmektedir. İyi niyetin koruyucu gücü, sadece tasarruf yetkisi olmayan kişiden aynı hak iktisap edildiğinde işe yaramaktadır. Öyleyse faydalı model belgesi gaspında iyi niyet, nadir rastlanan bir istisna olarak yorumlanmalıdır²⁸³.

PatKHK. md. 13’te “11. maddenin birinci fıkrası hükmüne göre patent gerçek hak sahibinden başkasına verilmişse gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi patentten doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak şartıyla patentin kendisine devredilmesini talep ve dava edebilir” denilmektedir.

²⁸² Tekinalp, s. 681.

²⁸³ Tüzüner, s. 176.

Bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında belirtilen talep ve dava hakları patentin ilanı tarihinden itibaren iki yıl içinde ve kötü niyet halinde patentin koruma süresinin bitimine kadar kullanılabilir.

İlgilinin talebi üzerine üçüncü kişilere karşı hüküm ve sonuç doğurmak üzere bu madde hükmüne göre açılan dava ve davada ileri sürülen talepler dava sonunda verilen kesin hüküm veya açılan davayı herhangi bir şekilde sona erdiren bütün diğer haller patent siciline kaydedilir” denilmektedir.

Faydalı modelin gaspı davasında davalı, ilk gasp olabilir. Ayrıca ilk gaspı devir sözleşmesi akdetmiş ikinci ve sonraki gaspı olabilir. Faydalı modelin ilk defa gasp edilmesinde iyi niyetten bahsedilemez. İyi niyet koruması, aksi ispat edilinceye dek faydalı modelin ikinci veya devamı defalar gasp edilmesinde gündeme gelecektir. Ayrıca faydalı modeli kullanabilmek amacıyla lisans sözleşmesi akdetmiş olan üçüncü kişilerin de iyi niyeti korunacaktır. Faydalı modeli gasp eden kişi, tasarruf yetkisi olmadığı halde üçüncü kişilerle lisans ya da intifa sözleşmesi akdedilebilir. Hatta bu lisans sicile dahi kaydedilmiş olabilir. Bu durumda faydalı model lisansı, tasarruf yetkisizliği sebebiyle hükümsüz olsa dahi, kullanma hakkı elde eden üçüncü kişinin iyi niyeti korunmaktadır²⁸⁴.

Faydalı model belgesinin gaspı davasında, faydalı model belgesi sahibinin değişmesine yönelik yenilik doğuran bir hakkın dava yoluyla kullanılması söz konusudur. Belgenin davalıdan davacıya devredilmesi yani kazai devir, mahkeme tarafından verilen inşaa kararları gerçeğe dönüşmektedir²⁸⁵.

3.2. Hükümsüzlük Davalarında Usul

3.2.1. Görevli Mahkeme

Faydalı modelin hükümsüzlüğü davası ihtisas mahkemelerinde açılır. Asliye Ticaret ve Asliye Ceza Mahkemeleri'nden hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendirileceğini ve bu mahkemelerin yargı çevresini, Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine HSYK belirler. HSYK'nın 16.09.2004 tarih ve 396 sayılı kararı ve daha sonra alınan ve halen yürürlükte olan 24.03.2005 tarih ve 188 karar sayılı kararı ile anılan

²⁸⁴ Tüzüner, s. 178.

²⁸⁵ Tüzüner, s. 184.

KHK'lere ilişkin davalar bakımından, FSHM kurulmayan yerlerde, asliye ticaret mahkemesi kurulmuş olup olmamasına bakılmaksızın, bir tane asliye hukuk mahkemesi bulunuyor ise bu mahkemenin, iki asliye hukuk mahkemesi bulunuyor ise birinci asliye hukuk mahkemesinin, ikiden fazla asliye hukuk mahkemesi bulunuyor ise üç numaralı asliye hukuk mahkemesinin davalara bakmakla görevli olduğu, bu mahkemelerin yargı çevresinin adli yargı adalet komisyonlarının merkez ve mülhakatları olan ilçeleri kapsadığı da belirtilmiştir²⁸⁶. Ankara 1. Asliye Ticaret Mahkemesi'nde görülen faydalı modelin hükümsüzlüğü davasında, davanın yetkisizlik nedeniyle İstanbul Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verilmiştir. Ancak Yargıtay incelemesine göre, Asliye Ticaret Mahkemesi ile Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi arasındaki ilişki bir görev ilişkisidir. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri bir ihtisas mahkemesi olup, özel bilgi ve uzmanlık gerektiren belirli uyuşmazlıkların çözümü için kurulmuş özel mahkemelerdir. Bir yerde özel mahkeme kurulmuşsa, bu mahkemelerin görevine giren uyuşmazlıkların ortak özel mahkemede görülmesi gerekir. Bu nedenle, mahkemece öncelikle davaya bakmanın Ankara Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesinin görevine girdiği belirtilerek, görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, yazılı şekilde yetkiye yönelik karar verilmesi doğru görülmediğinden, kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir²⁸⁷.

3.2.3.2. Yetkili Mahkeme

Faydalı modelin hükümsüzlüğü davası, davalının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesinde görülür²⁸⁸. Davacının Türkiye'de ikamet etmemesi halinde, yetkili

²⁸⁶ Noyan, s. 434.

²⁸⁷ Yargıtay 11. HD 13.05.2004 tarih ve 2003/11063 E. 2004/5359 K. sayılı kararı, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

²⁸⁸ Yargıtay 11. HD 11.04.2005 tarih ve 2004/6981 E. 2005/3472 K. sayılı kararına konu Gebze 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada, davacı vekili müvekkilinin çeşitli cins spiral telli hortumları Türkiye'de pazarladığını, hortumlarda spiral telin yurt içi ve yurt dışında uzun süreden beri kullanıldığını, davalının öteden beri kullanılan yeni ve ayırt edici özelliği bulunmayan spiral çelik telli PVC hortum konusunda faydalı model ve tasarım tescil belgesi aldığını, kötü niyetle alınan bu belgeler yoluyla haksız rekabet yaratarak haksız kazanç elde etmeyi amaçladığını, üretim ve pazarlamanın durdurulması yönde ihtarname keşide ettiğini ileri sürerek, davalının ihtarname ile vaki olan fiilin haksız olduğunun tespiti, haksız rekabet ve haksız muarazanın men'ine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, 554 sayılı KHK'nin 49/5. maddesi uyarınca davada müvekkilinin ikametgahının bulunduğu İzmir Mahkemelerinin yetkili olduğunu, davanın reddi gerektiğini savunmuştur. Mahkemece, açılan davanın 554 sayılı KHK'nin 49/5. maddesine dayalı olduğu, yetkili mahkemenin İzmir Mahkemeleri bulunduğu gerekçesiyle, mahkemenin yetkisizliğine, talep halinde dosyanın İzmir Asliye Ticaret Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verilmiştir.

mahkemenin sicilde kayıtlı patent vekilinin iş yerinin bulunduğu yerdeki mahkeme olduğu hükme bağlanmıştır. Ancak vekillik kaydı silinmişse, enstitü merkezinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir²⁸⁹.

3.2.3.3. Dava Açma Süresi

PatKHK md. 165/4 uyarınca faydalı modelin hükümsüzlüğü davası, faydalı model belgeleri için öngörülmuş olan on yıllık koruma süresi boyunca açılabilir. Hükümsüzlük davası açma süreleri bakımından patentler ile faydalı modeller farklıdır. Patent hükümsüzlüğü için koruma süresi boyunca dava açılabilirdiği gibi, koruma süresinin sona ermesinden itibaren beş yıl içinde de dava açılabilmektedir. Faydalı model belgelerinin hükümsüzlüğü davaları ise sadece koruma süresi boyunca açılabilmekte, koruma süresinin bitiminden sonra hükümsüzlük davası açılmamaktadır²⁹⁰.

3.2.3.4. Davanın Tarafları

PatKHK md. 165/2' ye göre faydalı modelin hükümsüzlüğünü; zarar gören kişiler, Cumhuriyet Savcılığı vasıtası ile resmi makamlar ve gasp halinde faydalı model belgesi isteme hakkına sahip gerçek buluş sahibi ve halefleri talep edebilirler. PatKHK md. 165/3'te ise "zarar gören üçüncü kişilerin ve ilgili resmi makamların faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep edebilmeleri için, 161. maddeye göre itiraz yapmış olmaları şarttır" şeklinde bir düzenleme vardı, ancak söz konusu düzenleme AYM'nin 23/03/2004 tarih ve 2004/36 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. İstanbul Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada, davacı vekili, davalı şirketin körüklü hortum diye bilinen ürüne faydalı model belgesi aldığını, ancak ürünün yenilik içermeyen bir ürün olup yıllardan beri kullanıldığını, bu nedenle davalının TPE'den almış olduğu faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesini talep etmiştir. Davalı vekili, davacının ilan sonrası itiraz etmediğini, dava konusu ürünün yeni bir ürün olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir. Mahkemece, davalının faydalı model tasarımının ilanı üzerine 551 sayılı

Davacı vekilinin yerinde görülmeden temyiz itirazlarının reddi ile yerel mahkeme kararının onanmasına karar verilmiştir. Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

²⁸⁹ Tülay Alca, *Patent İhlali ve Hükümsüzlük Davaları*, Ankara 2010, s. 44.

²⁹⁰ Uğur Yalçın, "Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlük Davaları", *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, 2001, Cilt 1, Sayı 3, s. 76.

KHK'nin 161. maddesi uyarınca üç aylık süre içinde davacının itiraz etmediği ve aynı KHK'nin 165. maddesi gereği dava açma hakkı bulunmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir. Karar, davacı vekilince temyiz edilmiştir. Yargılama sırasında, zarar gören üçüncü kişilerin, faydalı modelin hükümsüzlüğünü talep etmeleri için 551 sayılı KHK'nin 161. maddesine göre itiraz etme koşulu, AYM'nin kararı ile iptal edildiğine göre, mahkeme kararının davacı yararına bozulması gerekmiştir²⁹¹.

Faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü iddiasıyla açılan davada husumet, TPE nezdinde faydalı model belgesi sahibi olarak sicile kayıtlı olan kişiye yöneltilecektir. Eğer henüz tescil edilmemiş bir faydalı model belgesi başvurusu söz konusuysa başvuru sahibine karşı hükümsüzlük davası açılamaz. Zira hükümsüzlük davasının konusu faydalı model belgesi verilme şartlarını taşımayan bir belgenin terkinini de içermektedir. Dolayısıyla tescil söz konusu değilse terkin de söz konusu olmayacağından, başvuru aşamasındaki faydalı model belgelerinin hükümsüzlüğü talep edilemez²⁹².

Hükümsüzlük davaları uygulamada genellikle faydalı model hakkına tecavüz iddiasıyla açılan davalarda, davalı tarafın karşı davasıyla gündeme gelmektedir²⁹³. Davacı taraf, davaya konu faydalı modelin TPE nezdinde kendi adına tescilli olduğunu, davalının bu buluşu haksız olarak kullandığını, bu nedenle davalının haksız tecavüzünün önlenmesi ile tazminat talebinde bulunmaktadır. Davalı taraf ise genellikle dava konusu faydalı model

²⁹¹ Yargıtay 11.HD 01.06.2004 tarih ve 2003/10272 E. 2004/6167 K. sayılı kararı, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

²⁹² Aytekin Çelik, s. 145.

²⁹³ Yargıtay 11. HD 01.03.2007 tarih ve 2005/12290 E. 2007/3828 K. sayılı kararına konu Nazilli 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada, davacılar vekili müvekkili şirketin faydalı model belgesi sahibi olduğunu, küldenşajlı ocağın davalılarca taklit edilip piyasaya sunulduğunu ileri sürerek her bir buluş sahibi için 10'ar bin TL. manevi, faydalı model belgesi sahibi şirket için ise 250 bin TL. maddi tazminatın davalılardan tahsilini, tecavüzün önlenmesini, hükmün ilanını istemiştir. Davalı şirket vekili, davacının faydalı model belgesi aldığı buluşun yenilik niteliği taşımadığını savunarak faydalı model belgesinin hükümsüz sayılarak iptaline karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, 551 sayılı KHK'nin 165/3. maddesi AYM'nin 23.03.2004 tarihli kararı ile iptal edildiğinden karşı davadaki hükümsüzlük isteminin süresinde ileri sürülmediği iddiasının yerinde görülmediği, davacı/karşı davalının faydalı model belgesi konusu buluşunun yenilik ve ayırt edicilik özelliği bulunmadığı gerekçesiyle asıl davanın reddine, karşı davanın kabulü ile davacı şirketin faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünün tespiti ile iptaline karar verilmiştir. Kararı, davacılar vekili ile davalı şirket vekili temyiz etmiştir. Dava dosyasında, davacı gerçek kişilerin faydalı model belgesi sahibi olmadıklarından buluş sahibi olarak manevi tazminat talebinde bulunmasının mümkün olmamasına göre davacılar vekillerinin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddi ile yerel mahkeme kararının onanmasına karar verilmiştir, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, erişim aralık 2010.

belgeli buluşun yeni veya sanayide kullanılabilir olmadığını bu nedenle, faydalı modelin hükümsüzlüğüne karar verilmesi gerektiğini karşı dava olarak ileri sürmektedir²⁹⁴.

3.2.3.5. Hükümsüzlük Kararının Etkileri

Öncelikle belirtmek gerekir ki, faydalı model belgesi sahibinin ihtilafli olan haklarını kullanması sonradan telafisi mümkün olmayan bir takım zararların doğmasına sebep olabilir. Bundan dolayı patentlerden farklı olarak faydalı model belgelerinin hükümsüzlüğünün iddia edilmesi durumunda dava sonuçlanıncaya kadar faydalı model belgesinden doğan hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi engellenmiştir. Bu düzenleme faydalı model belgelerinin, esasa ilişkin inceleme yapılmadan verilmelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak bu düzenleme sadece yenilik şartının gerçekleşmediği iddiasıyla açılan hükümsüzlük davaları açısından söz konusu olur. Bu iddianın dışındaki sebeplerle açılacak hükümsüzlük davalarında faydalı model belge sahibinin bu belgeden doğan haklarını üçüncü kişilere karşı ileri sürmesini engelleyen bir düzenleme mevcut değildir. Ancak bu durumda hükümsüzlük davası açan kişilerin ihtiyati tedbir talebinde bulunmaları mümkündür²⁹⁵.

Hükümsüzlüğüne karar verilen buluşu koruyan faydalı model belgesi sicilden terkin edilir. Terkin neticesinde artık ortada hukuken korunan bir buluş bulunmamakla, buluşun herkes tarafından serbestçe kullanılabilmesi mümkün olmaktadır.

PatKHK md. 131 hükmüne göre patentler ve faydalı modellerle ilgili hükümsüzlük kararları geçmişe etkili olup, tescil tarihinden itibaren geçersiz sayılır. Ancak şu iki halde hükümsüzlük kararı geçmişe yürümez:

a - Patentin hükümsüz sayılmasından önce, bir patente tecavüz sebebiyle verilen hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlarda.

b - Patentın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmelerde. Ancak, hal ve şartlara göre haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesi ile sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkündür.

Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmelerin hükümsüzlük kararının, geçmişe etkili olacağı kuralından etkilenmeyeceğine

²⁹⁴ Yasaman, s. 361.

²⁹⁵ Aytekin Çelik, s. 148.

ilişkin hüküm kimi zaman mutlak olarak uygulanmaz ve yalnız sözleşmenin uygulanmasından doğan sonuçlar bakımından etkili olabilir. Mesela bir patent lisansına dayalı üretilen mallar üzerine lisans konusu patentin numarası konulmuş, mallar satışa arz edilmiş veya depolanmış ya da başkasına teklif edilmişse hükümsüzlük kararına rağmen mezkur malların satışına, ithaline ve teslimine engel olunamaz. Ancak, bu hükme dayanılarak siparişi alınmış olanlar dahil yeni üretim yapılamaz. Bu gibi durumların yanı sıra, lisans sahiplerinin veya franchise alanların hükümsüzlük kararı nedeniyle büyük zararlara uğramaları da söz konusu olabilir. Her ne kadar buna karşı tazminat talepleri düzenlenmiş olsa bile, bu tazminat bazı durumlarda lisans sahiplerini ya da franchise alanları tatmin etmeyebilir. Bu nedenledir ki hükümsüzlük davasında hakim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak geriye etkili olma kuralını işletecektir²⁹⁶.

Taraflar, faydalı modelin hükümsüz olduğunu bilmeden sözleşmeyi uygulamaya koymuşlarsa yani söz konusu buluştan teknik bilgi olarak lisans alan yararlanmışsa bu durumda, sözleşmenin know-how lisansı sözleşmesi olarak devam ettiğini ve bu süreçteki ifanın geçerli kalarak uygun bir lisans bedeli ödenmesini kabul etmek gerekmektedir²⁹⁷. Ancak eğer lisans veren, patentin alınacağı garantisini vermişse bu durumda PatKHK md. 131/2 uygulanarak lisans alanın lisans bedeli ödememesi hakkaniyete uygundur.

3.2.3.6. İtiraz Edenlerin Tazminat Hakkı

PatKHK md. 165/son'a göre üçüncü kişilerin gerekçeli itirazlarının, başvuru sahibi tarafından dikkate alınmaksızın faydalı model belgesinin verilmesi ve yapılan itirazla, illiyeti nedeniyle mahkeme tarafından bu maddeye göre faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, itirazda bulunmuş olan zarar gören üçüncü kişilerin, hükümsüzlüğüne karar verilen faydalı model belgesi sahibinden tazminat talep etme hakkı doğar.

²⁹⁶ Tekinalp, s. 572.

²⁹⁷ Özdemir Oktay, s. 108.

SONUÇ

Belirli bir ihtiyaç karşısında çözüm olarak ortaya konulan zeka ürünlerinin koruma altına alınabilmesi için yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayiye uygulanabilir olma koşullarına sahip olmaları gerekmektedir. Ancak bu koşullara sahip bir buluş, patent ile korunabilmektedir. Sınai mülkiyet haklarından olan ve patent ile benzerlik gösteren faydalı model korumasında ise buluşun, tekniğin bilinen durumunu aşması gerekmez. Böylece patent alma koşullarına henüz erişememiş olan ancak teknik bir kolaylık sağlayan ufak çaplı buluşların da korunması sağlanmıştır.

Faydalı model belgesi alma şartları ve prosedürü patente nazaran daha kolaydır. Şöyle ki; faydalı modele konu buluşun, tekniğin bilinen durumunu aşmasının gerekmediği gibi bununla ilgili bir araştırma da yapılmaz. Ayrıca, faydalı model belgesi almak patente göre daha kısa süreli ve daha az maliyetlidir. Buluşun yeni ve sanayiye uygulanabilir olması ile ilgili araştırma yapılmaması, belgeyi alan kişi için avantajlı gibi görünse de bu durum, üçüncü kişiler açısından telafisi imkansız zararlara yol açabilir. Uygulamada genellikle yenilik vasfı taşımayan buluşlar için faydalı model belgesi alınmakta ve hak sahibi, piyasadaki rakip firmaları yıpratmak için onlara dava açarak benzer ürünlerin toplatılmasına neden olabilmektedir. Bu durumda hükümsüzlük karşı davası açmayan kişilerin, aslında yeni olmayan bir ürün üzerinde faydalı model belgesi sahibinin tekel hakkı bulunması nedeniyle, tasarruf hakkı engellenmiş olacaktır.

Faydalı model hakkı, Türk hukukunda özel bir yasa ile koruma altına alınmış değildir. 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, patentler ve faydalı modeller ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Henüz yasalaşmamakla birlikte faydalı model haklarını düzenleyen bir kanun tasarısı mevcuttur. 551 sayılı KHK'de bugüne kadar birkaç kez değişiklik yapma yoluna gidilmiş, ancak bu düzenlemeler hakkın korunması bakımından yeterli olmamıştır. Önce 3 Kasım 1995 tarih ve 4128 sayılı kanununla 551 sayılı KHK'de değişiklik ile patent suçları düzenlenmiştir. Ancak bu

düzenlemenin, faydalı model belgesi ile korunan buluşlar bakımından uygulanmasında birçok sorunla karşılaşmıştır. Ceza hukukunun iki temel ilkesi olan “suçta ve cezada kanunilik” ve “kıyas yasağı” ilkeleri nedeniyle faydalı modellerin ceza hükümleri ile korunması çok da mümkün olmamıştır. Daha sonra 22.06.2004 tarih ve 5194 sayılı yasa ile yapılan değişiklik neticesinde cezai korumanın kapsamına faydalı modeller de dahil edilmiş, ancak yine suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği KHK ile düzenlenen bu hükümlerin tam anlamıyla uygulanması mümkün olmamıştır. Şöyle ki; AYM 05.02.2009 tarih ve 2005/57 E., 2009/19 K. sayılı kararı ile 551 sayılı KHK’nin 73/A maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi yönünden incelenen aynı KHK’nin 136. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin iptaline karar vermiştir. İptal kararı neticesinde faydalı model hakkına tecavüz teşkil eden eylemler için hukuk davası açılmasına bir engel bulunmamakla birlikte, ceza davası açma imkanı ortadan kalmıştır.

Faydalı model hakları ile ilgili önemli bir diğer değişiklik de AYM’nin 23/03/2004 tarih ve 2004/36 sayılı kararıdır. Söz konusu iptal kararından önce, PatKHK md. 165/3’te ise “zarar gören üçüncü kişilerin ve ilgili resmi makamların faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep edebilmeleri için, 161. maddeye göre itiraz yapmış olmaları şarttır” şeklinde bir düzenleme vardı. Ancak, patentlerin hükümsüzlüğünü talep edebilmek için böyle bir şart aranmıyordu. Şahısların resmi patent bültenlerini takip etme zorunluluğu bulunmadığından, bu düzenlemenin hakkaniyete aykırı olduğunu söyleyebiliriz. AYM iptal kararı ile bu adaletsizliği ortadan kaldırmış bulunmaktadır.

Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı, faydalı model belgesi başvurusu ve başvuruya itiraz prosedürü konusunda, mevcut düzenlemedeki patent başvurusuna itiraz prosedürüne benzer bir düzenleme yaparak, üçüncü kişilerin itirazları bakımından daha işlevsel ve hakkaniyete uygun bir hükme yer vermiştir. Bu sayede tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma yapılması yolu açılarak, haksız başvuruların yapılması ve sonrasında buna bağlı hükümsüzlük davaları açılması en aza indirgenmiş olacaktır. Yine tasarı, faydalı model hakkına tecavüz nedeniyle ceza davası açılmasının yolunu açan düzenlemeler konusunda da patentlere atıf yapmak yerine, faydalı modellere özgü düzenleme yapılması yönünde isabetli bir sistem tercih etmiştir.

Tüm araştırmalar ve çalışmalar neticesinde, buluş haklarından patentin, faydalı modele göre daha ayrıcalıklı bir korumaya sahip olduğunu görmekteyiz. Mevcut

düzenlemeye baktığımızda faydalı model hakları ile ilgili birçok konuda münhasır düzenlemeler yapmak yerine patent hükümlerine gönderme yapıldığını görmekteyiz. Faydalı model ile ilgili düzenlemelerin yetersizliği, muhtemel sorunlar karşısında bizi PatKHK md. 166 hükmüne yönlendirmektedir. Konu içerisinde sık sık yer verdiğimiz bu hükümde “faydalı model belgelerine ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı ve faydalı model belgelerinin özelliği ile çelişmediği takdirde, patentler için öngörülen hükümler, faydalı model belgeleri için de uygulanır” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Ancak bu düzenlemeler belirli bir süre sonra korumanın sağlanması bakımından yeterli olamamıştır. Çünkü böyle bir hukuki düzenleme, patent ve faydalı model kavramlarının niteliksel farklılıklarını ortadan kaldırmakta ve adeta aynılaştırmaktadır. Neticede, faydalı model korumasının amacı, patent ile korunamayacak olan buluşların belirli şartlarla korunmasını sağlayabilmektir. O halde, patent koruması dışında özel bazı hükümler getirilmeli ki, patent koruması dışında kalan buluşlar da korunabilsin. Son tahlilde, faydalı model haklarının korunmasını düzenleyen özel kanun tasarısının bir an önce yasalaşması gerektiği aşikardır.

KAYNAKÇA

- AKIN** Selçuk, *Tasarım ve Faydalı Modele Konu Olan Buluşlar*, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_539.htm, erişim Aralık 2010.
- ALANGOYA** Yavuz, **YILDIRIM** Kamil, **DEREN YILDIRIM** Nevhis, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, 5. Bası, 2005 İstanbul.
- ALICA** Tülay, “Marka Tasarım ve Patent Hakkına Tecavüz Suçlarına İlişkin Hükümlerin Anayasaya Aykırılığı Sorunu”, *Ankara Barosu Dergisi* 2007 Yıl: 65 Sayı: 2.
- ALICA** Tülay, *Patent İhlali ve Hükümsüzlük Davaları*, 2010 Ankara.
- ALİUSTA** Ebru, *Türk Hukukunda Patent Hakkının Korunması ve Rekabet Hukuku Açısından Sonuçları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2004 Ankara.
- ARI** M. Haluk, *Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi, 2008 Ankara.
- ARKAN** Selda, *Avrupa Patent Sistemi ve Türkiye'nin Konumu*, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Sınai Haklarda Son Gelişmeler Tebliği*, Ekim 2003 Ankara.
- AYDIN** Hüseyin, *Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar*, *Yetkin Yayınları*, 2003 Ankara.
- AYDIN** Muammer, *Sınai Haklar Komisyonu ve TPE*, *İstanbul Barosu Fikri ve Sınai Haklar Özel Sayısı* 2007.
- AYİTER** Nuşin, *İhtira Hukuku*, 1968 Ankara.
- BATTAL** Ahmet, “Patent Mevzuatı Yönünden Üniversite Mensubu Kavramı ve Vakıf Üniversitelerinde Çalışanların Buluşları”, *Ünal Tekinalp'e Armağan*, Cilt II, 2003 İstanbul.
- CAMCI** Ömer, *Endüstriyel Tasarım Davaları*, *Vedat Kitapçılık*, 2000 İstanbul.
- CAMCI** Ömer, *Haksız Rekabet Davaları 2*, *Vedat Kitapçılık*, 2002 İstanbul.
- CAMCI** Ömer, *Marka Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları*, *Kazanıcı Yayınevi*, 1998 İstanbul.
- CANBOLAT** Talat, *İşçi Buluşları*, *Beta Yayınevi*, 2007 İstanbul.
- ÇELİK** Nuri, *İş Hukuku Dersleri*, Yenilenmiş 22. *Beta Yayınevi*, 2009 İstanbul.
- ÇELİK** Aytekin, “Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlüğü”, *Batider* 2011 Cilt XXVII Sayı 1.

- DEREN YILDIRIM** Nevhis, *Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukukunda İhtiyati Tedbirler*, *Alkım Yayınevi*, 2002 İstanbul.
- EKDİAL** İbrahim, “Anayasa Mahkemesi Faydalı Model Belgesi Başvurusu Yayınlandığında İtiraz Etmeyenlerin Dava Açamayacağına İlişkin 551 Sayılı Patentlerin Korunması Hakkında KHK.’nin 165/3. Fıkrasını İptal Etti”, *Legal Hukuk Dergisi* Mayıs 2004.
- EKDİAL** İbrahim, *Faydalı Model Belgesi İle İlgili Yasa Maddelerinin Uygulamada Yarattığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, FMHD, Y. 2005-2006, S.1.
- ERDAĞ** Nevzat, *Marka-Patent Belgelendirme El Kitabı*, *Arıkan Yayınları*, 2006 İstanbul.
- ERDEM** Bahadır, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 2. *Beta Yayınevi*, 2002 İstanbul.
- ERGÜN** Mevci, “Patentten Doğan Haklara Tecavüz Olmadığının Tespiti”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2004 Cilt IV Sayı 3.
- GÜLTEK** Şule, *Patent Hukukunda İstemler*, Fırat Öztan’a Armağan, 2010 Ankara.
- GÜLTEKİN** Ayşegül, *Buluş Sahipliği ve Patent İsteme Hakkı*, http://www.parentpatent.com/bulus_sahipligi_ve_patent_isteme_hakki.html, erişim Ekim 2010.
- GÜNEŞ** İlhami, *Uygulamada Sınai Mülkiyet Hakları ve Cezai Koruma*, *Güncel Yayınevi*, 2007 İzmir.
- HIZLISOY İLBASMIŞ** Özlem, “Avrupa Patent Sözleşmesi’nin 69. Maddesinin Değerlendirilmesi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl:2010, ,Cilt:V, Sayı:1-2
- KARAHAN** Sami, “Faydalı Model Belgesinin Hükümsüzlüğü Davalarında Dava Açma Yetkisi ve Dava Şartları”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2004 Cilt IV Sayı 1.
- KARAHAN** Sami, **SULUK** Cahit, **SARAÇ** Tahir, **NAL** Temel, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, *Seçkin Yayıncılık*, 2009 Ankara.
- KARAKUZU BAYTAN** Dilek, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, *Beta Yayınevi*, 2005 Ankara.
- KAYA** Mehmet Emin, *Patent – Faydalı Model*, *İsmet İstanbul Matbaacılık*, 1998 Ankara.
- KESKİN** Serap, *Patentin ve Markanın Ceza Normları ile Korunması*, *Seçkin Yayıncılık*, 2003 Ankara.

- KILIÇOĞLU** Ahmet, *Sinai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*, *Ekim Yayınevi*, 2006 Ankara.
- KILIÇOĞLU** Ahmet, *Fikri Hakların İhlalinde Açılacak Hukuk Davaları, Hirsch' ten Günümüze Fikri Haklar Tebliğleri*, Mayıs 2004 Ankara.
- KURU** Baki, **ASLAN** Ramazan, **YILMAZ** Ejder, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları*, 2002 Ankara.
- MEMİŞ** Tekin, *Fikri ve Sinai Hukukun Koruma Alanının Genişlemesi*, İstanbul Barosu Fikri ve Sinai Haklar Özel Sayısı 2007.
- NOYAN** Erdal, *Patent Hukuku, Adalet Yayınevi*, 2009 Ankara.
- ODMAN** Ayşe, *Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Seçkin Yayıncılık*, 2002 Ankara.
- OKTAY ÖZDEMİR** Saibe, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, Beta Yayınevi*, 2002 İstanbul.
- ONGAN** Burak, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Seçkin Yayıncılık*, 2007 Ankara.
- ORTAN** Ali Necip, *Avrupa Patent Sistemi, Cilt I, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları*, 1991 Ankara.
- ORTAN** Ali Necip, *Avrupa Patent Sistemi, Cilt II, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları*, 1992 Ankara.
- ÖZGENÇ** İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, 3. Bası, *Seçkin Yayıncılık*, 2005 Ankara.
- ÖZTÜRK** Özgür, *Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları, Arıkan Yayınları*, 2008 İstanbul.
- SARAÇ** Tahir, *Sinai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından "Tekniğin Bilinen Durumu" Kavramı ve Kapsamı, Batider Aralık 2003 Cilt XXII Sayı 2*.
- SARAÇ** Tahir, *Patentten Doğan Hakka Tecaviüz ve Hakkın Korunması, Seçkin Yayıncılık*, 2003 Ankara.
- SARAÇ** Tahir, *551 Sayılı KHK.'nin 11. Maddesine göre Patent İsteme Hakkı ve Hakkın Sahibi, Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı Cilt 1*, 2001 İstanbul.
- SARAÇ** Tahir, *"Patent Korumasından Yararlanamayan Buluşlar"*, *Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 2009 Cilt II Sayı 1.

- SARAÇ** Tahir, Patent Hukukunda Yenilik Kavramı ve Yeniliğin Belirlenmesi, <http://www.fikrimulkiyet.com/images//yenilik%20kavram%FD.pdf>, erişim Aralık 2010.
- SARAÇ** Tahir, 5194 sayılı Kanunla Fikri mülkiyet Mevzuatında Yapılan Değişiklikler, <http://www.fikrimulkiyet.com/images/5194%20sayili%20kanunla%20f%DDkr%DD%20m%DCIk%DDyet%20mevzuatinda%20yapilan%20de%D0%26%238230%3B.pdf>, erişim Aralık 2010.
- SARAÇ** Tahir, Çalışanlar Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlarda Patent Kime Verilecektir? , <http://www.fikrimulkiyet.com/images/isci%20buluslar%FD.pdf>, erişim Aralık 2010.
- SARAÇ** Tahir, Sınai Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi, <http://www.fikrimulkiyet.com/images/%D6n%20kullan%FDm.pdf>, erişim Aralık 2010.
- SAYHAN** İsmet, “Patent Haklarının Kazanılması Bakımından Tescilin Etkisi”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* Yıl 2005 Cilt V Sayı 2.
- SEYYAH** Tuba, *Büyük Ölçekli şirketlerde Yapılan Ar-Ge Çalışmaları ve Patent/Faydalı Model Korumasının Önemi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2007 Ankara.
- SULUK** Cahit, “AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması (I)”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2002 Cilt II Sayı 1.
- SULUK** Cahit, “Anayasa Mahkemesi’nin Faydalı Model ve Markalara İlişkin Kararlarının Düşündürdükleri: Anayasa’ya Aykırılık Sorunu”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2004 Cilt IV Sayı 3.
- SULUK** Cahit, Endüstriyel Tasarım ve Faydalı model Belgeleri Uygulamada Yaşanan Sorunlar, http://www.fikrimulkiyet.com/makalelerim/Guncel_makalelerim/Businessnews/BES.pdf, erişim Aralık 2010.
- ŞEHİRALİ** Feyzan Hayal, *Patent Hakkının Korunması*, *Turhan Kitabevi*, 1998 Ankara.
- ŞEHİRALİ ÇELİK** Feyzan Hayal, “Patent Sisteminin İşlevleri ve Bu İşlevlerin Etkinliğini Sağlayan Yasal Düzenlemeler”, *Batider* Haziran 2006 Cilt XXII Sayı 3.
- TEKİNALP** Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, *Beta Yayınevi*, 2004 Ankara.
- TİRYAKİOĞLU** Bilgin, **OĞUZ** Arzu, **ŞEHİRALİ** Hayal Feyzan, **YALÇINER** Uğur, **IŞIKLI ÇINAR** Hasibe, “KOBİ’ler İçin Fikri Sınai Mülkiyet Hakları”, *TOBB Dergisi*.
- TOPÇU** Deniz, *Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar*, *Seçkin Yayıncılık*, 2007 Ankara.

TUNÇ YÜCEL Müjgan, **KALE** Serdar, *Patent Haklarının Korunmasına İlişkin KHK 6. Maddesi Çerçevesinde Patent Verilemeyecek Konu ve Buluşlar*, Mehmet Somer'e Armağan, 2006 İstanbul.

TÜZÜNER Özlem, *Faydalı Modelin Korunması ve Faydalı Modelin Korunmasına Uygulanacak Hukuk*, *Vedat Kitapçılık*, 2011 İstanbul.

UMUR Adem, *Faydalı Model Belgesi Sahibinin Şikayet Hakkı*, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_539.htm, erişim Aralık 2010.

YALÇINER G. Uğur, *Sınai Mülkiyetin İlkeleri*, 2000 Ankara.

YALÇINER G. Uğur, "Patent ve Faydalı Modelin Belgelerinin Hükümsüzlüğü ve Tecavüz Halleri", *İstanbul Barosu Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü 1. Ulusal Sempozyumu*.

YALÇINER Uğur, "Türkiye'de Patent Sistemi ve Yönetiminin Bugünü ve Yarını", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu*, 1992 Ankara.

YALÇINER Uğur, "Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlük Davaları Farklar ve Anayasaya Aykırılık", *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2001 Cilt I Sayı 3.

YASAMAN Hamdi, "Patent Hukukunda Ticari Sırların Korunması", *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, Tekin Memiş, 2009 İstanbul.

YASAMAN Hamdi, *Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku*, *Vedat Kitapçılık*, 2006 İstanbul.

YILDIRIM Murat, "İlaç Patentlerinde İstemlerin Yorumlanması", *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi* 2006 Cilt 6 Sayı 2.

YILDIZ Şükrü, *Makalelerim 1988-2007, 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Yapılan Değişiklikler*, *Yetkin Yayınları*, 2008 Ankara.

YILMAZ Arife, "Sınai Haklar Küresel Rekabetin Anahtarı", *Sınai Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Değeri*, 2006 İstanbul.

YURTSEVER Şaziye, *Patentin Hukuki Korunması ve İlgili Mevzuat*, *Adalet Yayınevi*, 1999 Ankara.

Avrupa Birliği ve Türkiye'de Sınai Haklarda Son Gelişmeler Tebliği, 2003 Ankara.

Küresel Boyutta Sınai Mülkiyet Hakları ve Türkiye'nin AB'ye Uyumu, İktisadi Kalkınma Yayınları No:202.

Tasarım ve Faydalı Model Korumasında Yaşanan Sorunlar, İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 05-06 Mayıs 2005.

Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü (1. Ulusal Sempozyumu), Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlüğü ve Tecavüz Halleri, İstanbul Barosu Yayınları, 17-18 Haziran 2005.

TPE Patent/Faydalı Model Başvuru Kılavuzu

http://www.adrespatent.com/detay.aspx?ICR_KOD=20, erişim Ekim 2010.

http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Patent_Kanun_Taslağı.pdf, erişim Aralık 2010.

<http://www.avrupapatent.com/marka.php?tescili=uluslararasıpatenttescili>, erişim Aralık 2010.

<http://www.fikrimulkiyet.com/images/%D6n%20kullan%FDm.pdf>, erişim Aralık 2010.

<http://www.netgazete.com/NewsDetail.aspx?nID=602421>, erişim Aralık 2010.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Çiğdem DOĞAN ÇELİK

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Tarihi ve Yeri: 09.08.1986 Bursa

Medeni Durumu: Evli

Tel: 0530 923 88 72

e-mail: av.cigdem.dogan@hotmail.com

Yazışma Adresi: Aydınlikevler Mah. Ziyapaşa Cad. Köklü Konağı 4/24

Melikgazi/KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst.	2009-2011
Lisans	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2004-2008

YABANCI DİL

İngilizce

Almanca